

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Första kammaren.

Nr 11.

Lördagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Ewertöf* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 178, angående försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.;

nr 179, angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m.;

nr 180, angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning; samt

nr 181, med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44.

Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av ett helt nyss för mig utgivet läkarintyg av förste provinsialläkaren Axel Ekelund ser jag mig nödsakad anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet till och med den 30 mars 1943.

Malmö den 19 mars 1943.

Vördsamt
William Linder.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 65, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 66, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagda förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning och förordning om skyldighet för arbetsgivare att anmäla arbetsanställning.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 17, i vad densamma avser förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, förslag till förordning om utskylds betalning genom erkända skatteförmedlingskassor och förslag till förordning om preskription av utskylder m. m.;

nr 69, i anledning av väckt motion om viss ändring i stämpelförordningen;

nr 70, i anledning av väckt motion om höjning av hundskatten;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer; samt

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Näsström* m. fl. väckta motionen, nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 212, av herr *Hage* och herr *Hansson, Sven*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo;

nr 213, av herr *Bondeson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens veterinärbakteriologiska anstalt m. m.; samt

nr 214, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 178—181.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 215, av herr *Gustavson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående förbud mot offentliga nöjeställningar m. m. på vissa kyrkliga högtidsdagar; samt

nr 216, av herrar *Näslund* och *Svedberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo.

*Interpellation
ang. förhål-
landena på
ägghandelns
område.*

Herr **Mannerskantz** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! De många krisregleringar, som under de senaste åren efter hand måst tillgripas, kunna sägas i stort sett ha fungerat tillfredsställande, åtminstone ur ren fördelningsynpunkt. Emellertid finnas även undantag där regleringen måst sä-

Interpellation ang. förhållandena på ägghandelns område. (Forts.)
gas ha kommit att bli felaktigt utformad. Detta gäller särskilt äggregleringen.

De bestämmelser, som påverka produktionen, och genom vilka enligt mitt förmenande våra produktionsfaktorer icke blivit utnyttjade i full utsträckning, — något som kanske i ännu högre grad även gäller fläskproduktionen — skola nu här ej närmare beröras. De anordningar, som avse fördelningen och saluförandet av äggen, måste emellertid sägas nu vara av den aktualitet att ett radikalt frångående av de gamla linjerna framstår såsom ur många synpunkter nödvändigt. Det torde icke vara någon överdrift att säga att allmänheten fullständigt enhälligt omfattar en dylik mening.

Mycket tyder på att det just är på ägghandelns område som överträdande av regleringsbestämmelserna är vanligast. Detta torde mindre bero på prisförhållandena än på de särdeles verklighetsfrämmande ransoneringsbestämmelserna.

Dagens läge kännetecknas nämligen av det förhållandet, att äggproduktionen är vida större än tilldelningen även med den relativt ringa ökning, vars tillkomst bebådats de senaste dagarna, under det att förhållandet vid andra tider av året är det motsatta. Ett smidigare tillvägagångssätt måste tillämpas, som förhindrar att äggen ruttna samtidigt som människorna icke på legal väg kunna få ett behov tillgodosett, som tillförseln skulle motivera. I själva verket är det så, att variationerna i äggproduktionen mellan vår och höst alltid varit mycket stora. Detta har sedan gammalt neutraliserats genom att enskilda, restauranger, konditorier och inrättningar under vårarna konserverat stora mängder ägg att tillgripa vid den tid av året då äggproduktionen är låg.

Detta system borde även nu icke blott tillåtas utan på allt sätt uppmuntras. Bäst sker detta säkerligen om hela äggransoneringen upphävs. Man kan invända att fördelningen då kanske skulle bli ojämn enär produktionen icke kan beräknas tillfredsställa efterfrågan, men sämre än vad fallet nu är torde knappast handeln fungera om äggen gäves fria med fortsatt bibehållande av lämpligt normalpris.

Om detta grepp skulle synas för djärvt för att ens prövas, måste det dock vara praktiskt att möjliggöra ett vidsträckt uppköpande i förskott av ägg för konservering och förbrukning så att icke varor fördärvas och allmänheten i onödan blir lidande.

De halvmesyrer som hittills tillgripits strida helt mot hönsens biologiska vanor och gammal praxis samt leda till lagöverträdelser och allmän förargelse.

I anledning av detta förhållande anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

- 1) Anser statsrådet att förhållandena på ägghandelns område nu äro ordnade på efter omständigheterna lämpligaste sätt?
- 2) Om denna fråga besvaras med nej, är statsrådet sinnad att till förnyad omprövning upptaga frågan om äggransoneringens upphävande åtminstone på försök?
- 3) Om denna fråga besvaras med nej, kan man räkna med att statsrådet tager sådan hänsyn till här ovan anförda synpunkter att de nuvarande olägenheterna mera fullständigt avhjälpas än vad hittills varit fallet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om underlättande i visst hänseende för svenskfödda personer, som förlorat sitt svenska medborgarskap, att återvinna detsamma;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatens elfte huvudtitel, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till anskaffning av vissa radiostationer;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. B. Jönsson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till folkköksverksamhet;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till uppförande och drift av en fabriksanläggning för tillverkning av syntetiskt gummi m. m.; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för ombyggnad av lastautomobiler för bruk med personbilsringar m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om lindring i skattskyldigheten för stiftelser och föreningar, som hava till ändamål att främja litterär verksamhet; samt

nr 16, i anledning av väckt motion om tull å kalendrar och datumblock med utländsk text;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för läkare vid fristående centraldispensärer jämte en i ämnet väckt motion;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa icke-ordinarie lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende i vissa fall för befattningshavare hos skogs-vårdsstyrelse;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbetalning av vissa pensionsavgifter till f. d. länsjägmästaren C. O. F. Stenborg och läns-skogvaktaren A. Johansson Rova;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till G. W. Johansson i anledning av sjukdom ådragen under militärtjänstgöring;

nr 28, i anledning av väckt motion om förnyad granskning av gällande pensionsbestämmelser för statens arbetare;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd m. m.; samt

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1942 försålda och bortbytta tomter och områden;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dödning av in-teckning i en från fastigheten Hättebo 1^a i Nydala socken, Jönköpings län, försåld lägenhet;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dödsboet efter P. E. Eriksson från By, Rödön, från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp;

nr 11, i anledning av väckt motion angående uppställande av visst villkor för rätt till skogsavverkning å nyförvärvad fastighet; samt

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till inköp av vägbyggnadsmaskiner;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om utredning angående upprättande i Göteborg eller dess närhet av ett nordiskt universitet; samt

nr 4, i anledning av väckt motion om anställande av psykiatriskt utbildade barnläkare till tjänst för landets skoldistrikt och barnavårdssamhällen; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om rätt för jordbrukare och jordbruksarbetare, som inkallats till beredskapstjänstgöring, att räkna sig viss tjänstledighet för jordbruksarbete till godo såsom fullgjord beredskapstjänstgöringstid.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.20 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr andre vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, måtte tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 179, angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m., och nr 180, angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning, än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; ävensom att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Under förutsättning att denna inbjudan från första kammaren bifalles av andra kammaren, hemställer jag, att första kammaren för sin del måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott ifrån första kammaren skall vara tjugu.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkareintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet till och med den 27 dennes.

Stockholm den 21 mars 1943.

Gottfrid Karlsson.

Herr *Gottfrid Karlsson* är på grund av sjukdom (luftvägsinfektion) oförmögen till arbete t. o. m. den 27 mars 1943, intygas.

Stockholm den 21 mars 1943.

G. Bellander.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av ett för vissa byggnadsarbeten vid erkända alkoholistanstalten Dagöholm anvisat anslag.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 12, angående regleringen för budgetåret 1943/44 av utgifterna under riksstatsens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av olycksfall i arbete;

nr 78, i anledning av väckt motion om ersättning för olycksfall i arbete åt flottningsarbetaren J. A. Gustavssons änka och minderåriga barn;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av änkan Tora Virginia Bengtsson och Gun-Britt Bengtsson tillkommande livräntor;

nr 80, i anledning av väckt motion om visst tillägg till övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt i statens pensionsanstalt för personal vid de kungl. teatrarna;

nr 82, i anledning av väckt motion om livränta åt värnpliktige sergeanten E. S. Östmans änka och minderåriga barn;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 228, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 179 och 180 m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 178, angående försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts propositioner

nr 179, angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m., och

nr 180, angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning, hänvisades dessa propositioner till det särskilda utskott, som riksdagen beslutit tillsätta för propositionernas behandling.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 181, med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Gustavson* m. fl. väckta motionen, nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående förbud mot offentliga nöjestillställningar m. m. på vissa kyrkliga högtidsdagar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herrar *Näslund* och *Svedberg* väckta motionen, nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 11 och 42—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 10 och 16, bankoutskottets utlåtanden nr 23—30, andra lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 1 och 7—12, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

På framställning av herr talmannen beslöts att jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner, skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Ordet lämnades på begäran till herr **Johansson, Johan Bernhard**, som anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de med Kungl. Maj:ts propositioner nr 179, angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m., och nr 180, angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning, avsedda ärendena tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

*Interpellation
om rättvisare
fördelning av
beredskaps-
inkallelserna.*

Herr **Karlsson, Gustaf**, erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Frågan om en rättvis fördelning av de bördor, som inkallelserna till militär beredskapstjänst föra med sig, har åtskilliga gånger varit föremål för behandling. Försäkringar ha också av vederbörande myndigheter givits därom, att allt som kan göras, utan eftersättande av beredskapens effektivitet, skall bli gjort för att inkallelserna skola bli så jämnt fördelade som möjligt.

Ju längre tid denna beredskap måste upprätthållas, ju känsligare blir frågan om inkallelsernas inbördes fördelning på de grupper av medborgare, som i första hand måste påtaga sig vakttjänsten för rikets säkerhet.

Tyvärr måste det konstateras, att inkallelserna ännu drabba mycket olika. Och detta icke blott vid jämförelse mellan olika vapenslag, utan även vid jämförelse inom ett och samma regemente.

Som ett exempel härpå skola anföras förhållandena vid en arbetsplats (pappersbruk) i Bohuslän. Det rör arbetsplatsens samtliga värnpliktiga, 112 st., födda åren 1896—1905, alltså de äldre årsklasserna. Från militärtjänst frikallade äro således icke medräknade. En sammanställning av dessa värnpliktigas beredskapstjänstgöring ser ut på följande sätt:

Interpellation om rättvisare fördelning av beredskapsinkallelserna. (Forts.)

Antal tjänstgöringsdagar	Antal värnpliktiga	I procent av samtliga	Antal tjänstgöringsdagar	Antal värnpliktiga	I procent av samtliga
— 5	12	10.7	181—210	8	7.15
6— 42	7	6.25	211— 240	6	5.35
43— 60	2	1.71	241— 270	17	15.4
61— 90	29	25.9	271— 300	—	—
91—120	19	16.9	301— 330	—	—
121—150	7	6.25	331— 360	2	1.71
151—180	3	2.68		112	100.00

Av denna uppställning framgår tydligt, att en grupp på 29 man har sluppit med mellan 2 och 3 månaders beredskapstjänstgöring, under det att en annan grupp på 17 man måst påtaga sig en militär beredskapstjänstgöring på mellan 8 och 9 månader. När så denna sistnämnda grupp, såsom skett i dessa dagar, erhåller varsel om inkallelse inom kort under en tid av ytterligare tre månader, är det icke att förvåna sig över om missnöjet griper om sig, icke blott inom den grupp som får så mycket längre tjänstgöring än de övriga samt dess anhöriga, utan ett allmänt missnöje sprider sig även i varje sådan ort, där påtagbara bevis komma till synes att beredskapsinkallelserna drabba allt för ojämnt.

Sådana förhållandena äro på ovan angivna arbetsplats har jag erfarit att de också i stort sett äro på de flesta större arbetsplatser i Bohuslän. Och stämningen är även i stort sett densamma. Alla ha klart för sig att beredskapsinkallelserna i dessa tider äro ofrånkomliga, men man begär att vederbörande myndigheter skola se till att de bördor, som måste bäras, i görligaste mån bliva lika fördelade. Det torde kunna ifrågasättas om icke rättelse på väsentliga punkter skulle kunna ernås. Trots de ersättningar, som utgivas till den inkallade och hans familj, är i regel en militär beredskapsinkallelse — särskilt om det blir längre perioder med endast kortare mellantider — ett svårt ekonomiskt avbräck för vederbörande.

Det är för övrigt icke blott inom de äldre årsklasserna, som denna ojämnhet i fråga om inkallelserna finnes. De omgrupperingar, som i år lära ägt rum, vid t. ex. I 47 och I 17 synes giva vid handen, att allt för litet hänsyn toges till åstadkommande av så stor rättvisa som möjligt vid inkallelserna, även bland de yngre årsklasserna. Några sådana konkreta exempel som ovan givits i fråga om de äldre årsklasserna på att inkallelserna vid ett och samma regemente drabba de värnpliktiga även inom de yngre årsklasserna mycket ojämnt kunna dock icke åstadkommas.

Ovan gjorda påståenden om de yngre årsklasserna stöder sig dels på egna iakttagelser och dels på utsagor av värnpliktiga, på vars vederhäftighet jag litat.

Då det synes mig vara en angelägenhet av betydande vikt att påtalade missförhållanden i görligaste mån bliva tillrättalagda, hemställer jag om kammarens tillstånd, att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet observerat huru olika inkallelserna till militär beredskapstjänst drabba värnpliktiga inom samma vapenslag?

2) Är herr statsrådet villig medverka till att rättelse härutinnan snarast möjligt kommer till stånd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 217, av herrar *Söderkvist* och *Sandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 218, av herr *Olsson, Oscar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 219, av herr *Andersson, Alfred*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m.;

nr 220, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Gustavson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens veterinärbakteriologiska anstalt m. m.;

nr 221, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Elofsson, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal rörande gruvskogarna i riket;

nr 222, av herr *Björck* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område; samt

nr 223, av herr *Johansson, Lennart*, och herr *Nilsson, Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård i Bjärme i Jämtlands län.

*Interpellation
ang. familje-
bidrag till in-
kallad som åt-
njuter semes-
terlön.*

Ordet lämnades på begäran till herr **Wistrand**, som anförde: Herr talman! I statens arbetsmarknadskommissionens cirkulär nr 8 av den 4 februari 1943 med anvisningar rörande tillämpningen av krigsfamiljebidragsförordningen givas vissa regler för behovsprövningen i samband med beviljande av sådana bidrag. Därvid uttalas å sidan 19 bl. a. följande: »Beviljas en inkallad semester av sin arbetsgivare under tiden för militärtjänstgöringen, skall familjebidrag icke beviljas, när full civil lön åtnjutes under semestertiden, och behov av familjebidrag alltså icke kan förefinnas.»

Denna föreskrift förefaller mig mindre väl övertänt och ur den inkallades synpunkt knappast rättvis. Enligt semesterlagens bestämmelser utgår semesterersättning till en anställd på grund av att denne icke kan komma i åtnjutande av den ledighet han enligt lagen är berättigad erhålla. Semesterersättningen hänför sig alltså till en i förhållande till utbetalningstillfället förfluten tid. Enbart det faktum, att semesterersättningen utfaller under den inkallades militärtjänstgöring, ger knappast anledning till, att denna ersättning, vilken utgör kompensation för dennes arbete under det gångna året, skall medföra familjebidragets bortfallande. Om en inkallad, som arbetat i sin civila anställning under hela år 1942, skulle fullgöra militärtjänst hela år 1943, skulle denna regel för behovsprövningen medföra, att han ej kunde erhålla någon semesterersättning utan att förlora familjebidraget för motsvarande tid. Detta skulle med andra ord innebära, att han med en under år 1942 intjänad semesterersättning befriade staten från att utgiva familjebidrag under den tid, som skulle avsetts för semester under år 1943. Detta exempel synes mig klart visa det anmärkningsvärda i arbetsmarknadskommissionens anvisningar i detta hänseende.

Ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt skulle det givetvis vara en fördel, om semester formellt kunde förläggas till inkallelsetiden. Men det måste råda stor tveksamhet hos arbetsgivarna om hur de skola förfara, då konsekvensen för den inkallade av en semester under militärtjänstgöringen endast skulle bliva, att han, istället för staten, finge betala sitt eget familjebidrag. Detta kan enligt min mening ej anses rimligt.

Interpellation ang. familjebidrag till inkallad som åtnjuter semesterlön.
(Forts.)

På grund av vad jag sålunda anført får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta följande fråga:

Avser herr statsrådet att vidtaga sådan ändring i gällande bestämmelser angående behovsprövning enligt krigsfamiljebidragsförordningen, att semesterersättning, vilken utgår under militärtjänstgöring, ej räknas såsom inkomst vid familjebidragets bestämmande?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.25 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 31 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet.

Detta förslag antogs.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare t. o. m. den $\frac{3}{4}$ 1943.

Stockholm den 23 mars 1943.

Helge Bäcklund.

Att riksdagsman *Helge Bäcklund*, f. 1880, den $\frac{20}{8}$ 1943 intagits på Karolinska sjukhusets medicinska klinik på grund av sockersjuka intygas härmed på begäran.

Stockholm den 22 mars 1943.

C. O. Oldfelt,
med. dr.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 217, av herrar *Söderkvist* och *Sandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; och

nr 218, av herr *Olsson, Oscar*, i samma ämne.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:
nr 219, av herr *Andersson, Alfred*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m.;

nr 220, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Gustavson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens veterinärbakteriologiska anstalt m. m.;

nr 221, av herr *Nilsson, Bror*, och herr *Elofsson, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal rörande gruvskogarna i riket;

nr 222, av herr *Björck* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område; samt

nr 223, av herr *Johansson, Lennart*, och herr *Nilsson, Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till uppförande av en andelsladugård i Bjärme i Jämtlands län.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—14.

Vad utskottets hemställt bifölls.

*Anslag till
lantbruks-
högskolan.*

Punkten 15.

Under punkten 15 av nionde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

1) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lantbrukshögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44;

2) till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 912,700 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 50 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., likalydande med II: 216 av herr *Molander* m. fl.,

2) I: 65 av herr *Linnér* m. fl., likalydande med II: 215 av herr *Lundh* m. fl.,

3) I: 133 av herr *Wahlmark* m. fl., likalydande med II: 214 av herr *Lundh* m. fl., samt

4) de likalydande motionerna I: 189 av herr *Sundberg* m. fl. och II: 210 av herr *Håstad* m. fl., såvitt dessa motioner angingo lantbrukshögskolan.

I de likalydande motionerna I: 65 av herr *Linnér* m. fl. och II: 215 av herr *Lundh* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det under nionde huvudtiteln, punkt 15, åskade förslagsanslaget till Lantbrukshögskolan: Avlöningar måtte höjas med 1.500 kronor till 914,200 kronor.

Den av motionärerna föreslagna anslagshöjningen avsåg beredande av förbättrade lönevillkor för specialläraren i fysik och meteorologi vid högskolan.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 50 och II: 216, likalydande, I: 65 och II: 215, likalydande, I: 133 och II: 214, likalydande, samt — såvitt de här behandlats — I: 189 och II: 210, ävenledes likalydande,

Anslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

1) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lantbrukshögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44;

2) till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 912.700 kronor.

Reservation hade anförts av friherre *Beck-Friis* och herr *Janson* i Frändesta, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka, bifall till de likalydande motionerna I: 65 och II: 215.

Herr *Linnér*: Herr talman! Under denna punkt behandlas förslaget till avlöningsstat för lantbrukshögskolan. Det är i anledning därav jag skall be att få yttra några ord.

Riksdagen har med mycket stor offervillighet beviljat miljonanslag till institutioner vid lantbrukshögskolan och deras utrustning. När riksdagen har gjort detta, har det uppenbarligen skett i den övertygelsen, att det är i hög grad viktigt, att det svenska jordbruket får till sitt förfogande erforderlig utrustning för sådan modern naturvetenskaplig forskning, vars resultat kan användas för jordbrukets behov och tillämpas inom det praktiska jordbruket. För att emellertid alla dessa anslag skola kunna komma till full nytta förutsättes uppenbarligen, att tillräcklig personal också finnes för att använda denna materiella utrustning och det är detta, som är den ömtåliga frågan. Utskottet har nu gjort ett uttalande, som jag med stor tacksamhet skall be att få konstatera, där utskottet betonar, att »Så länge ett flertal befattningshavare icke fått sina anställnings- och lönevillkor nöjaktigt reglerade, utgör detta ett otillfredsställande förhållande i och för sig, som med det snaraste bör undanröjas, oaktat tidsläget eljest icke är lämpligt för vidtagande av lönerereglingar.» Utskottet framhåller detta, trots att tidsläget är sådant, och utskottet understryker det ytterligare genom att framhålla den synpunkten, att ett sådant tillstånd som det nuvarande »är ägnat att motverka en önskvärd rekrytering».

Det är på tre punkter man i detta avseende kan ställa speciella önskemål. Den ena är frågan om docenterna. Den punkten har utskottet alldeles särskilt berört, och den är också mycket viktig.

Det förefaller nämligen vara en alldeles självfallen sak, att docenterna vid lantbrukshögskolan skulle likställas med docenterna vid universiteten. Detta innebär, att docenterna på sina docentstipendier skulle komma i åtnjutande av dyrtidstillägg, men som förhållandet nu är, har det blivit så, att docenterna vid lantbrukshögskolan i realiteten ha fått mindre docentstipendier än docenterna vid universiteten, och detta kan naturligtvis icke vara rättvist eller lyckligt.

Den andra punkten avser assistenterna, och beträffande dem förhåller det sig på det sättet, att det finns assistenter av olika slag vid lantbrukshögskolan och vid de under lantbrukshögskolan lydande institutionerna; somliga av dessa assistenter äro studerande vid lantbrukshögskolan eller sådana unga agromoner, som gå där under ett eller annat år för att fullfölja sina studier till agronomie licentiatexamen — det är således fråga om rena passagetjänster, och för dem bör arvudet bestämmas med hänsyn till att de uppehålla passagetjänster. Vidare finns det en grupp, omfattande sådana som tjänstgöra vid försöksanstalterna, husdjurs- och jordbruksförsöksanstalterna. En del av dessa tjänster äro så specialiserade att de icke kunna vara passagetjänster. Slutligen finns det vissa assistenter, som tjänstgöra ute vid försöksgårdarna; somliga av dessa tjänster kunna vara passagetjänster, andra kunna icke vara passagetjänster. Arvodena för assistenterna kunna således icke bestämmas enhetligt, utan

Anslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

de böra bestämmas efter undersökning av den särskilda befattningens beskaffenhet. Jag hoppas att även detta kan innefattas i den framställning, som jordbruksutskottet här har gjort.

Beträffande den tredje punkten, som gäller speciallärarens arvode, föreligger en motion och i anslutning till denna en reservation av herrar Beck-Friis och Janson i Frändesta. I fråga om denna speciallärarbefattning förhåller det sig på följande sätt. Den uppehålles av en filosofie doktor, som för närvarande är helt och hållet knuten till lantbrukshögskolan, där han bestrider två olika slags befattningar.

För det första bestrider han befattningen såsom speciallärare i matematik samt i fysik och meteorologi. Att han är speciallärare i matematik beror på att man efter några års erfarenhet vid lantbrukshögskolans undervisning fann det vara alldeles nödvändigt att förbättra de vid lantbrukshögskolan studerandes kunskaper i matematik. Det visade sig nämligen, att det t. ex. vid undervisningen i kemi och i marklära m. m. uppstod svårigheter för en hel del av eleverna att följa med undervisningen, därför att de inte tillräckligt behärskade matematiken. Man försökte till en början låta dem komplettera sina kunskaper genom egen försorg, men detta system visade sig bli både dyrt och otillräckligt. Därför anordnades sedermera genom högskolestyrelsens försorg en särskild kurs i specialmatematik, lagd speciellt efter fordringarna vid den därpå följande undervisningen. Denna kurs har visat sig vara utomordentligt nyttig för de studerande. Den ombesörjes av den nu ifrågakvarande specialläraren.

Denne speciallärare meddelar vidare undervisning i fysik och meteorologi. Även denna undervisning har utvecklats till vad den nu är, därför att det hade visat sig vara av mycket stor betydelse för elevernas följande studier i t. ex. växtodlingslära, växtförädlings- och marklära o. s. v. För denna undervisning har man inte någon annan kraft att tillgå än denne man. Dessa kurser i matematik, fysik och meteorologi räcka ungefär fem månader av året.

Dessutom är specialläraren föreståndare för den meteorologiska och fysikaliska institutionen vid högskolan, vilket har visat sig vara av utomordentligt värde för forskningen inom vissa ämnen av jordbruksvetenskapen. Sålunda säger t. ex. föreståndaren för Svalövsfilialen, att han har funnit det vara alldeles oundgängligen nödvändigt för att kunna fullfölja sina sortförsök, sina förädlingsförsök att kunna konstatera, vilka inflytelser de olika temperaturerna i jorden och fuktigheten m. m. ha under växtlighetsperioden. I detta avseende har specialläraren utvecklat institutionen till en hög ståndpunkt med särskilda av honom uppfunna instrument och sammanställningar av iakttagelser, för vilka han har fått de högsta vitsord man gärna kan tänka sig av två av vårt lands Nobelpristagare samt av chefen för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt. Han har dessutom fått enahanda vitsord av den nu avgångne sekreteraren i vetenskapsakademien. Hans höggradiga kompetens är sålunda fullständigt styrkt. Det arbete han lägger ned såsom föreståndare upptar enligt en utredning, som verkställdes av lantbrukshögskolan och som jag fått ta del av, hans tid under 2,400 timmar om året, och för detta arbete har han — det är verkligen överraskande — 1,500 kronor i arvode, d. v. s. en timpenning, som ungefär, kanske inte fullt, motsvarar en städerskas timpenning.

Allmänna lönenämnden har nu föreslagit att till detta arvode skulle läggas 1,500 kronor, varigenom han skulle komma upp i ett sammanlagt arvode av 8,700 kronor per år. Som jämförelse med vad andra befattningshavare uppbära i arvode, kan jag nämna, att en adjunkt i högsta löneklassen på motsvarande dyrortsgrupp har 11,781 kronor 40 öre, d. v. s. 3,000 kronor mer än denne i hög grad kvalificerade speciallärare. en lektor i högsta löneklassen på ena-

Anslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

handa dyrort har 13,922 kronor, d. v. s. något mer än 5,000 kronor utöver vad denne speciallärare har.

Det förefaller mig således icke kunna råda något som helst tvivel om skäligheten i den föreslagna arvodesförhöjningen.

Jag ber med åberopande av detta, herr talman, att få yrka bifall till den under den föredragna punkten avgivna reservationen, vilket innebär bifall till motionen nr 65 i första kammaren.

Häri instämde herrar *Wahlmark*, *Bror Nilsson* och *Lennart Johansson*.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Utöver vad utskottet anfört i sin motivering på denna punkt har jag egentligen icke mycket att tillägga. Jag vill i alla fall säga några ord i anledning av vad herr Linnér här har yttrat. Jag vill först fästa kammarens uppmärksamhet på att i anslutning till denna punkt ha väckts icke mindre än åtta motioner, om jag räknat rätt, samtliga avseende ökning av löner och arvoden till vissa befattningshavare vid lantbrukshögskolan.

Även skolans styrelse har framlagt förslag av samma innebörd. Av olika skäl har emellertid vederbörande statsråd icke ansett sig kunna tillstyrka dessa förslag. I det föreliggande utlåtandet har utskottet erinrat om sitt uttalande rörande dessa lönefrågor vid 1942 års riksdag. Utskottet var då liksom nu av den bestämda meningen, att anställnings- och löneförhållandena för åtskilliga befattningshavare vid lantbrukshögskolan m. fl. institutioner inom jordbrukets område icke vore ordnade på ett tillfredsställande sätt. Emellertid ansåg sig utskottet då, när någon närmare utredning i saken icke förelåg, icke kunna framlägga något förslag till löneroglering för befattningshavarna i fråga. Utskottet hade då — liksom det har i år — den bestämda uppfattningen att förslag till dylik löneroglering bör komma från Kungl. Maj:t. Att på grund av motioner gå med på partiella lönerogleringar för vissa befattningshavare, hade utskottet med hänsyn till eventuella konsekvenser ansett mindre lämpligt.

Utskottet förutsatte emellertid, att utredning av nämnda lönefrågor skulle företagas i så god tid att förslag i ärendet skulle kunna föreläggas 1943 års riksdag. Då något sådant förslag icke har förelegat för utskottet och de i år föreliggande motionerna endast avse en del av de lönefrågor, varom styrelsen för lantbrukshögskolan gjort framställning, har utskottet icke heller nu ansett sig kunna tillstyrka motionerna.

Jag kan försäkra herrar motionärer och andra för saken intresserade, att inom utskottet råder ganska allmänt den meningen, att en löneroglering för ifrågavarande befattningshavare bör med det allra snaraste komma till stånd.

Ett fullgott bevis för att denna mening är rådande inom utskottet tror jag mig kunna påvisa i utskottets motivering på sid. 25. Jag tar mig friheten att citera några rader där till belysande av att, som sagt, denna uppfattning har varit rådande inom utskottet på den punkten. Utskottet säger salunda bl. a.: »Att likväl dessa spörsmål icke ånyo undanskjutas utan om möjligt bringas till lösning vid nästa års riksdag, finner utskottet ur olika synpunkter angeläget understryka. Så länge ett flertal befattningshavare icke fått sina anställnings- och lönevillkor nöjaktigt reglerade, utgör detta ett otillfredsställande förhållande i och för sig, som med det snaraste bör undanröjas, oaktat tidsläget eljest icke är lämpligt för vidtagande av lönerogleringar.»

Vidare säger utskottet, att »utskottet anser sig böra framhålla, att ett dylikt tillstånd överhuvud taget är ägnat att motverka en önskvärd rekrytering av dugande befattningshavare inom jordbrukets område. Exempelvis synes det icke motiverat», — och det nämnde ju också herr Linnér i sitt nyss hållna anförande — »att docenterna vid lantbruks- och skogshögskolorna skola i löne-

Anslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

hänseende vara sämre ställda än universitetens docenter, särskilt som kompetenskraven äro desamma.»

Slutligen säger utskottet: »I enlighet med det här anförda förväntar alltså utskottet, att Kungl. Maj:t till 1944 års riksdag framställer förslag i ovan berörda spörsmål.»

Utskottet har alltså på de skäl jag nu anført icke kunnat gå längre.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 65 och II: 215; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 16—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

*Anslag till
uppförande
av svinhus
vid Alnarps
lantbruks-
institut.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 135, av herr *Mannerskantz*, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå framställningen om ett anslag av 45,000 kronor till uppförande av svinhus vid Alnarps lantbruksinstitut.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och avslag å motionen I: 135, till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut: Byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag har väckt en motion, som går ut på att avslå framställningen om ett anslag av 45,000 kronor till byggande av ett svinhus vid Alnarpsinstitutet.

När jag läste propositionen med förslaget om detta anslag och fick se den skrivelse, som institutsstyrelsen hade avgivit, tyckte jag att den nästan osökt inbjöd till att motionera om ett avslag i detta ärende. Det var nämligen relativt — åtminstone i dessa tider relativt — obetydliga skäl, som talade för att denna nybyggnad borde ske *nu*. Det är klart att det inte är obehövt att bygga detta svinhus, men det är inte nödvändigt, och frågan är, huruvida man inte numera skall inskränka på sådant som icke är nödvändigt, och detta alldeles särskilt med tanke på svårigheten att erhålla för sådana nybyggnadsarbeten erforderlig arbetskraft och behövt material. Jag bestrider alltså att det är ofrånkomligt nödvändigt att detta nybyggnadsarbete sker nu. Det är snarare klokt att vänta med sådana saker, som kunna uppskjutas — och detta är ett typiskt exempel på sådant — till dess tiderna bli sådana att det kanske är önskvärt att få användning för såväl arbetskraft som material för sådana företag. Jag anser det därför vara välbetänkt att låta med detta byggnadsarbete anstå tills vidare.

Anslag till uppförande av svinhus vid Alnarps lantbruksinstitut. (Forts.)

Av några utav utskottets ledamöter har jag hört anföras ett särskilt motiv för beviljande av den i statsbudgeten blygsamma summa det här är fråga om, nämligen att man, eftersom institutets styrelse har skött sig så väl och levererat in stora överskott till staten, bör tillmötesgå en begäran att institutet skulle på detta sätt få använda en del av de intjänade pengarna för institutets räkning. Jag tror inte att man kan låta ett sådant resonemang vara bestämmande. Det finns säkerligen många andra styrelser, som sköta sitt värv väl och som skulle kunna åberopa samma orsak för att få sina önskingar uppfyllda även under nuvarande tid, och därför tror jag inte att man får göra något undantag för denna styrelse.

Jag ber med dessa ord att få yrka avslag på utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag hade knappast trott att det skulle bli någon debatt på denna punkt, men eftersom herr Mannerskantz yrkat avslag på utskottets hemställan, ber jag emellertid att få säga några ord.

Jag vill då först erinra om hur detta ärende har kommit fram. Det var ju så att styrelsen för Alnarpsinstitutet i skrivelse den 28 augusti 1942 hade hemställt att för nästa budgetår måtte anvisas ett anslag av 45,000 kronor för uppförande av nya gödsvinstallar vid Alnarps egendom. Nämda skrivelse finnes återgiven på sid. 31 i utskottets föreliggande utlåtande.

I anledning av skrivelsen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för nästa budgetår för ändamålet i fråga anvisa nyssnämnda belopp, 45,000 kronor. Lantbruksstyrelsen har, med vitsordande av att behov av de nuvarande gödsvinstallarnas förflyttning föreläge, tillstyrkt anslaget. Och statskontoret, som ju oftast är benäget att avstyrka bifall till statsanslag av olika slag, har i förevarande fall icke haft något att erinra mot anslagets beviljande.

Statskontoret har endast anført, att därest Kungl. Maj:t skulle finna skäl föreligga för ett tillmötesgående av framställningen, riksdagens medgivande härtill syntes böra inhämtas.

Föredragande statsrådet har i ärendet anført följande:

»Vad i ärendet anförts synes giva vid handen, att ett bibehållande å nuvarande plats av gödsvinstallarna vid Alnarps egendom i skilda hänseenden är förenat med sådana olägenheter, att anvisande av medel för uppförande av ny stallbyggnad i närheten av egendomens avelssvinstallar måste anses vara väl motiverat. Mot storleken av de utav institutsstyrelsen för detta ändamål beräknade kostnaderna, 45,000 kronor, har jag intet att erinra.»

Uti en inom första kammaren väckt motion har herr Mannerskantz yrkat avslag å Kungl. Maj:ts framställning, och han har, som vi nyss hörde, här i kammaren nu fullföljt detta avslagsyrkande.

Då sålunda delade meningar yppats rörande behovet av ifrågavarande anslag, beslöts att vederbörande utskottsavdelning skulle företaga en resa till Alnarp för att så att säga på ort och ställe bilda sig en uppfattning om huruvida utskottet borde tillstyrka det av Kungl. Maj:t begärda anslaget eller om utskottet borde gå på den linje, som föreslagits av motionären.

Vid det besök å Alnarp, som på grund av nyssnämnda beslut sedan gjordes, fann avdelningen, att flera skäl talade för att nuvarande gödsvinstallar å Alnarp böra ersättas med nya sådana. Först och främst är den nuvarande byggnaden behäftad med vissa brister. Inredningen är vad rör anordningar för djurens utfodring m. m. synnerligen opraktisk och motsvarar icke alls nutidens fordringar på området. Jag kan ju nämna, att vid samma resa besöktes jämväl herr Bondesons i Svalöv svinstallar, och det var därvid mycket

Anslag till uppförande av svinhus vid Alnarps lantbruksinstitut. (Forts.)
lätt att konstatera, att dessa senare i fråga om modern och praktisk inredning voro mycket bättre än de gamla svinstallarna i Alnarp. Då kan man ju ställa den frågan, herr Mannerskantz: Är det staten värdigt att i dylikt avseende vara sämre rustad än enskilda? För min del tvekar jag icke ett ögonblick att besvara frågan med nej.

Nu skall här ingalunda bestridas, att genom en ombyggnad av stallarna dessa skulle kunna göras mera praktiska och tidsenliga än de för närvarande äro. Förutom att en sådan ombyggnad givetvis skulle komma att draga betydande kostnader — jag har ryktesvis hört, att desamma skulle belöpa sig till omkring 30,000 kronor — kommer därtill en annan omständighet, som har gjort, att utskottet icke ansett sig kunna förorda en sådan åtgärd. De nuvarande gödsvinstallarna, som ligga på en plats, vilken är avsedd att disponeras för annat ändamål, böra förläggas i omedelbar närhet av egendomens avelssvinstallar enligt anstaltsstyrelsens och utskottets mening. Var och en, som har någon erfarenhet rörande praktiskt jordbruk — det förutsätter jag naturligtvis också att herr Mannerskantz har — och vet, vilken oerhörd betydelse allt det i dessa tider har som kan hänföras till rationalisering av vid ett jordbruk förekommande arbeten av skilda slag, kan enligt min mening icke gärna motsätta sig utskottets förslag, vilket är detsamma som Kungl. Maj:ts förslag.

Förutom av mig nu omnämnda skäl anser jag mig, eftersom herr Mannerskantz yttrade, att han från enskilda utskottsledamöter hade hört uppgivas ännu ett skäl för utskottets ståndpunkt, gärna böra meddela, att Alnarps egendom lämnar ett överskott av sin drift, som icke alls är så obetydligt. Jag hade icke tänkt omnämna detta, men eftersom det har kommit på tal, anser jag mig, som sagt, böra göra det. Det kan då kanske förtjäna nämnas, att under femårsperioden 1938—1942 ha av överskott av rörelsen från Alnarps egendom till statsverket inlevererats inte mindre än 501,770 kronor 89 öre. Detta gör i medeltal per år 100,354 kronor. Jag skulle ju också kunna meddela siffrorna för de olika åren, men det anser jag knappast nödigt.

Sedan skulle jag vilja nämna ytterligare ett skäl för utskottets ståndpunkt, och det är det att Alnarps egendom med hänsyn till dit förlagd utbildnings- och demonstrationsverksamhet bör förses med så tidsenliga ekonomi- och uthusbyggnader som överhuvud taget är möjligt att åstadkomma. Det är enligt min mening icke staten värdigt, att en anstalt sådan som Alnarp skall vara försedd med ekonomibyggnader, vilka icke motsvara tidens krav på området.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag förstår att herr Tjällgren i alla fall inte blev så överraskad över avslagsyrkandet i denna fråga, eftersom han hade vidtagit vissa förberedelser att bemöta ett eventuellt inlägg från min sida, och det är ju alldeles i sin ordning, men jag undrar om han inte lade svaret på fel bog — kanske just, emedan han förberett sig. Jag har inte påstått, att det inte var välmotiverat eller behövt att bygga, men jag säger att det inte räcker med sådana skäl nu för tiden. Det är inte möjligt att säga, att det är ofrånkomligen nödvändigt, och det visar sig ju att Alnarps egendom har kunnat gå med ett högt överskott trots att den haft ett så dåligt gödsvinstall. Och hur än Alnarp och statens övriga gårdar göra, hur moderna byggnader de än uppföra, så inte bli de bäst i landet i alla fall. Det kommer alltid att finnas enskilda, som ha snappat upp nyare och bättre saker. Jag tycker det är staten fullt värdigt att hålla igen med utgifter för att visa ett gott exempel på att man inte skall driva för stor investeringsverksamhet i dessa tider.

Jag kan därför inte inse, att utskottsordföranden har bemött de skäl som jag

Anslag till uppförande av svinhus vid Alnarps lantbruksinstitut. (Forts.)
anförde, nämligen att sådana små motiv som statsrådet och utskottet anfört icke äro tillämpliga i dessa tider. Det är detta, jag velat framhålla, herr talman!

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 33—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 450,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 91 av friherre *Beck-Friis* m. fl., likalydande med II: 140 av herr *Staxäng* m. fl.,

2) I: 136 av herr *Gabrielsson* m. fl., likalydande med II: 212 av herrar *Lindmark* och *Nilsson* i Göingegården, samt

3) II: 39 av herr *Andersson* i Gisselås m. fl.

I de likalydande motionerna I: 136 av herr *Gabrielsson* m. fl. och II: 212 av herrar *Lindmark* och *Nilsson* i Göingegården hade hemställts,

att riksdagen måtte besluta, att från och med läsåret 1943/44 statsstipendier skulle utgå till elever vid den lägre lantbruksundervisningen enligt av lantbruksstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1942 angivna grunder, samt

att riksdagen ville till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 580,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 91 och II: 140, likalydande, I: 136 och II: 212, likalydande, samt II: 39, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 450,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Gabrielsson* och friherre *Beck-Friis* ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de likalydande motionerna I: 136 och II: 212.

Herr **Gabrielsson**: Herr talman! Frågan om höjning av stipendierna åt behövande elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter har länge varit aktuell. Redan i det kommittébetänkande, som låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition 1939, framhölls, att de stipendier som hittills utgått till eleverna varit för små, och föreslogs därför en väsentlig höjning. Likaledes fann departementschefen stipendierna för små och framhöll att en icke oväsentlig anledning till att dessa skolor icke vunnit den anslutning från jordbrukarungdomens sida, som är önskvärd, torde vara den, att denna ungdom icke kunnat uppbringa de medel som behövas för skolornas genomgående. Enligt kom-

Anslag till elevstipendier vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

Anslag till elevstipendier vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.
(Forts.)

mitténs utredning uppgå dessa medel till icke obetydliga belopp. Departementschefen fann därför, i likhet med vad kommittén föreslagit och vad i ett stort antal yttranden framhållits, en väsentlig höjning vara påkallad och föreslog sålunda i proposition till 1939 års riksdag, att den av kommittén föreslagna höjningen skulle tillämpas vid början av läsåret 1940/41. Detta förslag blev av 1939 års riksdag utan meningsskiljaktighet bifallet.

1940 års riksdag beslöt emellertid på grund av det då inträffade finansiella läget, att den beslutade reformen skulle tills vidare anstå. Eleverna ha nu, trots att kosthållet har ökats i pris från 45 kronor i månaden till omkring 65 kronor, icke erhållit något större bidrag.

Vid 1941 års möte med hushållningssällskapens ombud beslöts enhälligt göra underdånig framställning om att Kungl. Maj:t måtte hos 1943 års riksdag äska anslag till ökade stipendier åt ifrågavarande elever, så att 1939 års riksdagsbeslut måtte snarast förverkligas. Lantbruksstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om ett anslag å 580,000 kronor eller samma belopp som vi hemställt om i våra motioner. Ehuru jag väl beaktar det svåra statsfinansiella läget samt att ökade statsutgifter i möjligaste mån böra undvikas, har jag dock ansett denna fråga vara så angelägen, att den bör lösas. Frågan gäller ju att bereda möjlighet för den ekonomiskt svagast ställda delen av jordbrukarungdomen att i större utsträckning än hittills begagna sig av ifrågavarande fackskolor. Det synes vara synnerligen angeläget — ej minst under nuvarande förhållanden — att landsbygdens jordbrukarungdom får den skolning, som för ett rätt utnyttjande av jordbrukets tekniska m. fl. hjälpmedel är nödvändig. Just nu, när flykten från landsbygden är skrämmande, är det angeläget att göra allt för att behålla jordbrukarungdomen vid den egna torvan.

Jag vill erinra om det föredrag som hölls av professor Wahlund vid lantbruksveckans öppnande; jag såg att många av riksdagsmännen voro närvarande där. Han gjorde klart för oss, hur det kommer att gå till sist, om flykten från landsbygden skulle fortsätta. Framåt 1950 skulle vi vara nära nog utan arbetskraft. I Finland, t. ex., har man nästan satt som villkor för att någon skall få stöd för egnahemsbyggande, att han skall ha genomgått lantmanna- eller lantbruksskola, och när vi i förra veckan hade konferenser med våra egnahemsnämnder inför egnahemsstyrelsen, diskuterades också frågan, om man inte skulle yrka på att den som får det väsentliga stöd, som nu lämnas till egna hem, skall ha genomgått lantbruks- eller lantmannaskola. Jag menar, att det för närvarande är absolut nödvändigt, att ungdomen får utbildning för jordbruket, och om vi kunna hjälpa dem till en sådan utbildning, kunna vi också vara säkra på att vi få behålla dem inom jordbruket.

Nu är det ju så, att så snart det gäller en anslagsfråga och framför allt om den icke tillstyrkts av Kungl. Maj:t, så åberopar man det statsfinansiella läget, och här gäller det ju ett ganska avsevärt belopp, nämligen 130,000 kronor. Men när vi i går i jordbruksutskottet fingo en proposition från Kungl. Maj:t, avlämnad av chefen för jordbruksdepartementet, där det begäres 19.5 miljoner för att svenska folket skall få köpa sockret 7 öre billigare, då är det fråga om man kan tala om statsfinansiella svårigheter, när det gäller att hjälpa jordbrukarungdom med 20 eller 40 kronor i månaden, när de skola genomgå sin undervisningsanstalt. I den nyss avlämnade propositionen står det inte ett ord om de statsfinansiella svårigheterna, och efter att ha tagit del av den måste jag säga, att i detta fall behöva vi inte tänka på den saken, utan jag kan med fritt samvete förordade att riksdagen går med på vad vi begärt i våra motioner, nämligen en höjning av anslaget med 130,000 kronor.

Anslag till elevstipendier vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som innebär bifall till dessa motioner.

I detta anförande instämde herr *Bondeson*.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är så sant som det är sagt, att det inte bara är ett intresse för jordbrukarungdomen utan för hela nationen, att vi få sådana anordningar, att de djupa leden av folket, som skola ägna sig åt jordbruk eller jordbruksarbete, kunna besöka skolorna i största möjliga utsträckning. Nu är det fråga om de ekonomiska omständigheter, som inträffat på senare tiden, men dessutom skulle jag vilja påpeka, att vi ännu inte ha hunnit inrätta skolor i tillräckligt antal, och därför kunna vi inte tillgodose det intresse, vi önska tillgodose, hur många stipendier vi än få möjlighet att bevilja.

Det är ju klart, att även om detta ekonomiska läge fortsätter, kunna vi inte i oändlighet vinka bort saken och säga att vi på grund av ekonomiska svårigheter inte kunna lösa frågan, utan vi få först försöka arbeta med de relativt stora anslag som staten ger för åstadkommande av nya skolor och sedan försöka hjälpa till att fylla de skolorna med det antal ungdomar som kan få plats. Detta äro vi nog tämligen eniga med allesammans.

När herr *Gabrielsson* sedan blandade in en fråga som inte hör hit, vill jag påpeka, att i den proposition han talade om står inte, att riksdagen skulle bevilja 19.5 miljoner kronor därför att svenska folket inte har råd att betala sockret, utan det står att riksdagen skulle bevilja beloppet för att täcka uppkommen brist samt att beloppet kan återbetalas genom att tillämpa ett högre pris för sockret, sedan normalare förhållanden inträtt, än erforderligt vore, där-
est bristen varit obefintlig. Det är alltså fråga om en avbalansering för att inte sockerpriset skall driva upp index mer än nödvändigt. Det är klart att beloppet kunde ha varit mindre än 19.5 miljoner, om de justeringar uppåt, som tid efter annan företagits i priset, hade kommit litet tätare, men den saken har förevarit, och följaktligen gäller det att täcka den brist som föreligger. Sedan får naturligtvis riksdagen taga ståndpunkt till huruvida, som det står i propositionen, folket skall betala bristen genom att sockret blir dyrare längre fram. Jag menar att det inte är riktigt att blanda ihop den saken med frågan om de stipendier, som utgå till eleverna vid lägre undervisningsanstalter.

Min innerliga önskan är att vi skola kunna åstadkomma tillräckligt antal läroanstalter och tillräckligt antal lärarekrafter, som äro vuxna att undervisa den svenska lantbrukarungdomen i dessa läroanstalter, och de ekonomiska svårigheterna få givetvis inte hur lång tid som helst stå hindrande i vägen för möjligheterna att lämna bidrag till stipendier åt denna ungdom i den utsträckning som kan erfordras.

Herr *Gabrielsson*: Att jag nämnde propositionen om kostnader i samband med sockerregleringen, berodde på att där inte står något nämnt om dessa ekonomiska förhållanden, d. v. s. de statsfinansiella svårigheterna, och där gäller det dock 19.5 miljoner för att vi skola få köpa sockret 7 öre per kilo billigare. Jag anser att den saken hör hit så tillvida, att när man talar om de statsfinansiella svårigheterna i småsaker, skall man också nämna dem när det gäller stora saker. Herr statsrådet kan väl ändå inte påstå att sockerpriset nu är högt. Sockret är lika billigt som havregryn och mjöl. På den tiden då vi betalade 75 öre—1 krona för fläsk och 1.50—2 kronor för smör, kostade sockret 70 öre. Nu måste man betala av skattemedel för att hålla det nere i 45—50 öre. När

Anslag till elevstipendier vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.
(Forts.)

vi ha råd att taga så mycket av skattemedel till subventioner i det fallet, tycker jag inte vi skulle tala om statsfinansiella svårigheter i det fall som nu föreligger.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är inte jag som bestämmer sockerpriset ensam, utan det är ju flera som bestämma det, men jag upprepar ännu en gång, att det har aldrig ifrågasatts, att det belopp som vi talat om skulle lämnas av statsmedel för att hålla sockerpriset nere, utan det skulle lämnas för att täcka en brist som uppstått under den tilländalupna regleringstiden.

Sedan skulle jag vilja fråga herr Gabrielsson: finns det plats för flera elever vid lantmannaskolorna för närvarande än de sökande? Finns det inte i stället för ögonblicket flera sökande än man har plats för? Jag tror att de nuvarande förhållandena närmast ge stöd för att det fattas undervisningsanstalter, trots att vi med statsmedel bygga nya sådana. Det är nog den vägen, vi få försöka gå, nämligen att öka antalet läroanstalter.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Det kanske är onödigt att yttra sig nu efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nyss har hållit, men eftersom det icke framkommit något yrkande om bifall till utskottets hemställan, har jag ansett mig böra begära ordet.

Jag skall då först säga, att jag är beredd att instämma i herr Gabrielssons yttrande rörande nödvändigheten av en höjning av de stipendier, varom här är fråga. Som framgår av utlåtandet, har utskottet vid behandlingen av denna punkt i propositionen även haft att behandla en del motioner, och beträffande innehållet i dem tillåter jag mig påpeka, att yrkandet i de likalydande motionerna nr 136 i första kammaren och 212 i andra kammaren är lika med lantbruksstyrelsens framställning till Kungl. Maj:t i ämnet. I denna framställning har lantbruksstyrelsen föreslagit sådan ändring i gällande bestämmelser, att till elever vid lantmannas- och lantushållsskolor, driftsledar- och handels-trädgårdsmästarkurs vid Alnarp, trädgårdskurs vid folkhögskola samt kurs för ladugårdsskötare finge utgå månatligt understöd med 20 kronor till mindre bemedlade, med 40 kronor till obemedlade och med 60 kronor till synnerligen obemedlade elever ävensom att till elever vid lantbruks- och trädgårdsskolor finge för varje årskurs utgå understöd med 75, 150 och 250 kronor i respektive behovsgrader.

I motion nr 39 i andra kammaren föreslås en höjning av stipendierna till elever vid utbildningskurser för ladugårdsskötare, och i motionerna nr 91 i första kammaren och nr 140 i andra kammaren yrkas en sådan utvidgning av bestämmelserna för ifrågavarande stipendier, att elever vid av skogsvårdsstyrelse anordnad fast skogsvårdskurs skulle jämföras med elever vid fast småbrukskurs.

Jag vill vidare erinra om att, såsom framgår av utskottets motivering, enligt beslut av 1939 års lagtima riksdag i samband med omorganisation av den fasta lägre lantbruksundervisningen stipendierna skulle från och med budgetåret 1940/41 utgå med avsevärt höjda belopp. Av statsfinansiella skäl beslöts emellertid vid 1940 års lagtima riksdag att med genomförandet av höjningen skulle anstå tills vidare, och med samma motivering har föredragande statsrådet icke heller för nästa budgetår kunnat tillstyrka någon förändring beträffande storleken av här nämnda stipendier.

Inom utskottet har man varit fullt enig om att beslutet om uppskov med den år 1939 beslutade höjningen av stipendierna snarast och så snart förhål-

Anslag till elevstipendier vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.
(Forts.)

landena det medge bör hävas. Med hänsyn till den stora betydelsen av ifrågasvarande kursverksamhet och det alltmera framträdande behovet av höjda stipendier för att underlätta deltagandet i kurserna delar utskottet fullt motionärernas mening. Vad som emellertid varit avgörande för utskottet vid dess ställningstagande till motionerna, det har varit det nuvarande finansiella läget.

För min personliga del kan jag icke underlåta att beklaga, att läget för närvarande är sådant, att det icke är möjligt att kunna tillstyrka den höjning av stipendierna, som motionärerna föreslagit. Det skulle enligt min mening ha varit synnerligen väl använda pengar. Jag vill tillägga, att det inte är den enda punkten i nionde huvudtiteln, där man med samma känslor av vemod sett sig nödsakad handla på samma sätt. Det är emellertid min ärliga önskan och förhoppning — och jag vet att det är samma förhållande med flera av utskottets ledamöter — att så fort förhållandena det medgiva, Kungl. Maj:t skall äska högre anslag för det ändamål, det här är fråga om.

Vad slutligen beträffar det motionsvis framförda förslaget om en sådan utvidgning av stipendieverksamheten, att även elever vid av skogsvårdsstyrelse anordnad fast skogsvårdskurs skulle berättigas att erhålla stipendier på samma villkor som elever vid fast småbrukarkurs, finner utskottet detta förslag för tjäna beaktande. Då närmare utredning därom emellertid saknas, såsom rörande bidragsverksamhetens organisation och anslagsbehovet för densamma, har utskottet icke kunnat biträda detta yrkande.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gabrielsson: På frågan om det finns tillräckligt med skolor för att ta emot eleverna kan jag säga, att i Västerbottens län ha vi under de senaste åren åstadkommit tre nya lantushålls- och lantmannaskolor, bland annat i Malgoma, Vilhelmina socken, för att lappmarksungdomen skall kunna få del av undervisningen. Det finns vidare en i Vindeln, en i Anderstorp, Skellefteå, och en i Strömsör. Sedan ha vi en mycket förnämlig och modernt anlagd husmodersskola i Dalkarså Bygdeå socken och den stora lantbruksskolan i Gubbe, där vi utbilda lantbrukseleverna i praktiskt jordbruk. För närvarande ha vi lyckats skaffa elever, men tyvärr är det så, att de mest behövande i de fattigaste hemmen icke kunna komma dit, då det är för dyrt för dem att gå igenom skolorna, utan det är bara mera bemedlade ungdomar som kunna komma. Det är ju bra att även de få gå igenom skolorna, men meningen med dessa stipendier har ju varit, att man skulle få möjlighet att ge den obemedlade ungdomen så pass mycket stipendier, att även den kunde få komma dit. Det är därför, vi hålla på detta. Hushållningssällskapens ombud beslöto i höstas enhälligt att göra en framställning till Kungl. Maj:t i denna fråga, och de representera ju inte bara Västerbottens län utan hela riket. De ansågo en höjning vara nödvändig, om vi skulle kunna få elever i tillräckligt stort antal för att fylla skolorna. Vi ha dessutom utomordentligt duktiga lärare, och detta är värdefullt för den ungdom som kommer till skolorna. Emellertid äro lönerna så stora i städerna, att ungdomen far dit och får stora löner i stället för att gå igenom skolorna. Kan man däremot få dit ungdomarna, bli de intresserade, och då få vi kanske behålla dem på landet.

Herr Carlström: Herr talman! Såsom medmotionär i denna fråga ber jag att få yttra några ord.

Till en början ber jag då att få instämma i vad reservanten här redan anfört. Det bereder den mindre bemedlade jordbrukarungdomen för närvarande

Anslag till elevstipendier vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.
(Forts.)

mycket stora svårigheter att kunna bevista våra lantman- och lantushållsskolor. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställde frågan, om antalet sökande vid dessa skolor inte nu var så pass stort, att skolorna bleve fyllda med de stipendier som redan finnas. På den frågan ber jag att få svara, att beträffande skolorna i Norrbotten förhåller det sig för närvarande faktiskt så, att skolorna skulle kunna mottaga ett betydligt större antal elever, d. v. s. att antalet sökande varit mindre än man kunde ha berett plats för, och detta beror ju på de ekonomiska svårigheterna. Kommunerna ha i en del fall lämnat bidrag till en och annan elev för att han skulle kunna bevista en sådan kurs, men även dessa tillskott ha varit otillräckliga. Det måste ju anses synnerligen angeläget, att ett betydligt större antal av dem som skola bli jordbrukare och jordbrukarhustrur få en ordentlig fackutbildning, och herr statsrådet har ju också i sitt anförande antytt, att detta är ett nationellt önskemål. Det bör då, tycker man, för närvarande vara angeläget, att, så länge vi inte ha råd att skaffa nya skolor, se till att åtminstone de som finnas bli fyllda med elever, och den möjligheten tror jag inte vi kunna få med mindre än att bidragen till eleverna höjas. Jag vågar uttrycka den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet till nästa års riksdag kommer med ett förslag om att 1939 års beslut i denna fråga blir verkställt.

Jag ber att få instämma med reservanten här och yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förvarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 136 och II: 212; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 43—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 63—66.

Lades till handlingarna.

Punkterna 67—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 77.

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.*

Under punkten 77 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 3,476,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

- 1) I: 30 av herr *Bodin* m. fl., likalydande med II: 37 av herr *Gardell* m. fl.,
- 2) I: 64 av herr *Linnér* m. fl., likalydande med II: 85 av herr *Norup* m. fl.,
samt
- 3) II: 84 av herr *Andersson* i Södergård m. fl.

I de likalydande motionerna I: 30 av herr *Bodin* m. fl. och II: 37 av herr *Gardell* m. fl. hade hemställts, att riksdagen till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1943/44 måtte anvisa ett med 3,200 kronor förhöjt anslag att utgå för det ändamål, som i motionen angivits. Den i motionen påyrkade anslagsökningen hade beräknats till avlöning åt en hemkonsulent hos Gotlands läns hushållningssällskap.

I de likalydande motionerna I: 64 av herr *Linnér* m. fl. och II: 85 av herr *Norup* m. fl. hade hemställts, att riksdagen vid behandling av punkt 77 på nionde huvudtiteln måtte besluta,

att hushållningssällskapens nuvarande fria ställning såsom lokala sammanlutningar mellan jordbrukare och andra för lanthushållningen intresserade personer skulle bibehållas,

att hushållningssällskapens arbetsuppgifter i framtiden i princip borde främst omfatta allmän undervisnings- och upplysningsverksamhet på lant- hushållningens område samt i övrigt produktionsfrämjande åtgärder, däri inbegripet förmedling av statsunderstöd till dylika åtgärder,

att en rationalisering av den nuvarande understödsverksamheten till jordbruksproduktionens främjande snarast borde åstadkommas, syftande bland annat till ett nedbringande av nuvarande antal anslagstitlar och statliga lånefonder för ändamålet,

att inom ramen av den organisation, som riksdagen framdeles kunde fastställa, de grupper av utgifter, vilka enligt hushållningssällskapsutredningens förslag skulle bestridas av statsverket skulle bekostas på nämnda sätt samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t så snart ske kunde, måtte för riksdagens prövning framlägga förslag rörande de av hushållningssällskapsutredningen behandlade spörsmålen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 30 och II: 37, likalydande, samt II: 84, till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 3,476,000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 64 och II: 85 måtte anses besvarade med vad utskottet förut under punkten anfört.

I motiveringen hade utskottet, efter att hava berört ett av hushållningssällskapsutredningen den 8 juli 1942 avgivet betänkande med förslag angående hushållningssällskapens organisation och verksamhet m. m., beträffande motionerna I: 64 och II: 85 anfört bland annat följande:

»De frågor av principiell natur, som motionärerna här framfört, äro uppenbarligen av största vikt med avseende på hushållningssällskapens ställning i framtiden. Emellertid kan förväntas, att dessa frågor skola bliva tillbörligt beaktade vid den kommande prövningen av utredningsmännens förslag i samband med övervägande av proposition i ämnet utan att formliga beslut därutinnan nu fattas på sätt, motionärerna påyrkat. Då utskottet vidare förutsätter, att propositionen framläggas för riksdagen så snart ske kan, finner utskottet för närvarande icke tillräckliga skäl föreligga till någon riksdagens åtgärd i anledning av ifrågakvarande motioner, vilka sålunda torde böra få anses besvarade med vad utskottet här anfört.»

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren* och *Gabrielsson*, friherre *Beck-Friis* samt herrar *Näslund* och *Janson* i Frändesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade. I det av reservanterna föreslagna yttrandet hade den nyss återgivna delen av utskottets motivering utbytt mot ett uttalande av följande avfattning:

»De frågor av principiell natur, som motionärerna här framfört, äro uppenbarligen av största vikt med avseende på hushållningssällskapens ställning i framtiden, och utskottet delar därför motionärernas uppfattning, att beslut härutinnan redan nu från riksdagens sida skulle vara till gagn såsom vägledande för hushållningssällskapen i avvaktan på statsmakternas slutgiltiga ställningstagande till utredningsmännens reformförslag i övrigt. Frågorna synas dessutom ha den innebörd i huvudsak, att däri angivna principer lämpligen böra kunna läggas till grund för hushållningssällskapens blivande organisation och fortsatta verksamhet. Emellertid synes det utskottet, som ifrågavarande huvudprinciper kunna förväntas bliva tillbörligt beaktade vid den kommande prövningen av utredningsmännens förslag i samband med övervägande av proposition i ämnet utan att formliga beslut därutinnan nu fattas på sätt, motionärerna påyrkat. Då utskottet vidare förutsätter, att propositionen framlägges för riksdagen så snart ske kan, finner utskottet för närvarande icke tillräckliga skäl föreligga till någon riksdagens åtgärd i anledning av ifrågavarande motioner, vilka sålunda torde böra få anses besvarade med vad utskottet här anfört.»

Herr Bodin: Herr talman! Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att av förslagsanslaget under denna punkt på 3,476,000 kronor ett belopp på 97,000 kronor användes till avlönande av 29 hemkonsulenter. Lantbruksstyrelsen har i sitt anslagsäskande för budgetåret 1943/44 föreslagit ett belopp av 100,200 kronor för avlönande av 30 hemkonsulenter, varigenom alla län, även Gotlands län, skulle få hemkonsulent, i samband varmed styrelsen anfört att med hänsyn till vikten av att i nuvarande läge alla livsmedel väl tillvaratagas och utnyttjas syntes en hemkonsulents verksamhet mera betydelsefull än under normala förhållanden. Lantbruksstyrelsen tillstyrkte därför, att medel anvisades för avlönande av en hemkonsulent även för Gotlands läns hushållningssällskap.

Detta hushållningssällskap är nu det enda i Sverige, som ej har någon hemkonsulent, sedan Kalmar läns norra hushållningssällskap förra året fick anslag beviljat till en hemkonsulent. Gotlands läns hushållningssällskap beslöt vid sitt senaste årsmöte att anställa en hemkonsulent från den 1 juli 1943, men på grund av svag ekonomi kan detta ej fullföljas, om statsbidrag ej beviljas.

I nuvarande försörjningsläge, då det gäller att på bästa sätt tillvarataga och utnyttja alla livsmedel, är det av stor betydelse att ha tillgång till den goda rådgivnings- och upplysningverksamhet bland husmödrarna, som en hemkonsulent kan utöva. Departementschefen har också ansett kravet på statsbidrag till avlönande av en hemkonsulent på Gotland i och för sig berättigat.

Det av hushållningssällskapsutredningen framlagda förslaget angående hushållningssällskapens omorganisation och verksamhet bör ej utgöra något hinder, då ifrågavarande utredning i sitt betänkande räknat med en hemkonsulent för Gotlands läns hushållningssällskap. Utskottet har emellertid avstyrkt min motion, vari jag hemställt om att Gotlands läns hushållningssällskap skulle få en hemkonsulent.

Med åberopande av vad jag nu anfört ber jag emellertid, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Herr **Tjällgren**: Herr talman! I fråga om utskottets hemställan har jag intet annat yrkande än om bifall till denna. Som kammarens ledamöter torde ha observerat ha emellertid på denna punkt fem av utskottets ledamöter reserverat sig beträffande motiveringen. I fråga om utskottets hemställan föreligger ingen meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna.

Skillnaden mellan utskottets motivering och reservanternas är, som synes, heller icke stor. Man kan snarare säga, att den är oväsentlig. Det är väl huvudsakligen endast en mening i reservanternas motivering, som majoriteten inom utskottet icke kunnat vara med om. Det är den mening, som enligt reservationen lyder: »Frågorna synas dessutom ha den innebörd i huvudsak, att däri angivna principer lämpligen böra kunna läggas till grund för hushållningssällskapens blivande organisation och fortsatta verksamhet.» Inom utskottet uttalades farhågor för att, därest denna mening inleddades i motiveringen, skulle utskottet och riksdagen alltför mycket binda sig för det av hushållningssällskapsutredningen framlagda förslaget. Man pekade därvid på vissa detaljer i detta, varom råda olika meningar, exempelvis bestämmelsen om jordbruksavgifter, sättet för val av lantbruksombud o. s. v. För min del kan jag omöjligen finna, att den motivering, som av reservanterna framförts, skulle på något som helst sätt binda riksdagen. Märk väl att reservanterna ha försiktigt nog använt ordet »i huvudsak».

Då jag är av den uppfattningen, att den motivering, som reservationen innehåller, även i övrigt är bättre än utskottets motivering, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Sedan skall jag, herr talman, be att få säga ett par ord i anledning av de motionsvis framförda yrkandena om höjning av ifrågavarande statsbidrag till hushållningssällskapen för att möjliggöra anställandet av hemkonsulent i Gotlands län och vandringsrättare i Jönköpings län.

I utskottet rådde icke någon som helst tvekan om att en bidragshöjning för inrättande av båda dessa befattningar varit både önskvärd och berättigad. I betraktande av det föreliggande förslaget angående omorganisation av hushållningssällskapen har dock utskottet för närvarande icke kunnat förorda bifall till nämnda framställningar. Enligt vad som framgår av den kungl. propositionen, har detta också varit anledningen till att Kungl. Maj:t inte har ansett sig böra uppta denna sak i årets statsverksproposition.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag skall endast yttra mig beträffande reservationen och den innebörd, som denna har i jämförelse med utskottsmajoritetens motivering.

Det är på det sättet, att för några år sedan rådde nog rätt stor tvekan, hurvida hushållningssällskapen skulle kunna fortsätta den verksamhet, som de dittills bedrivit, eller om det skulle vara principiellt riktigt att söka andra verksamhetsformer. Jag tror att denna tvekan numera är försvunnen. Framför allt genom den mycket grundliga utredning, som har kommit till stånd under ledning av denna kammarens ledamot herr Heiding, har det blivit klarlagt, att det såsom utskottet också säger även för framtiden kommer att vara av synnerligen stor betydelse för jordbruket och därtill hörande näringsgrenar, att hushållningssällskapens verksamhet fortsätter. Därom råder således icke någon tvekan.

Vad frågan nu gäller och vad som man försökt att åstadkomma genom motionerna, det är att hushållningssällskapen skola få ett stöd för sin verksamhet under den pågående kristiden, så att de inte behöva inskränka denna, till dess

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

att omorganisationsförslaget hinner bli genomfört. Förhållandet är nämligen följande: Hushållningssällskapens kostnader ha oundvikligen ökats och anspråken på hushållningssällskapens verksamhet på många områden ha lika ofrånkomligt ökats, men statsbidragen däremot ha i jämförelse med låt mig säga vad som gällde under tiden före kriget på vissa punkter blivit nedsatta. Hushållningssällskapen stå då inför detta avgörande: skola hushållningssällskapen för att rädda sin ekonomi skära ned sin praktiska verksamhet, eller skola de skada sin ekonomi och hålla upp sin praktiska verksamhet i hela den omfattning, som det nuvarande läget kräver? Såvitt jag vet, ha alla Sveriges hushållningssällskap därvid ställt sig på den ståndpunkten, att det är deras skyldighet att i nuvarande läge göra allt vad de kunna för att hjälpa det svenska jordbruket. Jag kan själv omvitna, att på ett årsmöte i det hushållningssällskap, där jag är ordförande, denna fråga principiellt avgjordes, sedan innebörden hade klarlagts för alla ledamöterna, och det höjdes icke någon enda röst emot denna ståndpunkt. Men följden har blivit, att jag tror åtminstone 22 av Sveriges hushållningssällskap för närvarande visa underbalans, vilken har ökats år från år. Då uppstår för hushållningssällskapen den frågan: ha vi rättighet att på detta sätt leva på vårt kapital, om vi inte ha säkerhet för att statsmakterna i framtiden principiellt komma att behandla hushållningssällskapens verksamhet på det sätt, som utredningen har föreslagit? Om ett sådant uttalande från riksdagens sida skulle kunna åstadkommas, skulle hushållningssällskapen tryggt kunna anse, att de följa en riktig linje. Men om det icke kan åstadkommas, befinna sig hushållningssällskapen fortfarande i en synnerligen obehaglig ställning.

Om man jämför uttrycken i utskottsmajoritetens motivering och i reservanternas motivering, håller åtminstone jag före, att reservationen alldeles bestämt har ett företräde i klarhet. Med stöd av ett beslut med det innehåll, som reservationen har, kunna hushållningssällskapen anse sig trygga därutinnan, att de i utredningen angivna principerna komma att läggas till grund för hushållningssällskapens blivande organisation och fortsatta verksamhet, och det är det som är så betydelsefullt.

För att hushållningssällskapen skola få detta stöd, ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till den motivering, som reservationen av herr Tjällgren m. fl. innehåller.

Herr Heiding: Herr talman! Jag skall först be att få säga några ord beträffande den motion, som jag varit med om att underskriva och vari det hemställes om anslag till en hemkonsulent på Gotland.

Jag är av den uppfattningen, att man inte borde vänta med att bevilja detta anslag. Gotland är ju såsom här har framhållits det enda län, som inte har någon hemkonsulent, och jag skall be att också få framhålla, att Gotlands län även är det enda län, där det inte finns någon lanthushållsskola. Jag tycker att det går litet för långt, när man inte vill vara med om att bevilja anslag, så att detta län kan bli jämställt med andra. Jag tror att det endast finns en folkhögskola på Gotland, där den kvinnliga ungdomen kan gå igenom kortare sommarkurser, men det kan inte vara tillräckligt för en så stor befolkning, som Gotland har. Det förvånar mig verkligen, att utskottet har tagit så lätt på saken, att det bara skrivit några rader om denna fråga. Det hänvisar till att det på grund av den föreliggande utredningen om hushållningssällskapens omorganisation inte kan anses lämpligt att nu gå in för att bevilja detta anslag. Men detta har man ju alltid förut sagt, då det gällt något anslag till hushållningssällskapen. Nu är utredningen färdig, fastän den inte

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

blivit framlagd för riksdagen i år, och det har även inom utredningen föreslagits, att Gotlands län skulle få en hemkonsulent. Då det är fullt klart, att det förr eller senare måste bli en hemkonsulent på Gotland, tycker jag att man inte skall motsätta sig förslaget att bevilja anslag redan nu.

Det är ju så mycket som behöver tillvaratagas i dessa tider, och hemkonsulenternas arbete kan man säga har varit mycket uppskattat. De ha gjort mycket på alla områden för att stå husmödrarna bi med råd och upplysningar. De ha anordnat kurser på än det ena och än det andra området.

Jag förstår inte varför det inte skulle vara lämpligt, att riksdagen ginge med på det lilla anslag, som har begärts, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som har blivit väckt av herr Bodin m. fl.

När det sedan gäller den motion, vari det hemställts, att den föreliggande utredningen om hushållningssällskapen skulle föranleda förslag till riksdagen så fort som möjligt, får jag för min del säga, att det vore önskvärt, att ett förslag bleve framlagt för riksdagen. Men jag önskar i så fall, att ett förslag framläggas, som omfattar utredningen i sin helhet. Det är ju klart att det kan vara vissa avsnitt, som kunna behöva skäras bort, det vill jag inte förneka.

Frågan om tjänstemännens löner tycker jag inte bör skjutas åt sidan, ty det ligger ju så till, att om man skall tänka sig att få tjänstemän anställda i hushållningssällskapen och jordbruket i övrigt, kan man inte vänta med denna lönereglering, som har varit så länge förbäddad. Vi se t. ex. hur det är vid lantbrukshögskolan, där elevantalet nästan årligen sjunker och nu inte är tillräckligt stort. Vad är orsaken till detta? Jo, det är att vederbörande inte anse sig kunna få så väl avlönade platser, att det är någon anledning att gå genom högskolan. Studietiden är ju rätt lång, och därför bli kostnaderna stora för agronomerna, som skola gå denna bana. De vilja därför bli jämställda med andra tjänstemän. Om inte denna sak blir ordnad, leder det ju dithän, att jordbruket tillföres tjänstemän, som man kan säga inte äro de bästa, som skulle kunna komma i fråga. Lantbruket bör få sådana tjänstemän, som äro likvärdiga med övriga tjänstemän, men det går inte, om man inte ordnar lönefrågan. Jag anser att det är en mycket viktig fråga, som snarast möjligt bör bli ordnad.

Beträffande hushållningssällskapens ekonomi har det förut framhållits här av herr Linnér, hur illa det ligger till med den saken. De allra flesta hushållningssällskapen ha det mycket illa ställt, och deras budgeter kunna inte balanseras. Med tanke på den kris, som väntas komma efter kriget, förberedes ju en hel del för att man skall kunna så smärtfritt som möjligt gå genom den. Jag anser att det vore fördelaktigt, om det vore så ordnat, att hushållningssällskapen ännu bättre än hittills kunde hjälpa till på det område, inom vilket de ha sin verksamhet. Jag tänker då närmast på alla de grundförbättringsåtgärder o. dyl., som utföras inom jordbruket. Finns det tillräckligt med anslag och bli planer upprättade i god tid, kan man kanske därigenom komma lättare fram, när det gäller att bekämpa arbetslösheten, som troligen kommer att bli kännbar efter kriget. Det är en hel del att göra i det fallet på ett flertal områden. Jag får därför hoppas, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet lägger fram ett förslag så fort som möjligt.

Om nu riksdagen tar utskottets motivering eller om reservationen bifalles, spelar kanske inte så stor roll, ty huvudsaken är att ett förslag i anledning av utredningen kommer fram. Jag tror att alla inom utskottet varit eniga därom. Visserligen kan man säga, att reservationen gör ett tydligare uttalande, eftersom detta stöder sig på de motioner, som väckts, men när utskottet, som inte har velat tillstyrka ett bifall till motionerna, stannat för ett uttalande om

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)
att ett förslag om hushållningssällskapen bör läggas fram så fort som möjligt, skall jag för min del inte för närvarande framställa något yrkande.

Häri instämde herr *Nilsson, Bror.*

Herr Mannerskantz: Herr talman! Då jag anser att det är nödvändigt, att hushållningssällskapen vinna trygghet och klarhet, eftersom man nu inte precis vet, när det slutliga förslaget om deras omorganisation och fortsatta verksamhet kan komma fram, ansluter jag mig till reservanterna.

Jag begärde ordet närmast för att förorda inrättandet av en hemkonsulentsbefattning på Gotland. Det är det enda område i landet, som saknar hemkonsulent. Jag tycker att det påminner en smula om det tal, som föres ut i världen om att de mätta nationerna inte bry sig om att tillfredsställa dem som ingenting ha. Här finns det hushållningssällskap, som ha inte mindre än tre hemkonsulenter — jag tror t. o. m. att det finns utskottsledamöter, som i sina hushållningssällskap ha så många hemkonsulenter. Då tycker man, att de kunde unna dem, som inte ha någon hemkonsulent, att redan nu under kriget få en sådan. Det är säkert, att man har glädje av en hemkonsulent i minst lika stor utsträckning som i framtiden just nu under kriget. Därför tycker jag, att det är ett felaktigt sätt att resonera, då man vill avvakta att ett förslag på grundval av hela hushållningssällskapsutredningen framlägges.

I fjol var det som första kammaren korrigerade jordbruksutskottets ståndpunkt, när det gällde en hemkonsulentsbefattning i Kalmar norra hushållningssällskap. I det fallet hade utskottet skrivit på precis samma sätt som i dag, att då utredningen pågick, ville utskottet inte ta ställning i saken. Det finns ingen som helst tvekan — jag tror att varken herr statsrådet eller någon annan vill påstå det — att när hushållningssällskapsutredningens förslag framlagts, i vilken form det än blir, kommer det att innefatta förslag om inrättande av en hemkonsulentsbefattning även i Gotlands läns hushållningssällskap. Man kan väl knappast bestrida det. Då är det att rida litet för mycket på formerna med tanke på de krav, som tidsläget ställer, när det gäller att ta vara på allt i födoväg, som verkligen kan tillvaratagas. Där gör nämligen hemkonsulenten en verklig insats — det visar erfarenheten runt hela vårt land. Därför undrar jag, om man inte kan räkna med att första kammaren även i år har det verklighetssinnet, att den skulle kunna bifalla förslaget. Jag är så optimistisk, herr talman, att jag kommer att begära votering på den punkten för att se, om det inte kan lyckas lika bra som i fjol.

Herr Tjällgren: Jag begärde ordet med anledning av herr Heidings anförande.

Herr Heiding ansåg att utskottet hade tagit alltför lätt på frågan om anslag till en hemkonsulent på Gotland. Jag vågar bestrida att utskottet har gjort det. Utskottet stöder sig på ett uttalande i den kungl. propositionen. På sid. 108 i nionde huvudtiteln står nämligen följande: »Vidkommande de av lantbruksstyrelsen förordade höjningarna av bidragen till avlöande av hemkonsulenter och vandringsrättare för att möjliggöra anställandet av en hemkonsulent i Gotlands län och två vandringsrättare i Jönköpings län finner jag dessa bidragshöjningar i och för sig önskvärda och berättigade. I betraktande av att förslag föreligger angående omorganisation av hushållningssällskapen kan jag dock icke för närvarande förorda bifall till framställningarna i fråga.» Utskottet stöder sig alltså på vad föredragande statsrådet har anfört.

Herr Mannerskantz talade om hur det var i fjol då vi behandlade motsvarande punkt på nionde huvudtiteln. Då hade jordbruksutskottet avstyrkt en

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

motion med förslag i just samma riktning som den nu föreliggande, men riksdagens bägge kamrar biföllo motionen. Skulle det gå på samma sätt i år, anser inte jag för min del att det vore någon olycka. Men jag vågar i alla fall bestrida att utskottet har gått lättvindigt till väga vid behandlingen av frågan. Utskottets förslag står i full överensstämmelse med dess ställningstagande förra året.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag ber endast att få instämma i herr **Mannerskantz'** anförande.

Herr Granath: Herr talman! Såsom här redan sagts av föregående talare är skillnaden i motiveringen mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen mycket hårfin. Utskottsmajoriteten har i alla fall i motsats till reservanterna icke velat binda Kungl. Maj:t på något sätt, utan har uttalat en förhoppning, att frågan fortast möjligt genom en kungl. proposition måtte framläggas för riksdagen. Utskottet har emellertid inte på samma sätt som reservanterna velat binda Kungl. Maj:t genom något beslut redan nu.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gabriellson: Herr talman! Jag är gammal hushållningssällsapsman — jag har varit med i förvaltningsutskottet under fem landshövdingars tid — och har därför en ganska stor erfarenhet på detta område. Nu ha vi kommit dithän, såsom herr Linnér framhöll, att samtliga rikets hushållningssällskap ha att dragas med en rätt stor förlustmarginal. De få fundera över hur de skola kunna klara sin ekonomi, eftersom de ha måst leva över sina tillgångar.

Numera ha vi ett ganska stort antal tjänstemän. Då jag började i förvaltningsutskottet för trettiofyra år sedan hade vi endast ett fåtal anställda. Det var en sekreterare med halvtidstjänst, som samtidigt var bankkamrer, en länsagronom, en jordbrukskonsulent och en länsmejerist. Det var hela uppsättningen. Nu ha vi utom sekreteraren tre jordbrukskonsulenter, tre hemkonsulenter, — men Västerbottens län är ju också mer än tre gånger så stort som Gotland — och det kan därför vara berättigat att vi ha så många. Vidare ha vi en hel stab av andra tjänstemän, 16 vandringarättare, en överassistent, 3 länsträdgårdsmästare, 1 slöjdläroare och en lärarinna m. fl. Men vi ha inte råd att betala dem de kristillägg som andra tjänstemän få. De hota nu med att söka sig bort ifrån länet, och det vore ju mycket olyckligt för oss att på det sättet förlora duktiga och vana tjänstemän. Därför vore det synnerligen värdefullt, om riksdagen nu gjorde det uttalande som reservanterna föreslå. Visserligen är det, såsom herr Granath sade, ej någon stor skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag, men det är just detta uttalande i reservationen som skulle vara betydelsefullt. När jag för en tid sedan var hemma på ett sammanträde med förvaltningsutskottet, var den frågan uppe, huruvida vi skulle våga förskottera av tillgängliga medel till kristillägg åt våra tjänstemän. Då sade jag att vi borde vänta att ta ställning till det förslaget, till dess riksdagen hade behandlat denna fråga. I landstinget ha vi tidigare och senast i fjol försökt få hjälp till detta ändamål, men ha fått nej. Våra tjänstemän få sålunda inte den avlöning de äro värda. Om riksdagen nu går med på reservationen som avviker mycket obetydligt från utskottets förslag — man måste ju medge att även majoritetens förslag är ganska tillfredsställande — kunna vi med ganska stort lugn redan i år ge våra tjänstemän ett kristillägg som skulle jämställas dem med andra tjänstemän framför allt statens.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera av de båda momenten av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande mom. A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I:30 och II:37, och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bodin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 77 mom. A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I:30 och II:37.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bodin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 60.

Därjämte hade 6 ledamöter tillgännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om mom. B, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande av den motivering, som förordats i den vid punkten anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 77 mom. B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid punkten anförda reservationen.

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 53.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 78 och 79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 80 och 81.

Lades till handlingarna.

Punkterna 82—96.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 97.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 205,500 kronor.

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 66 av herr *Linnér* m. fl. samt II: 60 av herr *Paulsen* m. fl., såvitt dessa motioner angingo svenska vall- och mosskulturföreningen. I motionerna hade i denna del hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1943/44 för beredande av ökat dyrtidstillägg åt respektive föreningars ordinarie befattningshavare, utöver av Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslaget anslag, bevilja Sveriges utsädesförening ett belopp av 13,500 kronor samt svenska vall- och mosskulturföreningen ett belopp av 9,700 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 66 och II: 60 i förevarande del, till Bidrag till svenska vall- och mosskulturföreningen för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 205,500 kronor.

Herr *Linnér*: Herr talman! I punkt 88 har jordbruksutskottet i anledning av en motion gjort ett mycket betydelsefullt uttalande. Utskottet har där sagt att befattningshavarnas vid Sveriges utsädesförening »löneförhållanden för närvarande icke kunna anses vara tillfredsställande ordnade» och att det måste anses vara för »statsmakterna angeläget att möjliggöra för föreningen att — — — förvärva och behålla tillräckligt kompetenta personer i sin tjänst». Det framhålles slutligen att det »här är fråga om en löneroglering, som sedan länge ansetts påkallad och sålunda bör kunna genomföras i nödig omfattning, oaktat tidsläget eljest icke är lämpligt för vidtagande av dylika åtgärder».

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

Den motion som där åberopas av utskottet avsåg icke endast Sveriges utsädesförening, utan även svenska vall- och mosskulturföreningen. När man då kommer till utskottets förslag beträffande svenska vall- och mosskulturföreningen under den nu föredragna punkten, blir man synnerligen överraskad, då man icke finner något som helst uttalande i motiveringen angående behovet av en löneroglering även för denna förenings tjänstemän. Man är böjd att antaga att detta beror på ett förbiseende.

Det är nämligen så, att dessa två föreningar hittills alltid ansetts likställda med avseende på tjänstemännens löner. Sålunda har ännu i de yttersta av dessa dagar lantbruksstyrelsen i sitt yttrande framhållit att en löneroglering för svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän liksom beträffande Sveriges utsädesförenings tjänstemän nu bör möjliggöras, och så fortsätter lantbruksstyrelsen med att säga att de i fråga om lönebelopp likställda befattningshavarna även nu böra i stort sett jämföras. Lantbruksstyrelsen tillstyrker i detta sammanhang även en höjning av dyrtidstillägget.

Följden av den ståndpunkt, som utskottet nu har intagit, blir givetvis att svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän komma på en utomordentligt ogynnsam nivå i jämförelse med Sveriges utsädesförenings tjänstemän. Man frågar sig, om detta läge verkligen är hållbart. Jag skall blott anföra ett par exempel för att klargöra, hur löneläget för närvarande ställer sig för dem i jämförelse med andra tjänstemän inom jordbruksförvaltningen. En konsulent hos svenska vall- och mosskulturföreningen, vilken alltså arbetar såsom rikskonsulent, har en slutavlönning av 8,375 kronor. En hushållningssällskapskonsulent, som ju arbetar endast inom ett hushållningssällskaps område, har en slutavlönning i F-ort, som det här gäller, på 10,470 kronor. En ämneslärare — således icke en föreståndare — vid en lägre lantbruksundervisningsanstalt har 9,745 kronor och dessutom bostadsförmån, vars hyra är lågt beräknad. Han har således över 1,000 kronor i kontant lön mer än svenska vall- och mosskulturföreningens konsulenter.

Utskottet har i annat sammanhang med styrka betonat lönesättnings betydelse för rekryteringen, och det är alldeles självfallet att löneläget måste inverka på denna. Dessutom måste detta tillbakasettande av svenska vall- och mosskulturföreningen även verka på det sättet att dess tjänstemän, av vilka många utföra sitt arbete sedan tiotal år tillbaka, anse sig vara på ett ganska ovanligt sätt behandlade i jämförelse med systerföreningens. Frågan är därför endast: anser man att läget för närvarande är sådant att svenska vall- och mosskulturföreningen överhuvud taget icke har någon betydelse för det svenska jordbruket? Jag skulle knappast tro, att någon vågar påstå att det förhåller sig på det sättet. Vallkulturen är väl för närvarande, när vi ha ont om fodermedel, av synnerligen stor vikt för den svenska animala produktionen. Mosskulturen är väl för vissa delar av vårt jordbruk också högst viktig. Det gäller här i själva verket den enda odlingsmark som i stora delar av landet återstår att taga i anspråk. På detta område ha denna förenings tjänstemän sedan ett sjuttio-tal år tillbaka utfört ett verkligt föregångsarbete, som nu helt enkelt deklaras.

Det återstår en omständighet som möjligen kan ha inverkat på utskottets ståndpunktstagande, nämligen att förslag framlagts av besparingsberedningen att föreningens arbete skulle gå upp i den statliga försöksverksamheten. Därvidlag har emellertid såvitt jag förstår såväl departementschefen som utskottet intagit den ståndpunkten att icke alls för närvarande avgöra den frågan. Detta är i och för sig fullkomligt naturligt. Läget är nämligen det att det för närvarande icke går att utan skada förena dessa två verksamheter. Det beror icke så mycket på svenska vall- och mosskulturföreningen. För dess tjänstemän

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

skulle det givetvis utslutande vara fördelaktigt, om de finge övergå i stats-tjänst. Men det beror på den omständigheten att, såsom också lantbruksstyrelsen mycket klart har framhållit, den statliga försöksverksamheten för närvarande icke är slutorganiserad och att såväl jordbruksförsöksanstalten som lantbrukshögskolan har så fullt av arbetsuppgifter, att det vore ganska olämpligt att nu fatta beslut om en sådan omorganisation. För min del kan jag mycket väl tänka mig att en sådan anordning framdeles kan visa sig vara nyttig och praktisk. Men den ekonomiska effekten därav blir nog inte den besparingsberedningen har tänkt sig, utan det blir snarare dyrare än med den nuvarande organisationen. Det kan emellertid hända att organisationen därigenom skulle förbättras, och då får man i framtiden besluta någonting sådant. Säkert är att det icke är lämpligt att göra det i denna stund.

Den omständigheten kan således icke heller utgöra ett hinder för att nu likställa svenska vall- och mosskulturföreningens avlöningar med Sveriges utsädesförenings, vilkas reglering utskottet här rekommenderat.

Jag har, herr talman, ansett det vara nödvändigt att vid behandlingen av ärendet föra fram dessa synpunkter. Då det, såsom jag tror, på grund av ett missförstånd icke har avgivits någon reservation på denna punkt i utskottets utlåtande, kan jag icke framställa något yrkande.

I herr Linnérs yttrande instämde herrar *Svedberg, Näslund, Sten, Bror Nilsson, Alfred Andersson, Ljungdahl, Ekströmer* och *Axel Ivar Anderson*.

Herr Bondeson: Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga till vad herr Linnér här yttrat. Jag vill fastmer på det varmaste instämma i hans anförande.

Jag kan dock inte underlåta att meddela kammaren att när frågan skulle avgöras på avdelningen, påpekade jag såsom suppleant i utskottet att motion nr 66 gällde såväl Sveriges utsädesförenings som svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän. Jag blev mycket överraskad när jag sedan såg att utskottet förordat lönerreglering endast för den ena gruppen. Jag är naturligtvis tacksam för att utskottet uttalat sig för att Sveriges utsädesförenings tjänstemän skola få sina löner reglerade. I likhet med herr Linnér hoppas jag emellertid att även svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän ett kommande år få sig tillerkända samma löneförmåner som utskottet förordat för den andra gruppen.

Herr Tjällgren: Herr talman! Herr Linnér uttalade den förmodan att utskottets ståndpunktstagande i detta ärende berodde på något förbiseende eller missförstånd. Jag kan upplysa om att så ingalunda är fallet. Jag fäster också uppmärksamheten på att utskottets utlåtande är enhälligt på denna punkt, och det torde väl därför näppeligen kunna antagas att något missförstånd skulle föreligga.

Utskottets ställningstagande grundar sig huvudsakligen på den promemoria som avgivits av besparingsberedningen. Det var nämligen så — vilket också omtalas i utskottets utlåtande — att besparingsberedningen i november 1941 avgav en promemoria med yttrande och förslag angående svenska vall- och mosskulturföreningen. Bland annat anfördes i denna promemoria följande: »Föreningens uppgifter avseende upplysning och konsultation kunna enligt beredningens uppfattning med fördel fullgöras genom hushållningssällskapen och deras olika befattningshavare. Då jordbrukarna i skilda yrkesfrågor ha möjlighet att inhämta råd och upplysning genom hushållningssällskapen, finner beredningen det ur rationaliseringssynpunkt riktigt att till sällskapen kon-

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

centrera största möjliga del av sådan statsunderstödd verksamhet. För vissa specialuppgifter synes det emellertid måhända erforderligt med en eller annan särskilt utbildad konsulent, som erhåller ett mera vidsträckt verksamhetsområde.» Med anledning av detta uttalande av besparingsberedningen har vederbörande statsråd inte ansett sig nu kunna förorda en löne reglering för ifrågasvarande befattningshavare, utan departementschefen vill låta därmed anstå, tills man utrett frågan, huruvida svenska vall- och mosskulturföreningen även i framtiden skall komma att utöva sin verksamhet.

För övrigt vill jag framhålla, att därest nu en utredning beträffande löne- och anställningsförhållandena för andra befattningshavare på jordbrukets område skall verkställas, kommer den väl att omfatta även dessa tjänstemäns anställningsvillkor, i den händelse föreningen skall fortbestå.

Dessa skäl ha för utskottet varit avgörande, och utskottets förslag har alltså ingalunda tillkommit genom något förbiseende eller missförstånd. Jag vill än en gång betona att såväl utskottets hemställan som dess motivering på denna punkt äro enhälliga.

Herr Heiding: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har läst upp ett stycke av besparingsberedningens yttrande i frågan. Det är väl emellertid ganska egendomligt att stödja sig på uttalanden av besparingsberedningen när det gäller en lönefråga som den föreliggande. Det kan ju dröja både ett, två och flera år, innan någonting blir åtgjort i saken. Man kan inte vara säker på att det överhuvud taget blir någon omläggning av verksamheten, utan föreningen kan mycket väl komma att fortsätta sitt arbete. För min del anser jag att den verksamhet, som har bedrivits av föreningen, varit mycket värdefull. Det kan ju tänkas, såsom besparingsberedningen ifrågasatt, att man skulle kunna överflytta en del av dess arbete på hushållningssällskapen, men innan den frågan blir klarlagd — och det kan dröja länge till dess — böra ifrågasvarande tjänstemän få sin lönefråga ordnad. De skola väl inte behöva vänta längre därpå än andra tjänstemän. När utskottet nu har gjort ett uttalande till förmån för löne reglering för tjänstemännen vid Sveriges utsädesförening, förstår jag inte, varför utskottet skulle uraktlåta att även uttala sig för en löne reglering i detta fall.

Utskottets ordförande påstår emellertid att det inte föreligger något missförstånd, utan att utskottet verkligen menar att ingenting behöver göras, eftersom det skall bli en utredning och man bör vänta och se, om föreningen skall fortleva eller ej. Men detta kunna väl som sagt tjänstemännen inte vara nöjda med. Jag hoppas därför att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ville till ett annat år tänka på tjänstemännen hos denna förening.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag vill endast framhålla att det enligt min åsikt är en orättvisa som här blivit begången gentemot ifrågasvarande tjänstemän.

Herr Näslund: Herr talman! Mitt instämmande i herr Linnérs anförande gav uttryck åt min uppfattning att det är berättigat att svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän jämställas med Sveriges utsädesförenings tjänstemän. När jordbruksutskottets ärade ordförande nu stryker under att besparingsberedningens promemoria har påverkat utskottets ställningstagande, vill jag säga att ärendet inte diskuterats i utskottet, utan endast på avdelningen. Och när man nu ifrågasätter, huruvida svenska vall- och mosskulturföreningen i framtiden överhuvud taget är behövlig, vill jag däremot inlägga en mycket allvarlig och bestämd gensaga. Jag kan försäkra, att åtminstone vad Norrland beträffar har vall- och mosskulturföreningen utfört en utomordentligt

Anslag till svenska vall- och mosskulturföreningen. (Forts.)

gagnande gärning, och detta i det allra intimaste och bästa samarbete med hushållningssällskapen. Vall- och mosskulturföreningen har således helt enkelt åstadkommit en arbetslättnad för hushållningssällskapen.

Det har nu, liksom då punkt 77 diskuterades, påpekats, hur överansträngda hushållningssällskapens tjänstemän äro och hur överansträngd hushållningssällskapens ekonomi är. Det är klart, att det då oroar norrlänningen i allra högsta grad, när man nu ifrågasätter, att vall- och mosskulturföreningens verksamhet skall upphöra utan att man ger hushållningssällskapen den ekonomiska ställning och i samband därmed den utökning av personalen, som är nödvändig för att hushållningssällskapen skola kunna övertaga den verksamhet, som vall- och mosskulturföreningen bedrivit.

Jag har känt behov av att ge uttryck åt denna uppfattning, och jag ser mig nödsakad erkänna, att jag för ögonblicket är ledsen över att jag inte reserverat mig mot utskottets beslut.

Herr Linnér: Herr talman! Jordbruksutskottets ordförande ville motivera utskottets ståndpunktstagande med besparingsberedningens förslag. Jag försökte i mitt första anförande göra klart, att besparingsberedningens promemoria icke utgjorde en sådan motivering. Jag skall endast säga ytterligare några ord om grunden för denna ståndpunkt.

Jag vill först erinra om att, sedan besparingsberedningen avgivit sin promemoria, yttranden ha inkommit, vilka så gott som enhälligt avstyrkt besparingsberedningens förslag. I anledning därav har departementschefen, såvitt jag kan förstå nästan självfallet, uttalat att han finner det i varje fall uteslutet att i nuvarande läge förorda en omedelbar omorganisation. Det är i själva verket den enda ståndpunkt, som för närvarande kan intagas i förhållande till besparingsberedningens förslag. Jag tillade i mitt förre anförande, att man sedan kan ha delade meningar om vilket som är det riktiga. Den frågan får lämnas öppen. Men såsom herr Heiding nyss nämnde, kommer avgörandet därvidlag säkerligen att dröja åtskilliga år och måste dröja åtskilliga år. Då står man inför den springande punkten, och man frågar sig: Skall då dessa tjänstemäns verksamhet hos vall- och mosskulturföreningen nedläggas, eller skall den bedrivas med avlöningar, som väsentligt understiga jämförliga befattningshavares avlöningar? Jag har ansett det nödvändigt att ställa denna fråga till jordbruksutskottets majoritet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 98—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102.

Lades till handlingarna.

Punkten 103.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 104 och 105.

Lades till handlingarna.

Punkten 106.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 107—109.

Lades till handlingarna.

Punkterna 110—126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 127 och 128.

Lades till handlingarna.

Punkterna 129—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för år 1944 bevilja statsanslag intill 2,500,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 93 av herr *Andersson, Alfred*, och herr *Hansson, Sven*, samt II: 144 av herrar *Sandberg* och *Svensson* i Ljungskile, vari hemställtts att riksdagen måtte besluta,

1) att Kungl. Maj:t skulle äga för år 1944 bevilja statsanslag intill 3,000,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

2) att till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av kronor 2,500,000.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och avslag å de likalydande motionerna I: 93 och II: 144,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för år 1944 bevilja statsanslag intill 2,500,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Alfred Andersson* och *Svensson* i Ljungskile ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de likalydande motionerna I: 93 och II: 144.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Till den föreliggande punkten har fogats en reservation, i vilken yrkas bifall till i detta ämne i början av årets riksdag väckta motioner om högre anslag till förstärkning av ofullständiga jordbruk.

Vi motionärer förmena, att ett högre anslag till denna verksamhet är väl motiverat, för att inte säga väl placerade pengar. Knappast någon stödåtgärd

Anslag till förstärkning av ofullständiga jordbruk.

Anslag till förstärkning av ofullständiga jordbruk. (Forts.)

har givit bättre resultat än just denna. Särskilt torde ett sådant anslag vara motiverat i dessa tider, då man är angelägen om att göra allt vad som göras kan för att åstadkomma det mesta möjliga dels ur det allmänna folkhushållets synpunkt, dels och kanske i ännu högre grad för att förstärka de ofullständiga jordbruken.

Denna fråga torde i huvudsak vara ett norrländskt problem, och såvitt jag känner till, har man också i Norrland fullt utnyttjat anslagen. Jag förstår till fullo, att såväl Kungl. Maj:t som utskottsmajoriteten ser på det hårt ansträngda budgetära läget och för den skull inte gärna vill bevilja högre bidrag för detta ändamål, men enligt min mening skulle det vara välbetänkt att placera pengar i företag som dessa, där de förbättringar, som vidtagas, ge omedelbara resultat. Av denna anledning anse vi reservanter, att utskottet bort kunna tillstyrka motionerna. Jag är emellertid glad över att utskottet på slutet av sin motivering säger: »Emellertid utgår utskottet ifrån att det framdeles skall bli möjligt att åt förevarande verksamhet giva stöd i den större omfattning, förhållandena uppenbarligen påkalla».

Jag förstår mycket väl, att det är lönlöst att tänka sig förmå kammaren att bifalla reservationen, och av den anledningen kan det även vara meningslöst att hålla något långt anförande. Jag tillåter mig i alla fall, herr talman, att med dessa få ord yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Svedberg*.

Herr Tjällgren: Herr talman! För innevarande budgetår är såsom bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk i form av förslagsanslag uppfört ett belopp av 2,000,000 kronor. Härjämte har Kungl. Maj:t medgivits att för år 1943 bevilja utlämnande av statsbidrag för samma ändamål med 2,500,000 kronor.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln anhållit, att riksdagen måtte 1) medgiva, att Kungl. Maj:t må för år 1944 bevilja statsanslag intill 2,500,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.; 2) till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor.

Motionsvis har yrkats höjning av dessa belopp med 500,000 kronor. Beträffande ifrågavarande bidragsverksamhet är det väl endast en mening som allmänt gör sig gällande, nämligen att de bidrag, som för ändamålet utgått under en följd av år, varit av den allra största betydelse. Det är tyvärr så, att vi här i landet ha alltför många s. k. ofullständiga jordbruk. Vad som menas med ofullständiga jordbruk torde icke vara nödigt att för kammarens ledamöter närmare utveckla. Man torde emellertid kunna likställa begreppet ofullständiga jordbruk med benämningen icke bärkraftiga jordbruk. Av den kungl. propositionen framgår, att efterfrågan på nämnda bidrag varit synnerligen stor, vilket även framgår av en tabell i den kungl. propositionen. I stort sett har begärts ungefär dubbla beloppet mot det tillgängliga. En väsentlig utökning av verksamheten vore därför enligt utskottets mening önskvärd. Emellertid har här samma skäl däremot förelegat, som jag nämnde vid behandlingen nyss av punkt 42 i föreliggande utskottsutlåtande, nämligen det statsfinansiella läget. Med hänsyn till detta har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka en höjning av anslaget med det belopp, som av motionärerna yrkats. Emellertid förutsätter utskottet — och jag vågar bestämt säga, att det är en ganska allmän och enhällig mening inom utskottet — att så snart de ekonomiska förhållandena det medgiva, anslaget kommer att väsentligt höjas.

Anslag till förstärkning av ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 93 och II: 144; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 150—163.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 164 och 165.

Lades till handlingarna.

Punkterna 166—168.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169.

Lades till handlingarna.

Punkten 170.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 171.

Lades till handlingarna.

Punkten 172.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 173 och 174.

Lades till handlingarna.

Punkterna 175—186.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 187 och 188.

Lades till handlingarna.

Punkterna 189 och 190.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 191.

Lades till handlingarna.

Punkterna 192 och 193.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 194 och 195.

Lades till handlingarna.

Punkterna 196—214.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 215—218.

Lades till handlingarna.

Punkterna 219—228.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 229.

Lades till handlingarna.

Punkterna 230 och 231.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 232.

Lades till handlingarna.

Punkterna 233—239.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 240.

Lades till handlingarna.

Punkten 241.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om underlättande i visst hänseende för svenskfödda personer, som förlorat sitt svenska medborgarskap, att återvinna detsamma.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 40, av fröken *Andersson* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i § 5 lagen den 23 maj 1924 om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap, att f. d. svenska medborgare efter dispens av Kungl. Maj:t kunde återförvärva svenskt medborgarskap, även om de icke kunde uppfylla däri uppställda villkor angående försörjningsförmåga.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl August Johanson*, *John Björck*, *Mosesson*, *Nilsson* i Göteborg, *Hällgren*, *Nolin* och *Sefve*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionen II: 40 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om framläggande snarast möjligt och senast vid 1944 års riksdag av förslag till sådana ändringar i lagen den 23 maj 1924

Om ändrade bestämmelser ang. återvinande av svenskt medborgarskap.

Om ändrade bestämmelser ang. återvinnande av svenskt medborgarskap.
(Forts.)

om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap, att före detta svenska medborgare kunde återförvärva svenskt medborgarskap, även om de icke uppfyllde däri uppställda villkor angående försörjningsförmåga.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Som framgår av konstitutionsutskottets utlåtande har den nu föreliggande frågan varit föremål för riksdagens behandling såväl år 1941 som år 1942. Båda gångerna har konstitutionsutskottet efter att ha erkänt det beaktansvärda i syftemålet med motionen avstyrkt densamma. Även i år har utskottsmajoriteten följt det gamla spåret och hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. I år är emellertid motiveringen härför litet annorlunda. Utskottet anför: »Enligt vad utskottet inhämtat har under år 1942 intet fall förekommit, där Kungl. Maj:t avslagit en före detta svensk medborgares ansökning om återfående av svenskt medborgarskap, därför att denne ej fyllt medborgarskapslagens krav beträffande försörjningsförmågan. Något trängande behov av en omedelbar lagändring i motionens syfte kan sålunda icke anses föreligga.»

Även om det under år 1942 inte förekommit något fall, där Kungl. Maj:t avslagit en ansökan om återfående av svenskt medborgarskap, kan det mycket väl hända, att så blir förhållandet såväl i år som de kommande åren. Förhållandena ute i världen äro ju sådana, att allt kan befaras, och vi reser vanter anse, att det, som skall göras, bör göras snart. Visserligen uttalar utskottet en förväntan om att en proposition i ämnet senast skall föreläggas 1944 års riksdag, men detta är ju endast en förhoppning. Ungefär samma förväntan uttalades också förra året, då utskottets ordförande anförde, att man torde kunna förvänta en proposition möjligen redan under år 1942. Det framlades ingen proposition vare sig 1942 eller 1943, varför vi reser vanter ha ansett, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en proposition i ärendet. Det kan väl ändå inte vara rätt, att svenskfödda kvinnor inte skola kunna få igen sitt medborgarskap, om de inte uppfylla de nu gällande bestämmelserna härför. Utländska kvinnor ha ganska lätt att genom s. k. skenäktenskap förvärva svenskt medborgarskap och de därmed förenade förmånerna. Dessa förmåner ha vi angivit i vår reservation, och de äro av den art, att de motivera att även svenska kvinnor, som genom giftermål med utländsk medborgare erhållit dennes medborgarskap, skola kunna återfå det svenska medborgarskapet. Jag skall inte redogöra för dessa förmåner, då de äro upptagna i vår reservation.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Källman: Herr talman! Jag kan knappast tänka mig ett ärende, där så litet behov föreligger för riksdagen att vända sig till Kungl. Maj:t med en skrivelse.

Både utskottet och reser vanterna ha ungefär samma uppfattning. Skillnaden består endast däri, att utskottet anser det fullkomligt överflödigt att skriva till Kungl. Maj:t i ärendet, då denna fråga ligger så väl till, att man alldeles säkert har att vänta förslag till nästa års riksdag, och i avvaktan på ett en lagändring skall komma till stånd har Kungl. Maj:t vid tillämpningen av den nuvarande medborgarskapslagen i intet fall under det senaste året avslagit en ansökan av den art, varom här är fråga.

Utän att närmare ingå på denna fråga, då jag finner det alldeles överflödigt, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Björck: Herr talman! Det är riktigt vad herr Källman säger, att skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reser vanternas ståndpunkt är myc-

Om ändrade bestämmelser ang. återvinnande av svenskt medborgarskap.
(Forts.)

ket liten. Vi reser vanter ha ungefär samma yrkande i frågan som utskottet. Utskottet förväntar, att proposition i ämnet senast skall kunna föreläggas 1944 års lagtima riksdag. Vi hemställa i vår reservation, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om framläggande snarast möjligt och senast vid 1944 års riksdag av förslag i ämnet.

Nu veta vi emellertid, att Kungl. Maj:t väl knappast läser motiveringen till ett yrkande om avslag på en motion. Därför torde detta önskemål från majoritetens sida aldrig komma under vederbörande departementschefs ögon. Där emot torde en skrivelse, i vilken begäres att frågan om möjligt skall föreläggas nästa års riksdag, ha en något annan verkan. Vi ha haft detta ärende före i tre år, och vi vänta alltjämt på att en proposition om en lagändring på denna punkt skall komma inför riksdagen.

I nuvarande tidsläge bör staten inte underlåta att göra vad som är möjligt för att underlätta för före detta svenska medborgare att återfå sitt svenska medborgarskap. Inte minst förhållandena i våra grannländer göra det nödvändigt att denna fråga löses.

När det nu är så liten skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas yrkanden, anser jag att vi borde gå en smula mera positivt fram och ena oss om en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Aqvist*.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag vill endast för herr Björcks del tillägga, att denna fråga ju är föremål för den snabbast tänkbara behandling. Vid fjol-årets riksdag hade ännu inte remissyttrandena över socialstyrelsens förslag inkommit. Nu ha emellertid dessa inkommit, och socialstyrelsens förslag är under överarbetning i departementet. Varför skall man då skriva till Kungl. Maj:t?

Sedan överläggningen härmed ansetts slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 183, med förslag till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag); och

nr 184, angående ersättning till barnavårdsnämnderna för bidragsförskott.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under rikstatsens elfte huvudtitel, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Inledningen.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16 och 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 22 och 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till anskaffning av vissa radiostationer;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Å. B. Jönsson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till folkköksverksamhet; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till uppförande och drift av en fabriksanläggning för tillverkning av syntetiskt gummi m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. lån för ombyggnad av lastautomobiler m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för ombyggnad av lastautomobiler för bruk med personbilsringar m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 75, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 5 februari 1943, föreslagit riksdagen medgiva dels att ur lånefonden för gasgeneratorer för motordrift finge i enlighet med vad chefen för folkhushållningsdepartementet anfört utlämnas lån för ombyggnad av lastautomobiler för bruk med personbilsringar samt för anskaffande av släpvagnar med sådana ringar, dels ock att efterskänkande av sådana lån finge äga rum i enlighet med av departementschefen angivna riktlinjer.

Ang. lån för ombyggnad av lastautomobiler m. m. (Forts.)

I anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade i en inom andra kammaren av herr *K. E. Hansson* i Skediga väckt motion (II: 302) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bidrag av statsmedel för ombyggnad av lastbilar till p-boggityp skulle beviljas med 60 % av ombyggnadskostnaderna samt att sålunda omställd lastbil skulle befrias från bilskatt under den tid, som densamma i ombyggt skick användes i trafik.

Nämnda motion hade hänvisats till bevillningsutskottet, i vad angick förslaget om viss befrielse från automobilskatt, och i övrigt till statsutskottet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 302, såvitt nu vore i fråga, medgiva,

a) att ur lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift finge i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 5 februari 1943 anfört utlämnas lån för ombyggnad av lastautomobiler för bruk med personbilsringar samt för anskaffande av släpvagnar med sådana ringar;

b) att efterskänkande av sådana lån finge äga rum i enlighet med av utskottet förut i utlåtandet angivna riktlinjer.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Gränebo*, *Aqvist*, *Hansson* i *Rubbestad*, *Staxäng* och *Barnekow*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 302, såvitt nu vore i fråga, medgiva

a) att ur — — — sådana ringar;

b) att efterskänkande — — — angivna riktlinjer.

I det av reservanterna föreslagna yttrandet hade bland annat anförts, att en ökning av det av departementschefen angivna högsta beloppet för avskrivning eller 750 kronor till högst 60 procent av omställningskostnaden syntes befogad.

Herr *Aqvist*: Herr talman! Lastbilägarna äro en grupp av samhällets medborgare, som är särskilt utsatt under detta krig. De få vidkännas betydande inskränkningar i sin näring och ökade kostnader.

Alla få vi ju vara beredda att göra uppoffringar under nuvarande förhållanden, och vi göra det gärna, om vi gagna landet, men kostnaderna böra fördelas så rättvist som möjligt. Detta senare kan man knappast säga är fallet i fråga om kostnaderna för ombyggnad av lastbilar till s. k. p-boggi. Sådan ombyggnad måste som bekant ske till följd av bristen på gummiringar. Det torde dock inte vara nödvändigt att verkställa ombyggnad, förrän de gamla ringarna äro utslitna.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit att lån av statsmedel får ske intill 80 procent av ombyggnadskostnaderna och att fordonsägaren under vissa förutsättningar kan friskrivnas från betalningsskyldighet med högst 750 kronor. För lånet skulle ställas borgen, men det är väl tämligen säkert att svårigheter att anskaffa borgen komma att uppstå för många. Kungl. Maj:t har stannat vid att förorda efterskänkande, där så prövas skäligen, till viss del av lån, som beviljats för ombyggnad av lastbil till boggi för ägare av fordon, som utnyttjas i yrkesmässig trafik, samt för ägare av annan lastbil, därest synnerliga skäl därtill föreligga. Ytterligare föreskrifter skulle meddelas av Kungl. Maj:t.

Frågan är inte obetydlig. Trafikkommissionen talar om att 6,000 tvåaxlade lastbilar skulle kunna byggas om, och kostnaderna beräknades till cirka 3,000 kronor per vagn.

Ang. lån för ombyggnad av lastautomobiler m. m. (Forts.)

I den till utskottets utlåtande fogade reservationen, i vilken jag deltagit, uttala vi att det angivna beloppet för avskrivning å lån, 750 kronor, är väl lågt samt föreslå att en ökning av detta avskrivningsbelopp till högst 60 procent av omställningskostnaderna bör kunna få ske. Goda skäl tala härför. Bilägarnas svårigheter skulle i viss mån minskas; skulder och räntor delvis nedbringas. I sin tur skulle detta möjligen inverka även på körtaxorna. Det finnes enligt min mening också goda skäl för att icke göra någon åtskillnad mellan ägare till lastbilar och sådana fordonsägare, som bedriva yrkesmässig biltrafik.

På grund av vad jag sålunda har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen.

I herr Äqvists yttrande instämde herr *Löfvander* och herr *Björck*.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag är nog inte så stor, som reservanterna enligt sin talesman här tyckas tro. Avdelningen har med synnerligen stor omsorg behandlat denna fråga och inhämtat upplysningar på olika håll, även från folkhushållningsdepartementet. Enligt upplysningarna därifrån komma kostnaderna för dessa boggianordningar och vad därmed sammanhänger att ligga betydligt under 3,000 kronor per vagn, vilket också framgår av utskottsutlåtandet. Om nu denna kostnad kommer att stanna vid 2,000 kronor eller däromkring, blir det ju en högst avsevärd skillnad för vederbörande bilägare.

Vidare ansåg man på avdelningen alldeles enhälligt, liksom sedan den stora majoriteten av statsutskottet, att det knappast kunde vara tillrådligt att gå utöver Kungl. Maj:ts förslag, som ju i och för sig inte kan sägas vara snålt tilltaget. Varje bilägare skulle ju kunna räkna med att få 750 kronor efterskänka av den lånesumma, som ställts till hans förfogande, naturligtvis så vitt ekonomiska skäl att göra denna anordning föreligga. Därtill har utskottet vidgat Kungl. Maj:ts befogenhet att efterskänka oguldna lån på det sättet att den efterskänkta summan skall kunna ytterligare ökas även i de fall, då bilen eller släpvagnen hålles i trafik men sådana ömmande omständigheter föreligga, att ett efterskänkande ur olika synpunkter kan befinnas skäligt.

Det är i själva verket åtskilliga miljoner kronor som staten på detta sätt kommer att satsa på den nödvändiga omändringen av de bilfordon, som skola tagas i användning. Naturligtvis har hela utskottet varit ense med reservanterna, när det gäller det behjärtansvärda i detta understöd, men just på grund av att ingen meningsskiljaktighet har förelegat i det fallet, är det ganska säkert att statsutskottet inte ansett sig åstadkomma någon skadegörelse vid sitt tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag.

Som gammal statsutskottsmedlem har jag en stark känsla av att det inte är tillrådligt, när Kungl. Maj:t har prövat ett ärende av så stor ekonomisk bärvidd som detta, att utan synnerligen starka skäl göra ändringar i utskottet. Jag säger visst inte att skäl saknas för reservanternas yrkande, men jag anser inte att dessa skäl äro så starka, att riksdagen på grund av denna reservation bör frångå Kungl. Maj:ts proposition och utskottets här föreliggande förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och

Ang. lån för ombyggnad av lastautomobiler m. m. (Forts.)

förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Aqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr *Gränebo* m. fl. vid ulåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av väckt motion om lindring i skattskyldigheten för stiftelser och föreningar, som hava till ändamål att främja litterär verksamhet. *Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m.*

I en inom första kammaren av herr *Holmbäck* m. fl. väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 166, hade hemställts, att stadgandena i 53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen samt 7 § f) förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt måtte var för sig erhålla följande ändrade lydelse:

kyrkor — — — eller främja vetenskaplig forskning eller litterär verksamhet, ävensom — — — rörelse.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 166 av herr *Holmbäck* m. fl. om lindring i skattskyldigheten för stiftelser och föreningar, som hade till ändamål att främja litterär verksamhet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! I den motion, som nu är föremål för kammarens överläggning, har jag tillsammans med ett par andra av kammarens ledamöter föreslagit viss lindring i skattskyldigheten för föreningar och stiftelser, som ha till ändamål att främja litterär verksamhet. Tanken har varit, att en kompensation därigenom skulle inträda för att författaranslaget är så lågt i Sverige — det uppgår som bekant endast till 25,000 kronor.

Det finns, herr talman, tre stiftelser som ha till ändamål att främja litterär verksamhet. Den första och äldsta av dessa är *Albert Bonniers stipendiefond*, som grundades i början av detta sekel. Den har ett kapital av 225,000 kronor och räntan därå användes uteslutande till understöd åt på svenskt språk skrivande skönlitterära författare av talang. Beloppen utdelas av en nämnd, som består av sju ledamöter. En av dessa är representant för donatorerna, och de övriga sex ledamöterna äro *Sten Selander*, *Karl Ragnar Gierow*, *Vilhelm Moberg*, *Sven Barthel*, *Eyvind Johnson* och *Olle Holmberg*. Fonden har de sista åren utdelat 9,500 kronor per år, och det är en rad av våra främsta författare, som fått bidrag ur fonden, bland andra *Gustaf Ullman*, *Pär Lagerkvist*, *Rudolf Värnlund*, *Hjalmar Gullberg* och *Marika Stiernstedt*.

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

Den andra av dessa tre stiftelser är samfundet De Nio. Kammarens ledamöter känna till att det grundades genom en donation av Lotten von Kræmer och trädde i verksamhet år 1916. Det är här fråga om en stor fond — donator hoppades att den med tiden skulle kunna växa till två miljoner kronor, ett belopp som emellertid ännu inte på långa tag är uppnått. Stiftelsen förvaltas av nio personer, såsom ju framgår av namnet, och räntorna utdelas framför allt till understöd åt skönlitterära författare. Det är en rad av våra främsta författare som ha fått stiftelsens stora pris på 10,000 kronor. Jag uppräknar: Tor Hedberg, Hjalmar Bergman, Sigfrid Siwertz, Hjalmar Söderberg, Bertil Malmberg och Gustaf Hellström. Stiftelsen har dessutom haft möjlighet att utbetala mindre anslag, som också ha kommit framstående författare till del.

Den tredje och sista av dessa fonder är Albert Bonniers minnesfond, som instiftades år 1937 med ett kapital av en miljon kronor, vilket belopp sedermera något har stigit. Denna fond har till uppgift att understödja skönlitterära författare, men vidare författare till vetenskapliga eller populärvetenskapliga arbeten inom de humanistiska disciplinerna, reseskildrare och journalister samt konstnärer, som ägna sig åt bok- eller tidningsillustration. Utdelning av anslag från fonden sker genom en nämnd, bestående av tio ledamöter. I denna nämnd sitta, utom representanter för donatorerna, Tor Andræ, Anders Österling, Gustaf Hellström, Anders Yngve Pers, Yngve Berg och Rikard Lindström. Tidigare har fonden kunnat utdela ungefär 40,000 kronor eller något mera per år. De sista åren har man emellertid inte kunnat utdela mer än något över 30,000 kronor. Det mesta av dessa belopp har gått till skönlitterära författare, under de sista åren exempelvis Sigfrid Siwertz, Sten Selander, Jarl Hemmer m. fl.

I fråga om skattskyldigheten för dessa stiftelser är läget följande. Samfundet De Nio har prövats skattskyldigt av taxeringsnämnden. Sedermera har det emellertid befriats av prövningsnämnden, och frågan ligger för närvarande under kammarrättens prövning. De två övriga fonderna ha, som framgår av bevillningsutskottets betänkande, av vederbörande nämnder ansetts skattskyldiga. De summor skatten skulle röra sig om äro, enligt de uppgifter jag har erhållit, ungefär 3,500 kronor för den första av dessa tre stiftelser, ungefär 10,000 kronor och 11,000 kronor respektive för de två andra, sammanlagt alltså ungefär 25,000 kronor.

Det bör observeras, och jag tillåter mig stryka under detta, att de belopp, som från fonderna, vilka ju inte driva någon egen verksamhet, utbetalas till författarna, beskattas även hos dessa och att alltså en form av dubbelbeskattning föreligger. Staten tar skatt dels av fonderna och dels av dem som få anslag från fonderna. Särskilt vid dylikt förhållande torde det kunna anses mycket rimligt att man här tillåte en lindring av beskattningen i fråga om fonderna.

Vid behandlingen av motionen har bevillningsutskottet också i princip ställt sig mycket välvilligt. Om kammaren behagar ta del av utskottets yttrande, finner man där å sid. 4 följande: »Utskottet vill emellertid icke förneka, att främjande av åtminstone vissa slag av litterär verksamhet skulle kunna motivera samma skatteförmåner som främjande av vetenskaplig forskning.» Stiftelser, som befrämja vetenskaplig forskning, fingo som bekant skattelindring föregående år. Men så fortsätter utskottet: »Att på sätt i motionen föreslagits främjande av all litterär verksamhet skulle föranleda skattefrihet torde dock få anses uteslutet. Litterär verksamhet bedrivs ju i många olika former, från högt kvalificerat författarskap till tämligen mindervärdigt sådant. Medgivande av skattefrihet för främjande av litterär verksamhet av

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

sist angivet slag lärer säkerligen ej heller hava varit motionärernas mening.» — Nej, det kan jag försäkra att vi inte ha menat. — »Att bestämma i vilka fall främjande av litterär verksamhet bör föranleda skattefrihet, måste dock anses synnerligen vanskligt.»

Utskottet resonerar alltså på det sättet, att om man medger denna skattefrihet, äro vi ute på farlig mark, och då vet man aldrig var det slutar. Vi ha ju bevillningsutskottets ordförande närvarande här i kammaren, och då tillåter jag mig att direkt fråga honom, vad utskottet kan ha menat med detta. För min del känner jag inte till några andra stiftelser som främja litterär verksamhet än just dessa tre. Utskottet har tydligen utgått från att det finns en rad andra, som främja mindervärdig litterär verksamhet. Vilka skulle det vara, och vad är det för faror man utsätter sig för genom att medge skattefrihet efter den linje, som jag och mina medmotionärer ha vågat föreslå?

Till en början kanske det kan svaras med en hänvisning till någon fond, som jag inte känner till, men det skall i så fall bli mycket intressant att höra vad det rör sig om. Men vidare kan det möjligen invändas att en av Bonnierfonderna också kan understödja personer som syssla med journalistik eller utöva illustrationsverksamhet. Ja, låt vara, att så skulle vara händelsen, men frågan blir då, huruvida den huvudsakliga verksamheten är litterär eller icke litterär, och den frågan skulle man, vad jag kan finna, med stor trygghet kunna lägga i handen på de myndigheter som ha att bestämma, om i det enskilda fallet skattefrihet skall medges eller inte.

Jag tror med andra ord att utskottet på denna punkt har tornat upp svårigheter i en sak som är ganska enkel och som inte borde behöva bli föremål för så mycken rädsla. Om man inte i lagtexten vågar skriva »litterär verksamhet», såsom jag har föreslagit, utan vill göra en inskränkning, kan detta mycket enkelt ske genom att man i stället skriver »skönlitterär verksamhet». På det sättet har man ju uteslutit andra former av litterär verksamhet, om det nu skulle ligga en fara i att låta lagtexten gälla all litterär verksamhet.

Vad jag överhuvud taget inte kan förstå av motiveringen i utskottsbetänkandet är, varför man inte vill vara med om en utredning av denna fråga, när man anser syftet behjärtansvärt. Detta är ju inte alls någon svår fråga, utan den kan måhända läggas upp på ett mycket enkelt sätt av Kungl. Maj:t. När man erkänner det berättigade i själva saken, anser jag för min del att man bör försöka få till stånd en utredning.

Jag har naturligtvis, herr talman, i sakens nuvarande läge knappast någon förhoppning om att kunna vinna kammarens öra för ett positivt förslag, men jag tillåter mig ändå föreslå — jag anser saken förtjäna det — att riksdagen ville, i anledning av motionen I: 166 av herr Holmbäck m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om lindring av skattskyldigheten för stiftelser och föreningar, som hava till ändamål att främja litterär verksamhet. När jag föreslår detta, understryker jag särskilt, herr talman, att det ju här är fråga om en dubbelbeskattning, då dessa belopp för närvarande beskattas både hos stiftelserna och hos de belönade författarna, vilka inte alls äro förmögna personer.

Häri instämde herr *Sandegård*.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag vill liksom vid tidigare tillfällen även i dag påpeka den mycket olyckliga inställning, som sedan många år från statsmakternas sida ägt rum när det gäller de andliga värdena i vårt land. De ha satts tillbaka för de materiella värdena på ett sätt, som man icke torde kun-

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
na finna en motsvarighet till i något annat land. Jag har vid många tillfällen kunnat påpeka, huru man från ecklesiastikdepartementets sida, d. v. s. från regeringens sida, ävensom från riksdagens sida nedskurit forskningsanslag av olika slag. Jag har också vid flera tillfällen, ehuru förgäves, vädjat om att man här till landets fromma skulle gå fram med mindre hårda metoder.

Nu har man åtminstone delvis ifråga om vetenskapen funnit, att man varit inne på felaktiga vägar, och man har vad angår det hänsynslösa beslagtagandet av fonderade medel skattevägen åtrat sig och vänt tillbaka till mera sunda principer på detta område. Dock återstår det även här åtskilligt ytterligare att göra, innan det kan sägas, att de vetenskapliga fonderna ha blivit säkerställda mot en expropriationslagstiftning i form av skatteskräpningar, som äro synnerligen olyckliga.

Vad som gäller vetenskapen gäller i ännu högre grad litteraturen. Det finnes ingen gren av andlig verksamhet, som har varit så försummad av de svenska statsmakterna. Den har varit ännu mera försummad än vetenskapen. Man har kunnat lämna mycket generösa och enligt mitt förmenande med all rätt generösa anslag till försvaret, till jordbruksnäringen, till sociala institutioner och till en rad av andra olika ändamål, men man har alltid hejdat sig när det har gällt vetenskapen och framför allt när det gällt litteraturen. De svenska författaranslagen äro mig veterligt de lägsta, som förekomma i något land. Till och med Island lär ha större författaranslag än vad Sverige har. Man har till och med sänkt författaranslaget, som en gång — under den förre ecklesiastikministerns tid, vill jag minnas — var uppe i 50,000 kronor om året, till 25,000 kronor. Det är praktiskt taget allt vad man från statsmaktens sida gör för litteraturen, men författarna få utan någon ersättning lämna sina böcker till biblioteken. Varje bok på biblioteken kan utnyttjas i utomordentlig utsträckning utan vederlag till författaren. Därom har stått strid. Jag vill nu inte upptaga denna strid på nytt, och jag tror, att det också finnes skäl för att ej införa något slags biblioteksskatt. Men man kan inte på samma gång beskära författaranslagen, beröva de litterära fonderna deras innehåll och draga in dem till statskassan och sedan skänka medlen till jordbruket, handeln, hantverket och andra, visserligen i och för sig lofvärda ändamål, utan man måste verkligen göra något för att även författarna må vederfaras rättvisa.

Det, som här sker, genom att man tagit sig för att tillämpa ett slags marxistisk princip om expropriationen på författarfonderna, medför en mycket olycklig utveckling. Författarna berövas de få möjligheter de ha till stöd och hjälp, och dessutom avskräckas donatorer från att giva pengar till dylika ändamål. Det är dessutom en dubbelbeskattning, som inaugureras. Även om dessa litterära fonder hade lämnats orubbade av skatteexpropriatorerna, så skulle de ju i alla fall, när medel lämnas ut i form av pensioner, stipendier, premier o. s. v. bli beskattade. Nu bli de dubbelbeskattade, i det att man först beskattar stiftelsen, och sedan beskattar man den lilla rest, som återstår och som utdelas till de författare, som kunna tänkas ifrågakomma till en sådan belöning.

Jag måste säga mig, att om herrarna kände till hur svårt 70 å 80 % av Sveriges författare ha det, så skulle ni inte kunna vara med om att gå en så hänsynslös väg som den, vilken skattemyndigheterna och bevillningsutskottet här äro inne på. Man gör sig härvidlag ofta skyldig till en felbedömning. Man ser ibland i pressen att en eller två eller tre författare någon enstaka gång få en betydande inkomst genom en bok, som gör stor succé, och det skrives därom i tidningarna. Och så tror man, att alla författare ha ungefär samma inkomst, så att de skulle ha så där en 50,000 kronor om året. Det är ett misstag. De allra flesta författare äro oerhört fattiga, och de ha en oerhörd arbetsböda. De kunna alltför ofta inte få ut sina böcker, och de få inte mycket betalt för dessa,

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
som i de allra, allra flesta fall endast gå ut i en upplaga. Därför ha författarna det mycket svårt, både de unga och de äldre.

Jag har suttit så länge i styrelsen för Sveriges författareförening, att jag känner till hur svår ställningen är. Dit äro anslutna c:a 350 författare. Många av dessa äro ganska till åren komna. Till deras förfogande stå fattiga 10 pensionsrum, ett understöd på vardera 500 kronor, som författareföreningen kan utbetala. Mer har inte kunnat åstadkommas på grund av författarnas över lag svåra ekonomiska ställning.

När en donator som Lotten von Kræmer hela sitt liv gått upp i den tanken att lämna efter sig en stiftelse för att befordra litteraturen och hjälpa författarna, men nu hennes verk hotar bli på detta sätt sönderslaget och man i själva verket bestjäl stiftelsen på hennes sparade slantar, så att de inte kunna gå till det ändamål, vartill de varit avsedda, och drar in dem för helt andra ändamål än dem, som hon med yttersta möda strävat efter att söka tillgodose, då måste man säga, att det är icke att undra på, om författarna, vars gärning ger folket tro och bildning, känna sig mer och mer tillbakasatta och illa behandlade.

Nu har — som också den föregående talaren, motionären, så utmärkt har be-lyst — bevillningsutskottet medgivit, att det finnes betydande likheter mellan detta slags stiftelser och sådana som avse att främja vetenskaplig forskning. Riksdagen har varit med om att lätta på beskattningen av de vetenskapliga fonderna, men trots att man säger, att här föreligger en mycket stor likhet, så vill man på grund av några mycket omstridda gränsfall, som kunna tänkas uppkomma, inte vara med om att här skipa rättvisa, utan här vill man, att orättvisan skall fortleva! Det kan väl ändå inte vara något, som kan tilltala första kammaren, som ju en gång i tiden hade namn om sig att vara bildningens målsman inom folkrepresentationen och som väl också vill göra anspråk på att vara ett organ, som tillgodoser rättvisan.

Det är särskilt en fara med denna skatteliktning mot de andliga, de ideella värdena. Jag förstår inte, att vi ha kunnat få in denna olycksaliga skatteliktningstendens inom vårt demokratiska samhälle. Det är, som om vi hörde hemma i ett sydligare luftstreck och redan hade kommit in i ett livsrum, som är för oss alldeles främmande. Det är någonting alldeles obegripligt, att en sådan odemokratisk och kulturfiendlig likriktningstendens här kan göra sig gällande. Jag förstår inte, att man kan slå in på sådana vägar.

Man torde väl vara ense om, att man genom en sådan skattelagstiftning mot kulturella värden, som man nu allt strängare och hårdare går in för, skrämmer bort donatorerna allt mer. Man kommer till slut inte att överhuvud taget få några människor, som vilja spara och lämna någonting till ändamål som dessa, därför att de veta, att om ett eller annat år kommer det en finansminister eller ett bevillningsutskott och hugger det hela, helt enkelt lägger beslag på vad man hade avsett att lämna för vissa särskilda syften, som man ville gagna. Denna individuella hjälpverksamhet är av den yttersta betydelse. Den kan inte kollektiviseras. Vi hålla på att komma in i ett så kollektiviserat och byråkratiserat samhälle, att till och med en gammal kollektivist måste börja resa borst mot en alltför schematisk tendens, som håller på att sprida sig. Var skall det till sist sluta med denna fruktansvärda utveckling, där all individuell självständighet är satt åt sidan, och där staten bara lägger den kalla byråkratiska handen på allting? Det går inte, folk kommer i längden inte att tolerera detta! Det är min bestämda uppfattning, att detta är en förvrängning av den verkliga och riktiga strävan efter solidarisk rättvisa och samförstånd.

Herr talman! Jag vill instämma i herr Holmbäcks yrkande. Jag hoppas, att alla de, som förstå betydelsen av att man någon gång stoppar den utveckling vi nu äro inne på, ändå skulle vilja här göra ett försök att vrida denna olyck-

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
liga utveckling i en bättre riktning. Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Holmbäcks yrkande.

Herr Bårg, Johan: Herr talman! Jag förstår, att sedan herr Holmbäck fått hjälp av herr Ström på det kraftiga och sakliga sätt, varpå herr Ström utvecklade sina synpunkter, så är det inte mycket lönt, att man från bevillningsutskottets sida söker anföra något till sitt försvar. Men jag kan ju få lov att fästa herr Ströms uppmärksamhet på, att det icke är någon ny lagstiftning man här kommer med. Dessa bestämmelser ha gällt i många år, och de förändrades icke genom fjolårets beslut. Den likriktning, som herr Ström talade om att vi hålla på att glida in i, ha vi levat i, i det här avseendet, sedan mycket längre tillbaka än då uttrycket »likriktning» blev ett slagord.

Jag skall heller inte säga mycket om herr Ströms omdöme om att det här vore fråga om en form för att bestjåla människor eller att på marxistiskt sätt expropriera. Sådan är vår skattelagstiftning, och den tillämpas ju inte enbart mot fonder utan mot alla. Visserligen har jag under många år, när jag sysslat med skattefrågor, hört det där uttrycket, att då staten pålägger människorna skatt, så »stjäl» den från dem, men det där stöldförfarandet är en så pass allmän åtgärd, att det inte heller i detta fall synes mig vara något märkvärdigt. Inte heller är det fråga om någon nytillkommen likriktning i vårt skatteväsen, som hittills varit oss främmande.

Herr Holmbäck riktade en direkt fråga, vad utskottet menade med sitt uttalande på sid. 4. Jag nödgas fästa herr Holmbäcks uppmärksamhet på att det resonemang, som där föres, sker i anslutning till herr Holmbäcks eget yrkande. I motionen yrkas nämligen, att riksdagen må besluta sådan ändring i kommunalskattelagen och i förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, att bland stadgandena om dem, som fritagas från skatt i den utsträckning, som det här är fråga om, inrymmes jämväl bestämmelse, att sådana föreningar eller sammanslutningar, som främja vetenskaplig forskning eller litterär verksamhet, medräknas utan skillnad på vilken sorts litterär verksamhet det är fråga om. Jag tycker, att herr Holmbäck skulle kunna giva bevillningsutskottet ett erkännande av vår resonlighet när det gäller att bedöma motionen, då vi säga, att det säkerligen icke varit meningen, att all litterär verksamhet skulle vara inbegripen häri, även den, som ligger på det allra lägsta planet. Utskottet har sökt klara ut, att det näppeligen kan ha varit ens motionärernas mening, men herr Holmbäck frågar här vad vi hade i åtanke, när vi talat om de svårigheter, som skulle finnas att skilja ut den förnämligare litterära verksamheten från sådan verksamhet, som herr Holmbäck sagt, att motionärerna inte syfta på. De institutioner, som det här närmast ligger till hands att tänka på, äro ju nämnda av herr Holmbäck, men om vi få in en sådan här bestämmelse i vår lagstiftning, skulle det inte alls förvåna mig, om flera bokförlag än Bonniers, kanske till fromma för egen rörelse, avsatte fonder för att stödja den sortens litterära verksamhet, som skulle kunna anses vara till förmån för dessa nytillkomna rättssubjekt. Det förefaller mig inte alldeles otroligt, att en sådan tanke snarligen skulle kunna uppkomma.

Att ha en bestämmelse i vår lagstiftning, som hölle vägen öppen för vem som helst att göra en stiftelse till fromma för litterär verksamhet, oavsett vilka kvalifikationer som det gällde, kan väl därför näppeligen vara lämpligt, och jag skulle väl tro, att motionärerna inte heller menat detta.

Då hade man här en av de övriga vägar att gå, som nu äro antydda, och den ena av dessa tycktes för herr Holmbäck vara en mycket enkel väg. Det var nämligen att låta, såsom herr Holmbäck uttryckte sig, myndigheterna avgöra, huruvida ett visst litterärt alster vore av sådan beskaffenhet, att det borde hän-

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

föras till den grupp, vars stödjande skulle fritagas från skattskyldighet. Ja, jag för min del har rätt stort tilltro till våra taxerings- och beskattningsmyndigheter, taxeringsnämnder och prövningsnämnder, kammarrätten och regeringsrätten, men jag är mer än tveksam om, huruvida dessa institutioner skulle vara kapabla att avgöra, om en skrift skall anses vara så kvalificerad, att vederbörande stiftelse kan befrias från skatt eller icke. Jag håller det för alldeles otänkbart, att man skulle kunna praktisera ett sådant tillvägagångssätt. Det måste till en institution med andra kvalifikationer än våra beskattningsmyndigheter för att sitta och döma i sådana ting. Det är min bestämda uppfattning.

Jag kanske, herr talman, också kan få säga en liten elakhet i detta sammanhang. Bevillningsutskottet klandras här gång efter annan för sin tafatthet; vi äro inte rättvisa, vi begripa ingenting och sakerna äro ju dock så enkla! Men är det då inte äventyrligt, att riksdagen år efter år, när det finnes god tillgång på insiktsfulla människor, plockar ut och sätter in i bevillningsutskottet sådana, som platt ingenting begripa? Och i detta fall måtte riksdagen ha kapitalt misslyckats, ty inte en enda i bevillningsutskottet har haft det enkla förstånd, som behövs för att klara ut en så enkel sak som föreliggande.

En annan väg återstår givetvis, och den är, så vitt jag kan förstå, den rimligaste. Det är den, att vi i lagen uppräknat vilka institutioner som man vill ha fritagna. Men det är en metod, som riksdagen två gånger förut har underkänt, och jag tror inte, att det är någon lämplig metod. Jag föreställer mig, att det skulle bli nödvändigt att gång efter annan få göra ändringar. Allteftersom ett bokförlag eller någon annan dyker upp, som instiftar en fond med berört syfte, så finge vi föra in den i lagstiftningen, och det borde ju för all del gå mycket lätt, även om det skulle ske varje år — så ofta blir det nog inte för resten. Men det är ej nog med det, utan om det skall vara någon mening med lagstiftningen, skall man tid efter annan se efter, hur ett sådant där rättssubjekt förfar vid handhavandet av de uppgifter, som det angivit sig ha för avsikt att fylla. Och i de lagbestämmelser, som antogos förra våren, har tydligt sagts ifrån, att det inte är nog med att stadgarna för en stiftelse angiva det och det ändamålet, utan man skall döma efter hur den förfar i sitt handlande, och det är väl också en ganska naturlig sak. Den väg, man här pekar på, har emellertid, som jag sade, riksdagen förut underkänt, och det har förefallit oss inom bevillningsutskottet som om det inte förelåg tillräckliga skäl att utan vidare beträda den vägen.

Överhuvud taget vill jag säga — och jag upprepar vad jag sagt mer än en gång förut — att den här metoden från statsmakternas sida att medelst skattebefrielse giva bidrag eller subvention till dylika ändamål är en mycket, mycket olämplig form. Vad det här gäller är ju inte annat än frågan, huruvida staten för dessa rättssubjekt skall efterskänka sin rätt till skatt. Det måste ju betyda detsamma som att giva ett anslag, fastän i annan form. Jag håller med herr Ström i det avscendet, att Sveriges riksdag är njugg här, men om de några tiotusental kronor som det här gäller — hur mycket det exakt är, det har jag inte nu i huvudet — anslås av riksdagen eller givas i form av efterskänkt skatt, blir ur statskassans synpunkt precis detsamma. Är det inte då rejälare, att man för varje speciellt fall, där skälen för och emot ett anslag kunna prövas och vägas, ger ett sådant anslag hellre än att efterskänka skatten? Den sistnämnda metodens bidrag är en statsgåva till vederbörande, som den får förfoga över på ett okontrollerat sätt. Jag kan inte hjälpa, att jag tycker att anslagsmetoden är den enda riktiga, och jag är mycket tveksam, huruvida fjolårets lagstiftning med de många skattebefrielserna för stiftelser m. fl. var klok i detta avscende. Det verkligt riktiga vore att utan vidare slopa den sortens bidragssystem och gå in för ett bidragssystem efter andra

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

linjer, där man kan bedöma och handla från fall till fall och väga skälen för och emot på ett helt annat sätt än man gör, när man generellt beviljar sådana här förmåner.

I motionen framskymtar, att några motiv för begränsningen av den här förmånen i nu avhandlade fall ej anfördes, när de nya lagbestämmelserna antogs. Det är riktigt, att den är inte särskilt tydligt utformad. Men alla, som ha suttit med i riksdagen under någon följd av år, veta, hur vi ideligen ha mött spörsmål rörande skattebefrielse för stiftelser. Man har med den ena formen efter den andra försökt finna uttryck för de meningar man vill ha klargjorda till ledning för skattemyndigheterna, men man har ännu aldrig lyckats. Vid den utredning, som föregick fjolårets bestämmelser, ägnades synnerlig uppmärksamhet åt denna fråga, och de ändringar, som föreslogos i sak, voro mycket små. I huvudsak gälla ännu samma bestämmelser, som gällde förut, men särskild möda nedlades på att kunna draga upp rakare linjer för skattemyndigheterna. I någon mån skulle jag tro, att man har lyckats, men oklarheten är ännu stor, och så länge den här metoden kommer att tillämpas, så länge kommer denna oklarhet i större eller mindre utsträckning att bestå, till förgelse på många håll.

I stället för att fortsätta på skattebefrielsens väg tror jag därför, att riksdagen gjorde klokt i att avveckla detta subventionssystem och, som jag nyss sade, gå fram anslagsvägen.

Utskottet har inte funnit skäl att förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t, och det bör ju vara förklarligt. Under fjolårets riksdag dryftade vi detta spörsmål, på det förberedande stadiet inom kommittén dryftades det, hos Kungl. Maj:t dryftades det. Riksdagen antog bestämmelserna i fjol. Skola vi nu, efter att ha praktiserat dessa mindre än ett år — ja, bara några få månader — skriva till Konungen och begära ny revision? Jag är tämligen övertygad om att oklarheten i fråga om gränsdragningen ändå komme i väsentlig grad att bestå.

Det kan förtjäna att nämnas, att det rättsfall, som åberopas och som ligger under prövning i kammarrätten, är intet rättsfall, som hänför sig till fjolårets lagstiftning, utan det avser den förut gällande lagen. Det är ingen ny bestämmelse, som gjort att frågan om samfundet De Nios beskattning nu ligger under prövning. Detta beror därpå att taxeringsmyndigheterna nu ha fattat ett annat beslut än de gjort de föregående åren.

Även om herr Ström skulle betrakta bevillningsutskott och riksdag såsom orättvisa och okunniga, så tillåter jag mig dock att framhärda tillsammans med mina kamrater i ett enigt bevillningsutskott och yrka bifall till dess hemställan.

Herr **Pauli**: Herr talman! Man känner sig onekligen något avskräckt, när man hör den ärade utskottsordförandens sätt att tillbakavisa kritiken mot utskottets resonemang. Om man instämmer i denna kritik, riskerar man att anklagas för att beskylla bevillningsutskottet för orättvisa eller okunnighet. Jag vill därför förutskicka, herr talman, att min avsikt ingalunda är att framställa sådana beskyllningar mot utskottet, men jag anser, att talan bör vara fri även mot ett enhälligt bevillningsutskott, och jag tillåter mig också ha den meningen, att enhällighet hos ett utskott inte alltid är en garanti för att utskottet har rätt.

Låt mig nu gå in på de olika argumenten. Utskottets ordförande tar upp uttrycket »bestjåla» — jag minns inte riktigt, vem som först använde det; det kanske var herr Ström. Utskottsordföranden hänvisar till att vår skattelag-

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

stiftning är sådan, att skattemyndigheterna överallt lägga skatt på inkomst av kapital, och då skulle också det kunna kallas att »stjäla» kapital. Är detta inte att förenkla saken väl mycket? Kärnpunkten i denna fråga är just, att man vill framhålla skillnaden mellan att beskatta sådant kapital, som är placerat i affärsrörelser och är avsett att ge avkastning och vinst, och att å andra sidan beskatta ett kapital, som är donerat uteslutande för att tjäna såsom understöd åt förtjänstfull litterär verksamhet. Detta sistnämnda önska vi få likställt med det kapital, som är donerat till främjande av vetenskaplig verksamhet och som nu är befriat från skatt. Det är dock en betydande skillnad mellan de fall, då staten beskattar ett affärskapital och då den beskattar ett donationskapital av den natur, som det här är fråga om.

Vad som vidare slår mig beträffande bevillningsutskottets hållning och inte minst dess ordförandes yttrande nyss, är den underliga misstänksamhet, som utskottet hyser mot just de donationsstiftelser, vilka ha till uppgift att gynna litterär verksamhet. Man tycks däremot inte anse, att det behöves övas någon kontroll över de stiftelser, som gynna vetenskaplig verksamhet. Jag vill visst inte säga, att det finns vetenskaplig verksamhet, som är av så låg beskaffenhet som den lägsta litterära kan vara, men det finns dock även därvidlag nyanser, och staten har icke förbehållit sig någon kontroll vad dessa olika slag av vetenskaplig verksamhet beträffar.

Man kan medge, att det finns dålig litteratur lika väl som god. Men har man verkligen någon grundad anledning att tro, att de stiftelser och föreningar, som det här är fråga om och vilka klart ha identifierats, vid något tillfälle skulle kunna förfalla till att premiera mindervärdig litteratur? När man ser efter, vilka som bestämma om dessa fonders förvaltning och prisutdelning, finner man, att det icke finns den allra minsta anledning att befara något sådant, och detsamma gäller, när man granskar listorna över dem, som fått pris eller understöd. Man bör väl dock kunna åberopa något precedensfall, när man säger sig vara rädd för att premier skola utdelas för mindervärdig litteratur. Man bör kunna peka på att så har skett i det eller det fallet. Detta har man inte kunnat, och därför kan jag inte finna något berättigat i denna misstänksamhet.

Då säger man kanske från utskottets sida: »Vi mena inte just dessa institutioner, utan vi tänka på att även andra stiftelser skulle kunna uppstå, om staten befriade de här från skatt.» Det framskymtade i vad herr Bärge sade, att han tänkte sig, att det rent av skulle kunna bliva ett slags spekulation av olika förlag att skapa donationsstiftelser »till egen förmån», såsom han uttryckte sig, om jag inte minns fel. Jag vet inte, vad han menade med detta. Menade han, att dessa stiftelser skulle begränsa sig till att premiera sådana författare, som skriva för vederbörande förlags egen räkning? Jag har inte så noga kontrollerat, hur de två bonnierska fonderna därvid gå till väga, men jag tror, att jag vågar förneka, att deras verksamhet skulle bestå i att låta det bonnierska kapitalet understöds- och belöningsvägen tillkomma just författare som utge böcker på Bonniers förlag. I varje fall anser jag, att man även här bör ha någon påvisbar grund för sådana antydningar, innan man framför dem.

Om nya stiftelser skulle uppenbara sig, finns det möjlighet att pröva dem i varje särskilt fall. Då säger herr Bärge: »Inte kunna vi väl begära, att kammarrätten och andra juridiska instanser skola kunna vara auktoriteter i fråga om sådant.» Men så farligt är det väl ändå inte. Vill man ha ett kontrollorgan, borde det väl inte vara omöjligt att koppla in t. ex. Svenska akademien som hjälp till detta. Jag har, kort sagt, den meningen, att den misstänksamhet, som visats, är överdriven och obefogad. Men om man verkligen hyser

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
 dylika farhågor beträffande framtiden, finns det också möjlighet att åstadkomma den kontroll man önskar.

Utskottet har pekat på den ena tekniska svårigheten efter den andra. Man säger bland annat, att utvägen att i lagen uppräknade de stiftelser, som skulle vara skattebefriade, är någonting, som riksdagen har tagit avstånd från. Jag vill då erinra om att utskottet självt har pekat på att så har skett i olika fall, t. ex. beträffande Aktiebolaget tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag, vidare Svenska skeppshypotekskassan och Jernkontoret. Utskottet invänder, att dessa undantag ha skett av »särskilda orsaker». Man kan då fråga: Skulle inte särskilda orsaker för upptagande i lagtexten av vissa rättssubjekt även kunna föreligga, när det gäller t. ex. samfundet De Nio, som är en erkänt högtstående kulturell institution med högeligen lofvärt syfte, då man har ansett sådana orsaker föreligga beträffande Aktiebolaget tipstjänst, som visserligen har ett statsfinansiellt värde men som ur kultursynpunkt inte kan ställas på samma nivå? Jag tycker inte, att argumentationen mot införande i lagtexten verkar övertygande, när det gäller ett så begränsat antal rättssubjekt som här.

I slutet av sitt anförande övergick utskottsordföranden till att överhuvudtaget opponera sig mot att skattebefria fonder, även sådana, som understödja vetenskaplig verksamhet. Han uttryckte en viss ånger över vad som beslöts i fjol beträffande de vetenskapliga fonderna, och han sade: är det inte rejälare att i stället ge ett direkt anslag? Detta kan ju låta bestickande, men hurudan är situationen? De svenska statsmakterna ha sedan åtskilliga år gett ett direkt anslag till uppmuntran av svenska skönlitterära författare, men detta anslag har under de senare åren skurits ned till hälften, och samtidigt har staten börjat beskatta donationsfonderna. Nog är det svårt att påstå, att man gör det ena i stället för det andra, när man på samma gång skär ned det direkta anslaget och börjar beskatta donationsfonderna. Om man hade velat, att samma belopp skulle tillkomma författarna i den ena eller andra formen, då borde bevillningsutskottet ha gjort sig besvär att söka räkna ut ungefär hur mycket skattebefrielsen går till i varje särskilt fall, och sagt: i rättvisans namn bör staten anslå denna summa direkt till författarna. Jag har naturligtvis ingenting emot, att man beskattar donationsfonderna, under förutsättning att staten i form av direkta anslag återbär skattebeloppen till ifrågavarande ändamål. Men sker inte detta, då är det vilseledande att säga till riksdagen, att vi »i stället» skola gå det direkta anslaget väg. Man har ju sett under dessa svåra år, hur det blivit allt besvärligare att få fram några direkta anslag, och man vet, att det för den närmaste framtiden inte kommer att bli lättare.

Här gäller det inte att skapa någon sorts privilegium för den litterära verksamheten, utan endast att åstadkomma en lämplig balans. Det är faktiskt mycket svårt att dra upp en gräns mellan skönlitterärt författarskap och vetenskapligt. Det finns ju exempel beträffande både utdelande av Nobelpris i litteratur och inval i Svenska akademien på att fackmän inom olika vetenskapliga områden — historiker, litteraturhistoriker, upptäcktsresande och andra, som i främsta rummet äro vetenskapsmän — premierats för sina rent skönlitterära förtjänster. Därför kommer en del av dessa donationsfonders understöd att bli en uppmuntran till vetenskapen likaväl som till skönlitteraturen. Det är som sagt svårt att här dra en bestämd gräns.

Utskottet har rätt i att här föreligger en del svårutredda saker, och därför är det måhända inte att förundra sig över att utskottet inte har velat gå motionens väg och föreslå en direkt författningsändring. Vad som däremot är ägnat att förvåna är, att utskottet inte har ansett, att en ytterligare undersökning behövs. Jag tyckte mig uppfatta, att herr Bärge erkände, att frågan om

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

de litterära donationsfonderna icke har blivit särskilt noggrant prövad. (Herr *Bärg, Johan*: Tvärtom!) Ja, om herr *Bärg* säger »tvärtom», måste jag tyvärr bestrida hans uppfattning. Den speciella frågan har *icke* blivit prövad i detalj. Jag kan ju inte veta, vad som har sagts inom 1936 års skattekommitté, men om man försöker döma av det resonemang den för, förefaller behandlingen att ha varit ganska summarisk. Man resonerar där ungefär så här: »Vi ha att ta hänsyn till att en del av de litterära understöden samtidigt avse utbildning och uppfostran. Stiftelser som arbeta för sådana ändamål äro redan skattefria; därför behöva vi inte bry oss om dem, som uppmuntra rent litterär verksamhet.» Ett sådant resonemang förefaller mig väl enkelt. Jag har icke kunnat få den uppfattningen, att man här har gjort en verkligt ingående undersökning av de svårigheter, som bevillningsutskottet självt har anfört, och försökt finna en positiv lösning av dem. Det borde dock inte vara omöjligt.

På grund därav, herr talman, finner jag, att utredningsyrkandet i detta fall är riktigt och befogat. Denna sak behöver bättre undersökas än vad som hittills skett, och om kammaren inte tidigare har haft den uppfattningen, borde kammaren ha fått den efter att ha åhört vad herr ordföranden i bevillningsutskottet anfört.

Jag ber alltså, herr talman, att få ansluta mig till det utredningsyrkande, som framstälts av herr *Holmbäck*.

Herr *Ljungdahl*: Herr talman! Jag begärde ordet i den blygsamma förhoppningen, att en redogörelse för mina erfarenheter av detta ärendes utskottsbehandling kunde vara till någon nytta för de kammarledamöter, som ännu inte ha tagit slutgiltigt ståndpunkt i denna fråga.

Skattefrihet är ju ett utomordentligt privilegium, och alla de parter, som ha att handlägga dessa frågor, måste ju fara fram synnerligen varsamt. Riksdagen och Kungl. Maj:t ha i alla fall beviljat skattefrihet för en hel rad stiftelser, som ha till ändamål att understödja vetenskaplig forskning, och när här kom en motion om att utsträcka detta privilegium även till stiftelser, som ha att främja litterär verksamhet, var jag för min del inställd på att söka tillmötesgå denna framställning. Det finns ju lyckligtvis i vårt land en litterär produktion av synnerligen hög kvalitet, och detta är ett kulturvärde, som vi böra stödja på allt sätt. Jag är glad att kunna konstatera, att denna mening fanns hos de flesta av utskottets ledamöter. Det borgar för att man tog allvarligt på frågan och ingalunda för summariskt fram, som herr *Pauli* ville sätta i fråga.

Men när man gick på djupet med denna fråga, fann man ganska snart, att här inte gavs någon möjlighet att i klara och distinkta lagbestämmelser ut säga, vilka former av litterär verksamhet man borde stödja. Det är ju mycket vanskligt redan att dra en gräns mellan vetenskaplig forskning och litterär verksamhet överhuvud taget, och ännu vanskligare blir det, när man kommer in på värdet av den litterära verksamheten, även om man som herr *Holmbäck* vill begränsa sig till det rent skönlitterära. Ty när man skall bedöma skönlitterära alster, kommer ju den mänskliga subjektiviteten riktigt till sin rätt, och då gå meningarna synnerligen ofta och mycket isär.

Det visade sig, att om man ville gå motionärerna till mötes, skulle det inte finnas någon annan väg än att i lagtexten skriva in namnen på de stiftelser, som man ville ge förmånen av skattefrihet. Det blev då fråga om dessa tre, som herr *Holmbäck* redan nämnt.

Vad Samfundet *De Nio* beträffar, var utskottet nog ganska enigt om att dess stödjande av litterär verksamhet var av den stora omfattning, att det verkligen betyder någonting. Detta samfund delar ut årliga stipendier på cirka

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

10,000 kronor per styck. Den författare, som får ett sådant stipendium, får alltså ett verkligt stöd; han befrias från förvärvsbekymmer för en tid, som han kan ägna helt och odelat åt ny produktion. Men det blev upplyst i utskottet, att Samfundet De Nio ännu inte fått sin skatterättsliga ställning klar. I kammarrätten ligger ett besvärsmål, som egentligen gäller, om Samfundet De Nio kan bli betraktat och karakteriserat som akademi. I så fall blir det skattefritt utan vidare. Så länge denna sak inte är klar, får man nöja sig med förhoppningen, att stiftelsen skall vinna sitt syfte, och det säges, att det finns stora möjligheter för att utslaget kommer att gå i den riktningen, att Samfundet De Nio blir förklarad vara en akademi.

Då återstå de två bonnierska stiftelserna. Där ligger det litet annorlunda till. De plottra bort — om jag får använda det uttrycket — sina stipendier i mindre belopp, som inte ha samma stora betydelse för författarna som stipendierna från De Nio. När herr Ström talade om hur svårt 70—80 procent av våra författare ha det ekonomiskt och hur mycket det betyder för dem att få denna hjälp från de stödjande fonderna, får jag erinra om att dessa stiftelser företa ingen behovsprövning, när de dela ut sina stipendier. Det är därför synnerligen sällan stipendiet hamnar hos den, som ekonomiskt bäst behöver det, utan dessa belopp gå ut i form av belöning till dem, som redan ha en större produktion bakom sig och som äro förtjänta av en utmärkelse. För dem spelar det ofta mycket liten roll, om de få ett par hundra kronor mer eller mindre. Jag kan ta ett exempel. I fjol fick dåvarande ordföranden i Svenska författarföreningen, Marika Stiernstedt, ett stipendium på 1,500 kronor. Om stiftelsen hade varit skattefri, kunde beloppet måhända ha höjts till 1,800 kronor. Nog betydde det för henne rätt litet, om hon fick 1,500 eller 1,800 kronor. Det synes mig, att i sådana fall ligger stipendiets betydelse inte i penningbeloppet utan i belöningen, i utmärkelsen. Så länge detta är förhållandet, får man hoppas, att de båda bonnierska fonderna kunna bära beskattningen och ändå ge belöningar i samma omfattning som hittills.

Under sådana förhållanden, herr talman, fann jag för min del, att jag måste gå med på det utlåtande, som utskottet här har utformat, och jag finner det för närvarande inte ens lämpligt att hemställa om en utredning. Skulle kammarrätten icke förklara Samfundet De Nio för akademi, och skulle de bonnierska fonderna vilja lägga om sin stipendieutdelning, så att stipendierna få den storlek, att de verkligen ge författarna hjälp, då kan det hända, att jag en dag följer med herr Holmbäck i en ny motion av liknande syfte som den nu föreliggande. Men som det nu ligger till, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Velander**: Herr talman! Det har förefallit mig något förvånande, att de spörsmål, som vi här kommit in på, föranlett en så livfull debatt. Denna borde ju ha förts vid fjolårets riksdag. Då gjordes ett försök att rationalisera beskattningen av föreningar och stiftelser av olika slag. Dessförinnan voro reglerna därom mycket ofullständiga och föga vägledande, och detta medförde, att resultatet i fråga om beskattning av olika fonder och stiftelser i praxis kunde bli snart sagt vilket som helst. Den rationalisering, som fjolårets riksdagsbeslut innebar, har givit beskattningsnämnderna och beskattningsdomstolarna en mycket god vägledning, när det gäller att bedöma hithörande spörsmål.

Någon har sagt, att det här rör sig om ett mycket litet antal gränsfall. Ja, om den uppfattningen skall tilläggas motionärerna, sammanhänger det med att motionärerna i sin motion gått ut ifrån att stiftelser och föreningar, som fullfölja kulturella ändamål, skulle vara skattefria. Så är emellertid inte för-

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

hållandet. Jag skulle f. ö. vilja till motionärerna, i främsta rummet herr Holmbäck, rikta den frågan, huruvida han anser, att ett stödjande av teaterkonsten, de bildande konsterna eller musiken skulle vara mindre kvalificerande för vinnande av skattefrihet än stödandet av litterär verksamhet. Jag tror inte att herr Holmbäck avger ett jakande svar på den frågan. Avger han ett nekande svar, då måste väl konsekvensen bli att ett medgivande av den skattefrihet, som motionärerna här föreslå, skulle komma att följas av en skattefrihet på alla möjliga områden. Och det kan näppeligen vara påkallat.

Här sadas vidare, att motionärerna hade tagit sikte på en kompensation för det blygsamma författaranslag, som riksdagen beviljar. Jag tycker dock att det är riktigt, när utskottet uttalar, att det just är på anslagsvägen man skall tillgodose de intressen, som motionärerna här fullfölja. Därigenom blir det möjligt för riksdagen att avgöra och pröva, vad medlen egentligen skola användas till. Och i själva verket är det en mycket liten skillnad, man kanske rent av kan säga ingen skillnad alls, mellan att anvisa direkta anslag över statsbudgeten och att lämna privilegier i beskattningshänseende — det senare är realiter inte heller någonting annat än ett anslag av allmänna medel.

Det var här en talare som i utskottets ställningstagande spårade inflytelser från »sydligare luftstreck». Ja, förberedelserna till den skattereform, som beslutades förra året, ligga kanske långt tillbaka i tiden. Reformen utgör ett av resultaten av 1936 års skattekommittés arbete. Kungl. Maj:ts regering intog samma ståndpunkt som skattekommittén, och riksdagen godkände ock denna ståndpunkt. Jag skulle tänka mig att herrar Holmbäck, Ström och Pauli voro med i fjol, när vi diskuterade dessa spörsmål, men de föranledde inte då någon opposition från deras sida på den punkt, som är aktuell här i dag. Följaktligen skulle man kunna säga, att ha inflytelser framträtt från »sydligare luftstreck» i dessa sammanhang, så behärskades de nämnda herrarna av dessa inflytelser redan vid fjolårets riksdag, när de biträdde en i övrigt enhälligt riksdags beslut på denna punkt.

Man får kanske finna det naturligt, att herr Fredrik Ström såsom författarföreningens nye ordförande debuterar i denna sin egenskap i dag i den föreliggande frågan, men det förefaller som om han skjutit åtskilligt över målet. Dock var det intressant att erfara, att han känner en sund och stark reaktion inför samhällets fortsatta kollektivisering — man kunde dock hoppas, att han ville angripa mera centrala spörsmål än det nu föreliggande.

Herr Holmbäck har förklarat, att motionärerna själfvallet icke tagit sikte på att all litterär verksamhet skall främjas. Utskottets ärade ordförande har förut varit inne på den saken och sökt påvisa att det författningstekniskt knappast finns någon möjlighet att dra gränsen mellan mer eller mindre kvalificerad verksamhet i det hänseendet. Jag skulle därtill också vilja påstå, att om man bifölle den föreliggande motionen, så skulle resultatet bli att även föreningar och stiftelser, som toge sikte på ett stödande av exempelvis den färgade veckopressen, veekotidskrifterna eller kanske t. o. m. våra dagliga tidningar, bleve fria från skatt. Herr Holmbäck har inte gjort något försök att ange hur en gränsdragning skall ske. Utskottet ställer sig, såsom antytts, på den ståndpunkten, att en sådan överhuvud taget inte låter sig göra. Att detta skulle vara oriktigt har inte kunnat uppvisas här i dag.

Man rör sig ock med sådana begrepp som dubbelbeskattning. Det förhåller sig emellertid så, att dubbelbeskattning föreligger på många områden — det är inte endast föreningar och stiftelser av det slag, som här är i fråga, som utsättas därför. Det blir följden för vilket företag som helst eller vilken enskild person som helst som inlåter sig på ett stödande genom gåvor eller understöd av snart sagt vilken form som helst av kulturellt arbete. Vederbörande får ju

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
först skatta för den inkomst, varifrån dessa gåvor och understöd skola bestri-
das, och sedan får mottagaren också utgöra gåvoskatt.

Herr Pauli menade, att det väl inte behöfve uppkomma några svårigheter eller föranleda någon betänklighet om man inlät sig på en sådan linje, som utskottet har diskuterat och som skulle innebära, att man i själva författningstexten direkt angäve vissa stiftelser, som skulle vara skattefria. I det sammanhanget åberopade herr Pauli, såsom han trodde, ett par precedensfall: Aktiebolaget Tipstjänst och Penninglotteriet Aktiebolag. Jäväl. men det är helt andra skäl som föranlett skattefriheten för dessa företag. De äro ju statliga företag, vilkas verksamhet regleras genom statliga normer, och intäkten av deras verksamhet disponeras helt av det allmänna. Det vore då inte någon mening med att dessa företag beskattades på samma sätt som enskilda företag och enskilda personer.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare förlänga denna debatt. Jag har med dessa antydningar velat deklarerat min anslutning till utskottets ståndpunkt och instämmer jag sålunda i det yrkande, som framställts av utskottets ärade ordförande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag kan helt ansluta mig till de av herr Pauli framförda synpunkterna, och jag är glad över att de fått en så fullödig formulering, att jag inte vidare behöver gå in på just de delarna av det föreliggande spörsmålet.

Vidare skall jag be att till bevillningsutskottet få rikta ett ärligt tack för att det genom detta betänkande och genom inlägget från bevillningsutskottets ärade ordförande under debatten har fäst uppmärksamheten på vilken stor fråga det här gäller och vilka ödesdigra resultat för kulturutvecklingen det kan innebära att gå de vägar, som här rekommenderas.

Det har från bevillningsutskottets alla talare i själva verket framhävts, att skattefrihet i dessa kulturella angelägenheter är ett privilegium av sådan art, att det strängt taget inte bör förekomma. Herr Bärge var inne på att som en konsekvens av bevillningsutskottets ståndpunkt naturligtvis samma regler borde gälla för vetenskapliga stiftelser som för skönlitterära. Vad betyder det i grund och botten? Jo, det betyder att vi i det allmännas välförstådda intresse skola hindra enskilda att med sin förmögenhet främja kulturella ändamål av mycket stor vikt, som inte tillräckligt uppskattas av staten! Det är verkligen en statsförgudning, som från kulturell synpunkt måste betraktas såsom ganska vådlig. Jag har nu den uppfattningen, att det är farligt att göra statens vishet ofelbar och allena avgörande när det gäller främjandet av vetenskap, konst och litteratur.

För öfrigt var det inte utan att herr Velander fäste uppmärksamheten på en viss konsekvens i bevillningsutskottets resonemang i fjol och i år. Här har frågats med stort patos från olika representanter för bevillningsutskottet, vilka litterära former man skall stödja genom skattefrihet. I fjol sade bevillningsutskottet: den kolorerade veckopressen! Det fanns då en synnerligen stark stämning i bevillningsutskottet för den ståndpunkten, att eftersom det var så svårt att inte få med en och annan kolorerad veckotidskrift, som kunde vara bra, så var det bäst att göra dem fria allesammans. Här är nu resonemanget beträffande dessa litterära stiftelser det rakt motsatta: eftersom det *kan* tänkas i framtiden, att det kan uppstå någon stiftelse som kan främja sämre litteratur — ingen har påstått att sådana finnas, men man kan ju också tänka sig att månen kan ramla ned — så är det farligt att stifta en lag, som från skattskyldighet befriar de goda stiftelser, som det här är fråga om.

Det skulle också bli andra farliga konsekvenser genom att gå fram på denna

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

väg. Det har inväntats att det ju är fråga om att efterskänka skatt, och efterskänka skatt bör staten egentligen inte alls göra. Gent emot detta kan man ställa frågan: vad är det staten gör när de ideella föreningarna befrias från skatt? Är inte det ett efterskänkande av statens rättighet till skatt för deras vidkommande? Vad är det i grund och botten för skillnad mellan att efterskänka skatt för ideella föreningar och att göra det för fonder med rent ideella eller kulturfrämjande syften?

Jag är mycket glad över att bevillningsutskottet givit sig in på dessa spekulationer, därför att resultatet nog blir ett annat än bevillningsutskottet självt har avsett.

När herr Ljungdahl gjorde en stark skillnad mellan De Nio och de bonnierska fonderna därför att De Nio kunde dela ut 10,000 kronor, vilket kunde vara till en verklig hjälp, under det att de bonnierska fonderna splittrades bort i belopp på endast några hundra kronor — när exemplifieringen kom blev det i alla fall tusental — tror jag att han förbisåg ett par saker. I och för sig kan det väl inte anses vara farligt om en rätt välsituerad författare får några hundra kronor mindre — även om inte ens de välsituerade författarna bruka vara några miljonärer, kan det inte vara någon fara för kulturen eller det allmänna om så skulle inträffa. Men när andra författare än de välsituerade i mycket stor utsträckning komma i åtnjutande av anslag på 1,000, 1,500, 2,000 eller 3,000 kronor om året, så skall herr Ljungdahl inte alls tro att detta är betydelselöst för dessa författares förmåga att göra insatser i den svenska kulturens tjänst. Därtill kommer att upplysningen beträffande De Nio inte heller var fullständig. De flesta anslag som De Nio dela ut ha varit sådana som benämndes såsom bortplottrande av pengarna, ty det har visst inte bara varit fråga om tiotusen kronorsanslag.

Nu erkände herr Ljungdahl också beträffande De Nio, att ovedersägligen åtminstone under nuvarande förhållanden en skattefrihet vore berättigad — herr Ljungdahl anslöt sig sålunda såvitt jag förstår inte helt till utskottsordförandens synpunkter rörande lämpligheten av att avskaffa skattefriheten för alla kulturella institutioner. Men då är det väl också så att den utredning, som här begäres, knappast kan komma för tidigt. Utredningar bruka inte gå så särdeles snabbt. Och saken bör utredas, om herr Ljungdahl under de av honom förutsatta förhållandena skulle kunna vara med på en liknande motion som den här föreliggande med vissa begränsningar.

När det gäller den litterära kulturen har jag redan påvisat, att det här praktiskt taget inte kan vara fråga om stiftelser för något annat slags litteratur än god skönlitteratur. Den litterära kulturen sättes tydligen under nuvarande förhållanden i en strykklasse i jämförelse med exempelvis den vetenskapliga litteraturen, och det är ju detta som bekymrar bevillningsutskottets ärade ordförande. Sättet på vilket utskottet vill komma undan den tråkiga historien har jag redan i någon mån berört.

När det gäller den skönlitterära kulturen är det i alla länder fråga om en folkets andliga beredskap av allra väsentligaste art. Jag tror egentligen inte att det finns något kulturfolk, som gått den väg bevillningsutskottets ärade ordförande här är inne på, nämligen att vilja avskaffa skattefrihet för alla slags stiftelser, som avse att främja den andliga kulturen. Sverige skulle väl i det fallet nästan bli ett föregångsland. Man kan sålunda inte komma ifrån att den litterära och konstnärliga kulturen är av allra största betydelse för folkets andliga beredskap, och den har också i dessa tider visat sig vara av oerhört stor betydelse för vår demokratiska beredskap här i landet. När vi i riksdagen beviljat stora anslag till informationsstyrelsen har jag inte opponerat mot detta. Jag sätter värde på vad informationsstyrelsen uträttar. Men

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

jag anser att åtskilliga av våra skönlitterära författare ha utträttat oerhört mycket mer i sina blygsamma ekonomiska omständigheter än någonsin informationsstyrelsen med alla de summor, som den har fått till förfogande. Jag är rätt glad över att herr Ljungdahl kom in på frågan om De Nio. Bland dem som från De Nio ha fått hjälp att hålla sig uppe ekonomiskt i sin litterära verksamhet — visst inte alla med anslag på 10,000 kronor — finna vi sådana namn som Pär Lagerqvist, Karin Boye och Eyvind Johnson — det är bara några namn tagna på måfå — som varje svensk, som överhuvud taget är intresserad av svensk litteratur och svensk kultur, måste ge det erkännandet att deras insatser i vårt folks demokratiska beredskap äro av den arten, att de stiftelser, som för dem i stor utsträckning ha möjliggjort deras verksamhet, inte böra behandlas så, som de ha behandlats här i dag.

Följaktligen föreligger med tanke på den litterära kulturens stora betydelse, även om man inte enbart tar hänsyn till dess allra främsta representanter, synnerligen tungt vägande skäl för den motion, som nu behandlas. Då det har påpekats att motionen rent formellt är behäftad med en hel del svagheter på det sättet, att om ordalydelsen utdrages så vet man inte precis var en lagstiftning skulle stanna, så anser jag dock att detta inte kan få utgöra skäl för att avvisa den tanke, som ligger i motionen. När motionärerna i dag framlägga ett förslag, som är begränsat till en förutsättningslös utredning i denna som bevillningsutskottet själv har visat så besvärliga och tillrasslade men ändå så viktiga fråga för vår kultur, så förefaller det mig helt naturligt att kammaren bör bifalla detta förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Holmbäck: Herr talman! En lång rad av talare har under denna debatt replikerat mig, och det kunde ge mig anledning till att nu säga rätt mycket. Jag tror dock att kammarens ledamöter äro tacksamma om jag i mitt anförande så mycket som möjligt försöker tillämpa begränsandets konst.

Herr Ljungdahl yttrade åtskilligt angående de synpunkter som varit vägledande för bevillningsutskottet. Jag annoterade med synnerlig tacksamhet att det tycks råda enighet om att De Nio skulle komma att få åtnjuta skattefrihet, om det inte sker genom kammarrättens utslag så genom en lagändring. Motivet för detta var, enligt herr Ljungdahls framställning, att De Nio dela ut stora stipendier, medan Bonnierfonderna endast dela ut små stipendier. Och herr Ljungdahl antydde, att om Bonnierfonderna komme att dela ut stora stipendier, kunde måhända han också gå över på den sida, som påyrkar skattefrihet även för dem. Jag annoterar naturligtvis också detta med stor tillfredsställelse. Jag måste dock upplysa om att medan De Nio utdela ett stipendium på 10,000 kronor, så utdelar den ena av Bonnierfonderna två stipendier på vardera 5,000 kronor. Man kan ifrågasätta om detta verkligen i någon högre grad kan kallas för bortplottring. Samtidigt delar fonden ut en rad stipendier på 2,000 och 1,500 kronor, och De Nio dela också ut stipendier av denna storleksordning.

Det finns också, herr talman, ett gammalt ord som säger: »Charity begins at home.» Hur gör staten? Staten delar också ut författaranslag. Vilja vi se efter vilka summor som utgå till varje författare, så skola vi finna att det är små belopp — staten tillämpar alltså just det system, för vilket Bonnierfonderna här klandras.

Herr Bårg anförde såsom skäl för det farliga i att bevilja skattefrihet, att de särskilda bokförlagen kunde komma att inrätta stipendiefonder för författare och därigenom måhända främja egen verksamhet. Det ifrågasattes även under debatten, huruvida inte stipendier ur Bonnierfonderna tilldelats endast

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

sådana författare, som utgivit sina skrifter på Bonniers förlag. Jag vill för min del säga, att om man kan locka fram donatorer med en sådan enkel åtgärd som att bevilja skattefrihet för donationer med ett utomordentligt gott ändamål, så må det vara hänt. Det tycker jag är det billigaste sätt som staten kan tillämpa för att få fram pengar. Vad angår frågan till vilka personer Bonnierfondernas medel ha utdelats, har jag inte gjort någon undersökning huruvida den rad framstående män och kvinnor, som fått understöd från dem, allesammans ha skrivit på Bonniers förlag. Men jag vill påpeka att i de nämnder, som dela ut stipendierna, har Bonnierförlaget icke majoritet; i en av dem har förlaget endast en ledamot. Den omständigheten att det är utomordentligt framstående män, som sitta i dessa nämnder, får kanske anses vara tillräcklig garanti mot missbruk i något hänseende.

Jag skulle kunna polemisera åtskilligt mer emot vad herr Bårg anförde, men jag tror, herr talman, att vi inte längre skola använda tiden till detta.

Herr Velander riktade en direkt fråga till mig, som jag måste besvara. Att stödja litteratur, sade han, är att stödja endast *en* form av kulturell verksamhet. Lika gärna som man stödjer litteraturen bör man stödja teaterkonsten, den bildande konsten och musiken. Men det göra vi inte, och därför skola vi också vägra att stödja litteraturen på det sätt som här är föreslaget. Jag vill besvara denna fråga så, att för mig stå givetvis litteraturen, den bildande konsten, teatern och musiken på samma nivå när det gäller att skänka dem stöd. Enligt min uppfattning böra vi stödja alla dessa grenar av kulturell verksamhet i den mån vi kunna göra det. Att vi inte göra detta är dock intet skäl till att undandraga vårt stöd i det fall, som nu är under debatt och som är aktuellt. Att jag i min motion har avsett just det litterära området beror, herr talman, som så mycket annat på känsloskäl. Jag antydde dem redan i remissdebatten.

Vi använda här i landet för närvarande en summa av 220,000 kronor för att skapa agitation för vad vi kalla kulturell folkberedskap för svenska värden o. s. v. Jag vet inte, hur denna summa användes — det är mycket möjligt att det sker på ett mycket bra sätt. Ledamöterna i denna kammare äro ju det praktiska livets män. Vår tid är upptagen av många bestyr, och vi kanske inte alla hinna att följa den svenska litteraturen i så hög grad, som vi skulle vilja; i varje fall är det så med mig. Men litet försöker jag dock att följa med den, och jag tror mig kunna säga, att det icke finns någon bättre agitation för svenska värden än åtskilligt av den litteratur, som har kommit till under de senaste åren. Denna litteratur är helt enkelt ett utomordentligt värdefullt inslag i den ställning, som vi för närvarande befinna oss i, och detta anser jag för min del vara ett skäl för att vi nu böra stödja den svenska litteraturen.

Jag tror icke, att de skäl, som anförts mot förslaget, äga något större värde, utan jag har det intrycket att man bara försöker att torna upp svårigheter. Därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om bifall till min motion.

Herr Sandström: Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet för att något söka belysa själva den sakfråga, som här är på tal, d. v. s. den beskattningsfråga, som det här gäller.

Den ärade motionären framförde i sitt första anförande till stöd för sin uppfattning med mycken styrka det påståendet, att det här föreligger ett fall av dubbelbeskattning, på så sätt att kapitalet först beskattas hos stiftelserna och sedan hos de författare, som mottaga stipendierna. Herr Velander har häremot redan genmält, att dylik dubbelbeskattning är någonting gängse, och icke heller en enskild person i motsvarande läge undgår ju densamma. Men, herr Holmbäck, för dessa stiftelsers och författares vidkommande, före-

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
 ligger, såvitt jag kan förstå, icke denna dubbelbeskattning! Beträffande Samfundet De nio är detta för ögonblicket alldeles klart, ty det är ju icke alls beskattat. Stockholms stads prövningsnämnd har nämligen befriat Samfundet De Nio från beskattning. Varför skall man då för dess vidkommande behöva införa några särskilda bestämmelser om skattefrihet? Ja, svarar herr Holmbäck — förmodar jag — det kan hända, att kammarrätten eller regeringsrätten kommer till en annan uppfattning. Då måste jag med all aktning för herr Holmbäcks ståndpunkt replikera, att då få vi först vänta och se, hur kammarrätten eller regeringsrätten gör!

Vad sedan gäller de bonnierska stipendiefonderna, äro de beskattade. Men jag vill erinra om att det föreligger ett regeringsrättsutslag — jag har regeringsrättens årsbok här — av den 13 november 1936 angående beskattningen av en författare, som fått ett stipendium från Albert Bonniers stipendiefond för svenska författare. I detta utslag förklarar regeringsrätten, att »med hänsyn till de omständigheter, under vilka nämnda understöd från Albert Bonniers stipendiefond utgått», utgjorde understödet icke skattepliktig inkomst för mottagaren. Beträffande gåvoskatt är ju beloppet icke av den storleksordning, att någon sådan kan komma i fråga.

Om detta utslag är väl ingenting annat att säga, än att om denna uppfattning fortfarande står sig, blir kapitalet väl beskattat hos stiftelsen, men icke hos de mottagande författarna. Det blir följaktligen i detta fall endast en enkel beskattning. Att beträffande statens stipendier läget är ett annat är givet, men detta har intet samband härmed.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag vill säga utskottets ärade ordförande, min gamle vän herr Bårg, att när han ville göra gällande, att jag och kanske andra hyste någon misstro mot honom och bevillningsutskottets högt ärade ledamöter personligen, är detta ett alldeles ovanligt stort felslut. För min del hyser jag för herr Bårg en sedan fyrtio år grundad utomordentlig högaktning. Jag ser i herr Bårg en av de allra förnämsta prydnader, som riksdagen äger. Jag känner ju också herr Sandström sedan så lång tid tillbaka och vet så väl vad han osjälviskt har utträttat för staten och staden, att det aldrig ett ögonblick skulle falla mig in att tro, att han skulle vara på något sätt mindre lämplig att sitta i nu berörda eller annat riksdagens utskott och att man därför borde byta ut honom eller någon av de ärade ledamöterna. Man kan väl, synes det mig — och detta gäller säkerligen de övriga opponenterna också — hysa en uppfattning, som i en viss sak går emot ett utskotts både ordförande och medlemmar, utan att därför anse dem vara mindre lämpade att sitta i utskottet i fråga.

Sedan vill jag också till herr Bårg säga, att jag, så mycket mer som det ju här gäller en motion, som avser en ändring, mycket väl känner till att vi röra oss med en genomförd beskattningsform. Men lika fullt anser jag, att denna bestående beskattningsform är olämplig och att den har drag, som icke kunna vara annat än till skada för ett demokratiskt samhälle, varför man icke bör fortsätta att gå en sådan väg, som man nu är inne på.

Det har redan av herr Olsson framhållits, varhän det skulle leda, om man nu på detta sätt genom beskattning avsevärt reducerar dessa stipendiefonder, samtidigt som man utgår ifrån att regering och riksdag — vilket jag inte alls är säker på — i stället verkligen på allvar skulle öka anslagen till författarna. Det var ju detta som både herr Bårg och herr Velander ansågo borde ske. Vi veta ju, att regeringen och riksdagen tvärtom ha nedskurit författaranslagen. De ha reducerats dels genom att anslagssummorna minskats

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

till närmare hälften och dels genom att penningvärdet försämrats. Det är således i själva verket en dubbel nedskärning. Jag skulle vilja fråga herr Bärge, om han är säker på att, därest man nu mer eller mindre indrar fondernas utdelningar genom skatt till staten, riksdagen och regeringen då generöst skulle öka författaranslagen. Jag ber herr Bärge att tala med sin ärade kollega ordföranden i statsutskottet för att höra, om han skulle vilja vara med på en sådan linje.

Jag har för min del den uppfattningen, att vi äro inne i en period, då det nästan är omöjligt att i statsutskottet få igenom ens de mest blygsamma utökningar av utgående anslag. Jag tror därför icke, att det skulle vara möjligt att få till stånd någon höjning av de svenska författarbidragen, trots att de, även om man bortser från krigsförhållandena, äro de lägsta som utgått i något civiliserat och fritt land.

Jag kan inte heller bortse från ett annat faktum, nämligen att författarna liksom konstnärerna i mycket stor utsträckning anlitas av alla slags samhällsnyttiga filantropiska organisationer för att till dessa institutioners verksamhet införskaffa ökade medel. I nittio fall av hundra är jag övertygad om att författaren eller konstnären i fråga icke betingar sig någon ersättning, som motsvarar de utgifter, som äro förenade med en sådan tjänst. Det kan ju icke vara rimligt, att man dels skär ned författaranslagen, dels utnyttjar de intellektuella männen och kvinnorna i vårt land till det yttersta för allmännyttiga ändamål, samtidigt som man kringskär möjligheterna för de fonder och stiftelser, som finnas till dessa medborgares nytta, att kunna verka i avsedd riktning och anda.

Gentemot herr Ljungdahl har jag först och främst den invändningen att göra, att jag icke kan förstå, att det denna gång skulle vara så svårt för bevillningsutskottet att skriva en lag, när det vid många andra tillfällen, då det säkerligen gällt mycket svårare förhållanden, har lyckats för utskottet att göra detta. Denna invändning kan väl dock icke vara annat än ett de obotfärdigas förhinder? Jag måste också säga till herr Ljungdahl — det har för övrigt herr Holmbäck redan påpekat — att när det som argument framföres, att det utdelas för små belopp i stället för, som det borde vara, stora belopp till författarna, beror detta på att det är så många författare, som befinna sig i så stora ekonomiska svårigheter, att de för att kunna utöva sin författargärning verkligen behöva understöd och att även ett mindre understöd för dem är av betydelse. Detta har ju också lett till att staten själv av sina små anslag till författarna utdelar understöd på i regel 1,000 à 2,000 kronor! Jag medger, att herr Ljungdahl kan ha rätt i att belöningen kanske borde vara huvudsaken, när det gäller att sporra en författare, i synnerhet en författare, som anses ha betydande talang, till nya ansträngningar. Om belöningen emellertid skulle stiga till ett så stort belopp, att den kanske slukar vad som återstår av en strängt beskattad stiftelses tillgångar, går ju detta ut över andra också förtjänta författare, som även de kunna vara i behov av ett stöd.

Herr Velander var också inne på den linjen, att man borde ge ökade anslag till författarna. Det skulle vara intressant att veta, om, därest vi några stycken här i kammaren ett kommande år vände oss till dem som nu gå på bevillningsutskottets linje och bådo dem att vara med om att underteckna en motion, äsyftande t. ex. att öka författaranslaget något väsentligt, vi då skulle kunna få herr Velander och andra medlemmar av bevillningsutskottet med på en sådan motion. Jag är inte så alldeles säker på att herr Velander skulle vilja vara med om en sådan framställning, utan han skulle kanske säga så,

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
som man ofta får till svar nu för tiden: »Ni få se an bättre tider — för närvarande har riksdagen icke råd att lämna ökade anslag åt något håll.»

Slutligen skulle jag vilja vända mig mot ett påstående, som jag tror, att herr Velander nog ändå vid närmare eftertanke borde finna vara oriktigt, nämligen när han vill göra gällande, att ett bifall till motionärens förslag skulle innebära ett stöd åt veckopressen och de dagliga tidningarna. Jag kan icke förstå, hur detta skulle vara möjligt med de metoder och riktlinjer, som användas för utdelningen av litterära stipendier och understöd, såvida icke herr Velander menar, att en författare, som kanske någon gång skriver en artikel i en veckotidning eller i en daglig tidning, därigenom har gjort sig mindre förtjänt att överhuvud taget erhålla någon belöning såsom författare. Jag kan ändå inte tro, att herr Velander skulle vilja ge stöd åt en sådan uppfattning.

Herr talman! Jag kan inte finna, att det under debatten har framförts några skäl, som skulle tala för utskottets förslag, mer än vad herr Sandström nu senast anförde, nämligen att vi skulle »vänta och se» vad kammarrätten beslutar i fråga om samfundet De Nio, således Lotten von Kræmers stiftelse, och i övrigt avvakta vad som kan komma att ske med övriga stiftelser av samma art. Men männe det inte kommer att bli så, att om riksdagen nu avvisar denna motion och utvecklingen sedan genom utslag i högre rätt skulle gå i enlighet med vad bevillningsutskottet finner vara den riktiga vägen, blir det därefter icke alls lättare för oss att komma igen med denna framställning. I det läget kommer man nämligen säkerligen att säga, att nu måste vi först avvakta några år och se, hur den nya lagen verkar och hur de nya förhållandena gestalta sig. Man kommer nog att finna nya skäl för ett uppskov även då, ty för uppskov kan man ju alltid hitta skäl. Jag kan därför icke inse att herr Sandströms linje, vänta och se, är den riktiga, utan jag anser att det vore riktigt att bifalla herr Holmbäcks yrkande.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord till. Först vill jag tacka herr Ström för den utomordentligt vackra bukett, som han överräckte till mig. Jag nödgas dock fästa hans uppmärksamhet på det tråkiga faktum, att bevillningsutskottet är sammansatt på ett sådant sätt, att det uteslutande består av enskilda ledamöter. När man talar om utskottet, lär det därför icke vara lätt att undgå att tala om dess ledamöter. Det var detta som gav mig anledning till min kanske något elaka replik.

Herr Ström riktade också en fråga till mig, nämligen om jag är säker på att riksdagen, ifall den nu följer utskottet, komme att visa generositet genom att öka författaranslagen. Nej, det är jag visst icke, men jag vill, herr talman, förklara, att om riksdagen finner det skäligt att eftergiva skatten — det gäller enligt 1941 års skatt för de bonnierska fonderna cirka 14,000 kronor; i fråga om samfundet De Nio har jag tyvärr icke siffrorna här — är det för mig obegripligt, varför riksdagen då i stället icke skulle kunna ge dessa 14,000 kronor i form av anslag. För att följa herr Ströms maning skall jag be att omedelbart få rikta mig till de ärade statsutskottsledamöterna, herr Olsson och herr Pauli, som ha talat i denna fråga, och uppmana dem att verkligen lägga sig i selen för att få detta skattebelopp överflyttat i anslag. Jag skulle väl tro, att de ärade herrarna icke anse, att den formen för bidrag är oriktigare och sämre för mottagarna än den nu ifrågavarande. Jag var för övrigt nästan färdig att ge ett löfte, och jag skall åtminstone ge ett halvt sådant, och det är att överväga, huruvida jag i så fall icke skulle kunna stödja herrarna — men mitt stöd betyder ju synnerligen litet.

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

Jag vill även säga ett ord till herr Pauli, som anförde dessa undantag, som finnas angivna i utskottets betänkande, nämligen skeppshypotekskassan, tips-tjänst och penninglotteriet. Vi ha nämnt dem i betänkandet, därför att vi vände att de skulle komma fram i debatten. Tipstjänst är ju en statens institution, och staten tar vartenda öre som rörelsen ger i vinst. Att då hålla på och laborera med att denna institution skulle deklarerera och sedan ta av statsmedel för att betala skatt kan ju icke vara en förnuftig ordning. Samma förhållande är det i fråga om penninglotteriet. Skeppshypotekskassan i sin tur är ju en statens institution för att utlämna statens pengar såsom lån till skeppsbyggeriets främjande. Det kan väl icke heller i detta fall vara någon vettig mening, att staten skulle ålägga sitt eget organ, som skapats för att ordna lånefrågan, skattskyldighet.

Jag har, herr talman, icke behov av att säga mycket mer. När herr Pauli känner sig övertygad om att man inom 1936 års kommitté icke brydde sig om att ägna uppmärksamhet åt denna fråga, nödgas jag dock konstatera, att herr Pauli icke hade tillfälle att följa kommitténs arbete. Jag försäkrar, att det nedlades ett grundligt arbete på att utreda de där förekommande spörsmålen så gott det i mänsklig förmåga stod, och det ägnades synnerlig uppmärksamhet åt dessa ting, just därför att det förelades kommittén som en särskild uppgift att utreda frågan om stiftelsers beskattning. Det är möjligt, att andra människor hade kommit till ett principiellt sett annat resultat, men med ledning av den inställning, som statsmakterna förut haft i dessa frågor, lär det icke vara lätt att komma till annat resultat utan att börja med en ny princip — och det är väl egentligen det som vi kivas om här, förstår jag.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Pauli: Herr talman! Beträffande 1936 års skattekommitté har ju herr Bårg rätt i att jag icke har haft tillfälle att följa dess verksamhet. Det har jag själv redan framhållit. Men det finns, som herr Bårg vet, ett gammalt bibelord som säger, att »av deras frukt skolen I lära känna dem». Och jag dömer efter den ganska klena frukt, som mognat fram i de offentliga handlingarna beträffande — observera väl, herr Bårg — skattekommitténs utredning om *litterära* stiftelsers beskattning. Jag tvivlar visst icke på att de kommitterade ägnade ett omfattande arbete åt beskattningen av stiftelser i allmänhet. Vad jag påpekade, och vad jag tror att man med skäl kan påpeka, är den alltför ringa möda, som hittills har nedlagts på att utreda de vanskligheter, som sammanhånga med de litterära stiftelsernas beskattning och som bevillningsutskottet självt har uppräknat utan att visa någon önskan att finna en positiv lösning. Det är därför som jag har förenat mig i yrkandet om utredning just av denna fråga, nämligen om beskattningen av stiftelser och föreningar för utövande av litterär verksamhet. Den saken anser jag fortfarande vara i stort behov av en särskild utredning.

Naturligtvis kan man göra den självklara invändningen, att tipstjänst o. s. v. äro statens institutioner, och att det därför är givet att man skall upptaga dem såsom undantag inskrivna i lagtexten. Men nog förefaller det mig, som om vi här i riksdagen skulle ha anledning att gå längre än till dessa rent formella synpunkter. Vi skola väl inte bara tänka på huruvida en institution tillhör staten eller ej, utan vi böra också tänka på vilket ändamål den fyller. Tipstjänst och penninglotteriet ge visserligen staten pengar, men jag undrar ändå alltjämt, om de ur allmänna moraliska och kulturella synpunkter kunna anses fylla något vidare högt ändamål genom att uppmuntra människornas spellust. Där- emot håller jag före, att en institution sådan som samfundet De Nio har ett alltigenom gott ändamål. Det borde staten också tänka något på, när man nu,

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)
enligt vad bevillningsutskottet tydligen finner riktigt, helt enkelt är beredd att lägga beslag på mer än hela den summa, som samfundet De Nio årligen utdelar i form av sitt stora pris.

Jag hoppas det bästa beträffande den nya prövning av samfundet De Nios skattskyldighet, som för närvarande pågår i kammarrätten. Jag vill erinra om att samfundet De Nio redan en gång, nämligen år 1920, befriats från skattskyldighet. Det vore högst märkvärdigt, om de principer, som då följdes, skulle finnas mindre hållbara nu. Jag förenar mig emellertid med den talare, som nyss framhöll, att om riksdagen endast skulle avvakta kammarrättens utslag och detta oväntat nog skulle gå i negativ riktning, det säkerligen sedan skulle bli så mycket svårare att vinna gehör för en rimlig behandling i skattehänseende av samfundet De Nio.

Det är vänligt av herr Bärge att tillskriva herr Oscar Olsson och mig så stort inflytande, att vi skulle kunna åstadkomma ett beslut av riksdagen att kompensera författarna för de uteblivna understöd, som beskattningen komme att medföra. Men jag skulle ha funnit det riktigare, om herr Bärge hade riktat denna sin vädjan — som jag hoppas är allvarligt menad — till det rätta hållet, nämligen till vederbörande statsråd. Ty om en sådan här sak inte kommer fram från vederbörande departementschef, så betvivlar jag, med min långa och surt förvärvade kännedom om riksdagens inställning i dylika ting, att den skulle ha ringaste möjlighet att gå igenom. Herr Bärge ville själv bara ge »ett halvt löfte» om att stödja en sådan framställning. Man får vara tacksam även för små välsignelser, och jag skall i lämpligt sammanhang komma ihåg denna femtioprocentiga utfästelse.

Jag vill också framhålla, att enligt en uppgift i en av dagens kvällstidningar i en artikel, som jag har skäl tro är skriven av professor Landquist, som är ledamot av samfundet De Nio, denne anger den sammanlagda summan av de pengar, som staten skulle lägga beslag på men som voro avsedda till understöd åt svenska författare, till 34,000 kronor årligen. Om alltså den av herr Bärge skisserade tanken bleve förverkligad, så skulle ett anslag av 34,000 kronor årligen från statens sida läggas till det nu utgående anslaget till svenska författare, vilket anslag, om jag minns rätt, för närvarande är 25,000 kronor. Kanske man alltså får räkna med herr Bärge's stöd åtminstone i fråga om hälften av dessa 34,000 kronor — det vore ändock något.

Jag tillät mig för en stund sedan framställa frågan, varför man inom bevillningsutskottet är så misstänksam mot den svenska litteraturen. Man har sagt, att den svenska vetenskapen bör uppmuntras utan några inskränkningar; och sådana stiftelser, som främja den, har man gett skattebefrielse utan begränsning. Jag är inte den, som vill protestera emot detta, jag anser det tvärtom nyttigt att så sker. Men jag vill ånyo upprepa att det även inom den vetenskapliga verksamheten kan finnas nyanser mellan sådant, som kan anses vara ägnat att uppmuntras från statens sida, och sådant, som kanske icke i lika hög grad hör dit. I samma artikel, som jag nyss nämnde, ges ett litet exempel på sådana vetenskapliga företeelser, som knappast äro till någon mera påtaglig och uppenbar nytta för det svenska samhället av i dag. Det framhölls där, att en akademi nyligen utdelat några tusen skattefria kronor för utgivande av ett verk »Om bruket av prepositionerna i den gammalbulgariska codex zographensis». Jag har tyvärr aldrig utsträckt mina språkliga strövtåg till Bulgarien, och jag vet inte vad codex zographensis är för någonting, men nog förefaller ämnet ligga så pass långt borta, att detta särskilda fall icke bör räknas till dem, som direkt ropa på uppmuntran från den svenska statens sida.

Å andra sidan har jag förgäves från herr Bärge's håll efterlyst någon som

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

helst upplysning om vad han och utskottet grunda sin misstänksamhet på i fråga om »mindervärdig litteratur», som skulle löpa risk att uppmuntras. Jag tror inte att man kan påvisa ett enda fall i de nu ifrågavarande tre institutionernas verksamhet, där dessa uppmuntrat vad man kan kalla mindervärdig litteratur, och man har inte skäl att tro att det förhållandet kommer att ändra sig för framtiden. Därför ber jag att få ytterligare betona, att den parallell, som i motionen har dragits mellan stöd och uppmuntran till vetenskaplig litteratur och stöd och uppmuntran till skönlitterär verksamhet, är berättigad.

Jag ber att ånyo få yrka bifall till det utredningsyrkande, som herr Holmbäck har framställt. Han har ju inte yrkat bifall till sin motion utan endast begärt en undersökning, och det vore märkvärdigt, om riksdagen inte skulle finna en sådan vara av behovet påkallad.

Herr **Bärg, Johan**, erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är ju hopplöst att komma till rätta med herr Pauli. Utskottets uttalande, som jag försökt försvara, ansluter sig till motionen, som icke alls skiljer på den kvalificerade och den okvalificerade litterära verksamheten. Det innebär således, att herr Pauli här avser all litteratur av vad slag den vara må, ty så är motionen skriven.

Medan jag har ordet vill jag beröra en sak till. Herr Pauli vädjade till mig, att jag skulle stödja en framställning till finansministern — det var väl närmast finansministern herr Pauli avsåg. Ja, jag skall säga det, som svar att om dessa fonder nu genom lagstiftning mista en skattefrihet, som de nu verkligen ha, så är jag obetingat med på en sådan vädjan. Herr Pauli förebrådde utskottet att det icke kommit med ett sådant förslag som att det ifrågavarande främjandet av litterär verksamhet skulle bekostas genom anslag av statsmedel, ty i så fall hade herr Pauli varit nöjd. Ja men herr Pauli, när man har statsutskottets ledamöter som så nära grannar, aktar sig bevillningsutskottet noga för att ge sig in på ett område, där det någon gång kanske fått fingrarna brända. Varje gång vi från bevillningsutskottet yttra oss i sådana frågor, blir det endast i form av en antydning om att om stöd bör givas bör det lämnas anslag på annat sätt än genom skattebefrielse, ty sägs det tydligare äro vi inne på herrar Paulis och Oscar Olssons fridlysta område, d. v. s. statsutskottets.

Herr **Holmbäck**: Innan vi sluta denna debatt, ber jag få säga, att den anmärkning, som herr Sandström riktade till mig, var riktig. Jag hade min uppgift angående författarnas beskattning från en källa, som jag hade skäl att lita på, men då jag nu läst det rättsfall, som herr Sandström påvisat, finner jag att min uppgift var oriktig.

Herr **Pauli**: Det tycks vara mycket svårt att göra klart för herr Bärg vad jag menar. Han säger, att motionen har åsyftat *allt* slags litterär verksamhet. Då vill jag påpeka, att motionen endast har åsyftat den litterära verksamhet, som uppmuntras av här ifrågavarande stiftelser och föreningar, och vad jag efterlyste var ett konstaterande av att ifrågavarande stiftelser och föreningar ha uppmuntrat mindervärdig litterär verksamhet.

Herr Bärg vet likaväl som jag, vilka stiftelser och föreningar det är fråga om. Han kan visserligen invända, att det i framtiden kan komma nya stiftelser och föreningar, som inte sköta sig lika bra, utan kanske uppmuntra mindervärdig litterär verksamhet. Men den dagen detta händer, få vi ta ställning till dem. I dag ha vi att ta ställning till dem det nu gäller, nämligen samfundet De Nio och de två bonnierska fonderna.

Om lindring i skattskyldigheten för vissa stiftelser m. m. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande betänkandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Holmbäck*, att riksdagen skulle, i anledning av motionen I: 166 av herr *Holmbäck* m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om lindring av skattskyldigheten för stiftelser och föreningar, som hade till ändamål att främja litterär verksamhet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmbäck* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Holmbäcks* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckt motion om tull å kalendrar och datumblock med utländsk text, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för läkare vid fristående centraldispensärer jämte en i ämnet väckt motion;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa icke-ordinarie lärare vid statsunderstödda handsgymnasier;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende i vissa fall för befattningshavare hos skogsvårdsstyrelse;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbetalning av vissa pensionsavgifter till f. d. länsjägmästaren C. O. F. Stenborg och läns-skogsvaktaren A. Johansson Rova;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till G. W. Johansson i anledning av sjukdom ådragen under militärtjänstgöring;

nr 28, i anledning av väckt motion om förnyad granskning av gällande pensionsbestämmelser för statens arbetare;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd m. m.; och

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11 och 12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16—18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20—23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 8, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1942 försålda och bortbytta tomter och områden.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dödning av inteckning i en från fastigheten Hättebo 1⁴ i Nydala socken, Jönköpings län, försåld lägenhet;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dödsboet efter P. E. Eriksson från By, Rödön, från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp;

nr 11, i anledning av väckt motion angående uppställande av visst villkor för rätt till skogsavverkning å nyförvärvad fastighet; samt

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till inköp av vägbyggnadsmaskiner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om upprättande av ett nordiskt universitet.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning angående upprättande i Göteborg eller dess närhet av ett nordiskt universitet.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 1, hade herr *Fredrik Ström* hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en snabb utredning rörande frågan om upprättandet i Göteborg eller dess närhet av ett nordiskt universitet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Det är i själva verket ganska underligt, att medan vi sitta här i vårt land i, som vi tro, tämligt lugn, försiggår

Om upprättande av ett nordiskt universitet. (Forts.)

runt omkring oss i de nordiska länderna någonting, som vi i det stora hela äro ganska främmande för: ett nordiskt uppvaknande.

När vi nu hittills ha befunnit oss i denna undantagsställning, att vi kunnat bevara landets frihet, oberoende och i viss mån självbestämmanderätt, så har den nordiska frågan trots stormen runt kring oss icke kunnat bringa oss till en verklig entusiasm eller till någon klarhet över vad som är vår framtid och hur den skall gestalta sig.

I de ockuperade länderna förstår man denna frågas djupa innebörd på ett helt annat sätt än hos oss. Här nöja vi oss med att förstrött lyssna till rösterna från våra broderländer utan att skrida till någon åtgärd, som skulle kunna innebära att vi åtminstone försökte länka in vår och Nordens framtid tillsammans med de övriga nordiska länderna på en tryggare stråt. Vi låta detta tillfälle, som vi nu ha och som Sverige mer än andra länder i Norden har skyldighet att ta i akt, dag efter dag liksom skjutas bort; det är något för vår framtid livsviktigt som vi låta gå oss förbi som en skugga.

Det är ju sålunda ganska märkligt, att vi här i riksdagen ännu inte ha diskuterat den utomordentligt viktiga frågan om Nordens politiska framtid eller frågan om Nordens militära samverkan. Man hade ju väntat att genom initiativ från regeringshåll möjlighet skulle beredas riksdagen att ta upp dessa utomordentligt allvarliga frågor till ett ingående övervägande. Den möjligheten kanske kommer, vad vet jag, men här i riksdagen veta vi icke ens om regeringen själv har tid att närmare övertänka denna för vårt land och för våra broderländer utomordentligt viktiga sak.

Det finns dock en möjlighet för oss att på *ett* område göra något och det är i fråga om Nordens andliga gemenskap, i fråga om dess andliga solidaritet, som sammanhänger med den politiska, den militära och för resten även med den ekonomiska solidariteten.

Jag har väckt den motion, som nu föreligger till behandling i kammaren, för att bereda kammaren ett tillfälle att diskutera möjligheten av en närmare nordisk samverkan på det andliga, det kulturella området. Jag har då inte utgått från någon liten nätt sak, som bara är en gest, ty en gest har sannerligen vårt läge och vår tid inte något behov av, utan jag har utgått från allvarligare ting. Jag har tagit upp Grundtvigs gamla tanke, som han — den störste av danskar, skulle jag vilja säga — för hundra år sedan väckte och som sedan har förts fram, framför allt i Danmark men även i Sverige och i Norge samt i Finland under skilda tidsepoker, nämligen frågan om ett gemensamt nordiskt universitet — alltså inte närmast frågan om ett hus, där man håller konferenser och där vi och andra herrar komma samman och överlägga om ditt och datt, icke heller om allenast en folkhögskola, utan om ett verkligt universitet. Universiteten ha enligt kulturhistoriens vittnesbörd visat sig vara en av de stora hörnpelarna i utvecklingen och i all andlig verksamhet, och förrän vi få ett samnordiskt universitet tror jag inte att vi kunna komma de andra spörsmålen riktigt in på livet.

Jag vill hoppas, att vi ganska snart komma till insikt om att det är nödvändigt att vi hålla samman i Norden på ett helt annat sätt än hittills, att ett Nordens Förenta Stater eller ett mycket fast organiserat nordiskt försvarsförbund är nödvändigt. Men för att kunna åstadkomma detta måste vi framför allt knyta fast vid den Grundtvigska tanken. Det är sålunda denna tanke, som jag här har fört fram.

Jag tackar utskottet för dess välvilliga behandling av min motion — det har visserligen kommit till ett avslag på densamma, men det har i alla fall varit så välvilligt ett tillfälligt utskott kan vara. De tillfälliga utskotten äro ju till för att slå ihjäl riksdagsmännens motioner; de ha ju inte någon annan uppgift,

Om upprättande av ett nordiskt universitet. (Forts.)

åtminstone inte enligt egen mening, och då får man ju vara mycket tacksam för att detta utskott gör det under så älskvärda former som nu. Skall man bli ihjälslagen, så föredrar man ju att bli ihjälslagen på ett älskvärt sätt framför att trampas ner under stövlarna. Men utskottet har inte förstått själva innebörden i den tanke, som jag skulle vilja kalla Grundtvigs tanke. Det är mycket möjligt — vi ha ju av remissyttrandena sett att universiteten i Lund och Uppsala och högskolan i Stockholm ha gått på avslag, medan högskolan i Göteborg har gått på bifall — att dessa tre avslagsyrkande instanser äro rädda för att det skall inkräkta på universitetens ekonomi, om ett sådant samnordiskt universitet kommer till stånd och om Sverige väsentligen skulle bidra till dess finansiering. För min del anser jag, att det bör bli ett samnordiskt universitet trots att Sverige får bära huvudbördan därför såsom det större och rikaste landet.

Jag tror som sagt att denna rädsla om den egna ekonomien är orsaken till att man i Uppsala och Lund har gått emot denna tanke, vilken eljest borde i allra högsta grad ha tilltalat de nordiska universiteten, även de svenska universiteten, eftersom den tidigare har haft mycket stark anklang hos de svenska universiteten liksom den för närvarande har mycket stark anklang hos de danska och jag skulle tro hos de finska universiteten. Jag vet inte hur det i detta avseende är med norska universitet, eftersom norrmännen för närvarande inte kunna tala med obunden tunga. Vi få därför säga, att därom veta vi ingenting, men det skulle förvåna mig mycket om inte, när den norska tungan blir fri igen, norrmännen också skulle finna denna tanke vara den riktiga. Skulle icke de nordiska länderna gemensamt kunna bära en årlig börda av några få miljoner kronor för ett samnordiskt universitet, när vi under dessa år ha fått bära så jättelika bördor för att hävda vårt militära försvar? Detta är ju ändå den andliga grundvalen för det militära och ekonomiska försvaret!

Jag är sålunda icke alls så pessimistisk som universitetskanslern eller de ärade konsistorierna vid universiteten i Uppsala och Lund eller som rektorn vid Stockholms högskola, och jag tror, att vi i riksdagen inte skulle bli mindre njugga mot våra egna universitet, om vi med vissa kostnader genomförde och förverkligade en stor och bärande och gammal nordisk tanke, förverkligade den med hoppfull håg och tro på framtiden.

Nu har regeringen liksom föregripit riksdagen — det kanske var därför att motionen väcktes, som regeringen fick så bråttom — och då får man säga, att det i alla fall var något resultat motionen medförde, när regeringen omsider har tillsatt en kommitté för utredande av frågan om ett s. k. svenskt-nordiskt institut. Denna beteckning »svenskt-nordiskt institut» är ju litet konstig — ett sådant institut är varken universitet, folkhögskola eller högskola, utan det är någonting annat. Vi ha tandläkarinstitut och vi ha andra institut. Jag vet inte om man har haft någonting sådant som förebild, men i varje fall är beteckningen mycket oklar, och även formuleringen i statsrådets motivering synes mig vara något oklar på den punkten. Vad som emellertid är klart är, att detta svenskt-nordiska institut icke skulle vara ett universitet. Det skall vara någonting annat, och detta skall utredas. Det skall vara någonting för tidningsmän, funktionärer inom folkrörelserna, för studenter i allmänhet, för kursverksamhet m. m.

Jag har alls ingenting emot att man skapar ett sådant nyttigt institut, om man blotte låter den stora tanken på det nordiska universitetet, som är det väsentliga, leva och förverkligas. Detta svenskt-nordiska institut, bra i och för sig, förverkligar dock en mycket mindre tanke, en tanke som ägnar och anstår en liten tid, men icke en stor tid, som vi nu leva i.

Om upprättande av ett nordiskt universitet. (Forts.)

Även den tänkta förläggningen av detta institut är mycket oklart uttryckt i statsrådets motivering. Det skall vara i Mellansverige, det får inte vara i någon av de stora städerna, men ändå skall det vara nära Stockholm. Detta är ganska motsägelsefyllt. Grundtvig syftade till Göteborg, och där finns numera en högskola, som skulle lämpa sig alldeles utmärkt såsom en början till ett nordiskt universitet, som först finge omfatta de humanistiska och naturvetenskapliga ämnena för att sedan efterhand kunna växa. Men detta institut skall ovillkorligen ligga i närheten av Stockholm! Jag måste säga, att jag föredröder visserligen ofta Stockholms intressen, jag har ju kämpat för dem vid många tillfällen från denna Stockholmsbänk, men jag tror inte att det är lämpligt, att man centraliserar allting till Stockholm. Det är inte enbart till godo, inte ens för Stockholm, att allting skall förläggas dit, men det skall jag inte nu gå in på.

Nu skulle det icke heller vara Stockholm utan någon kulturhärd i närheten av Stockholm, som skulle bli sätet för detta institut. Låt oss säga, att det skulle bli Mariefred eller Sigtuna. Eftersom man inte vill att det skall vara något universitet, kan man väl inte tänka sig Uppsala, ty då kunde ju den stora faran uppstå, att detta universitet skulle kunna utvecklas till ett samnordiskt universitet. Då är det väl Sigtuna eller Mariefred, som närmast skulle kunna tänkas. Nåväl, må vara, men man skall vara så aktsam om denna lilla tanke, när den skall förverkligas, att man måste undersöka, om det finns i vårt land byggnadsmaterial till att kunna bygga institutet med! Så måste man också vara mycket försiktig, säger statsrådet, så att kostnaderna hållas så låga som möjligt. Han tänker sig att denna lilla tanke skulle kunna få kura in under någon vinge, under någon äldre institution. Kanske man tänker på någon av läroanstalterna i Sigtuna.

Det synes mig att detta är en småsvensk tanke och en smånordisk tanke. Det är icke någonting som kan tilltala våra prövade brödrarfolk. Jag tror inte de med entusiasm vilja vara med om detta. Först och främst tror jag att det är otänkbart att få norrmännen att resa ända hit bort i öster, och danskarna och islänningarna ha ju också mycket närmare till Göteborg. Det skulle då vara lättare för svensk-finnarna, men de lika väl som vi stockholmare finge väl kosta på sig resan något åt väster, där Norden sammanstrålar. För de rent finska eleverna blir det ju under alla förhållanden åtminstone till en början mycket svårt att vara med, då det antagligen blir förenat med stora svårigheter med en gemensam undervisning på finska språket. Därmed vill jag visst inte ha sagt, att inte även det finska språket måste finna en bostad i ett verkligt universitet sådant som det av Grundtvig tänkta, av mig här skisserade.

Utskottet har nu helt fastnat för den lilla vägen, som utskottet sannolikt anser vara lättare framkomlig, och utskottet har därför nöjt sig med den utredning om ett institut som Kungl. Maj:t har satt i gång. Detta tänkande i smått motsvarar de tillfälliga utskottens natur, och jag har ju därför egentligen ingenting haft att vänta. Jag tror att dessa utskott alltid gå den lättast framkomliga vägen; minsta motståndets väg är i regel de tillfälliga utskottens, och eftersom avslag i regel är den lättast framkomliga vägen, gå de nästan alltid på avslag.

Herr talman! Jag tror att denna stora fråga om ett samnordiskt universitet icke är löst med den linje, som man nu slår in på, och jag tror att den grundtvigska tanken kommer att återigen väckas till liv och vinna beaktande. Kanske till och med att de härjade, fattiga, förstörda broderländerna komma att visa sig vara mera klartänkta och mer se tingen i stort än det skonade och förhållandevis ännu rika Sverige vill och förmår. Därför litat jag till att när freden en gång kommer, så skall tanken på ett samnordiskt universitet väckas

Om upprättande av ett nordiskt universitet. (Forts.)
ifrån de nu ockuperade och förödda broderländerna, varifrån tanken också ursprungligen utgått. Jag är därför icke någon pessimist; jag är av naturen optimist, och jag tror därför att även denna tanke skall leva och kunna bli verklighet i en mindre häglös tid.

Till slut är det endast, herr talman, ett påpekande, som jag skulle vilja göra i detta sammanhang i fråga om sättet för förverkligandet av tanken på detta samnordiska universitet. Tanken och äran av den är ju ingalunda min. När nu riksdagen inte vill gå med på att föra den grundtvigska tanken ut i livet på det sätt som jag föreslagit, så tänker jag mig att man, under tiden medan tanken på det samnordiska universitet mognar till frukt, kunde pröva en annan väg vid sidan av denna rätt ofullgångna institutsväg, som man nu, därtill nödd och tvungen för att på något sätt tillmötesgå opinionen, har slagit in på. Den vägen tror jag, herr talman, skall tilltala ert sinne. Jag syftar på en ömsesidig gemensam undervisning vid Nordens universitet genom ett utbyte av lärare och lärjungar mellan samtliga nordiska universitet. Utskottet har snuddat vid den tanken. Man skulle kunna tänka sig, att denna tanke toges upp och bleve förverkligad i större format på det sättet, att Sverige bekostade ett visst antal akademiska lärostolar vid de danska, norska och finska universitetet och att våra broderländer bekostade motsvarande lärostolar i Sverige och i de andra deltagande länderna. En betydande summa borde då anslås för stipendier till svenska lärjungar, som studerade i Köpenhamn, Oslo, Åbo, Helsingfors o. s. v. En sådan utväg har i varje fall den fördelen, vilken bör tilltala dem som företrädesvis se på den ekonomiska möjligheten att förverkliga tanken, att den kan tagas successivt. Man kan börja mycket smått och låta tanken växa. Det blir fler och fler lärostolar, och så småningom blir det ganska många. Antalet stipendier inom de olika fakulteterna växer också, och detta utbyte blir då ganska omfattande. Det vore i varje fall någonting mer betydelsefullt än det svensk-nordiska kursinstitutet i skuggan av någon svensk institution. Jag vill tro att det ärade utskottet inte har någonting emot denna tanke. Den strider ju i varje fall inte mot institutstanken, som jag i och för sig önskar all framgång. Det gör ju inte den samnordiska universitetstanken heller; detta med ett s. k. pendlande universitet, ett rörligt universitet, går mycket bra att förena även med tanken på ett nordiskt institut. Jag tror visst det kan vara mycket bra och nyttigt att få även ett sådant institut, men det viktigaste är att få själva universitetstanken förverkligad såsom ett tecken på att de nordiska länderna äro ett folk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion. Jag har ingen förhoppning att den skall bli bifallen av kammaren, men man måste så ett senapskorn i jorden för att det skall kunna växa ett träd, och kanske herr talmannen om något år kommer att få ett annat utlåtande från något utskott, som är mera positivt än detta, och då kanske kan klubbfästa ett beslut i positiv riktning.

Herr Ericsson, Herman: Herr talman! Frågan om det nordiska samarbetet och hur det skall gestalta sig har ju inte bara varit uppe till behandling ute i landet bland olika sammanslutningar utan också förut behandlats i riksdagen. Sålunda behandlade vi denna fråga 1941, och där deltog, om jag inte missminner mig, herr Fredrik Ström som en varm anhängare av den tanke som då framfördes. Vi behandlade då en motion av herr Wagnsson, vari det begärdes inrättande av ett nordiskt institut, och riksdagen fattade ju också beslut i enlighet med motionen och hemställde hos regeringen om en utredning i den frågan. Det är alltså inte riktigt, som herr Fredrik Ström säger, att regeringen föregripit riksdagen, när den nu tillsatte en utredning, utan detta beslut innebär ju bara ett fullföljande av det beslut, som riksdagen fattade år 1941 och som herr Fredrik Ström den gången mycket varmt understödde.

Om upprättande av ett nordiskt universitet. (Forts.)

Nu har herr Ström motionerat om ett universitet. I dag är det enligt herr Ströms mening inte tillräckligt med ett institut, utan nu skall man taga hopped fullt ut och inrätta ett universitet. Men det framgår inte av motionens motiv, huruvida herr Ström anser att detta universitet skall få examensrätt eller hur undervisningen och dess slutmål egentligen skola bli. Jag är inte alldeles övertygad om att ens Göteborgs högskola hade tillstyrkt motionen, under förutsättning att man där varit fullt övertygad om att examensrätt skulle bli slutmålet.

Av de införskaffade yttrandena framgår ju, att större delen av de hörda myndigheterna uttala sig mot tanken på att för närvarande införa ett universitet.

Herr Ström säger, att utskotten, i synnerhet de tillfälliga utskotten, äro tillkomna uteslutande för att avstyrka motioner, men så är ju inte förhållandet. De tillfälliga utskotten lägga ned mycket arbete på att utreda de frågor, de få sig förelagda, och i denna fråga ha vi förfarit på det sättet. Vi ha infordrat yttranden från de myndigheter och institutioner, som vi ansågo hade intresse av denna sak och som vi ansågo hade något att anföra, vare sig det nu skulle bli för eller emot inrättande av ett universitet. Av dessa yttranden framgår det nu, att det i stort sett är bara Göteborgs högskola, som har tillstyrkt, och som jag sagt förut är jag inte så säker om att detta tillstyrkande heller kommit, om man varit på det klara med vad motionen egentligen avsåg.

Utskottet är inte någon motståndare till ett nordiskt samarbete. Tvärtom tror jag mig våga påstå, att vi äro fullt lika intresserade av det nordiska samarbetet som motionären, men vi äro inte fullt eniga med motionären om de vägar, vi böra beträda. Vi vilja beträda den för närvarande lättast framkomliga vägen och en väg som kanske fortare leder till något resultat än om man skulle i dag fatta ett beslut om ett nordiskt universitet. Vi vilja börja från början, som herr Ström mycket riktigt sade, och försöka få ett institut, genom vilket man skulle kunna draga till sig intresserade krafter från de nordiska länderna och där de skulle kunna gemensamt resonera om sina spörsmål. Genom ett sådant institut skulle man framför allt kunna försöka bilda en kulturhård, där man kunde träffa fler människor än man kan vid ett universitet. Vid ett universitet träffar man en krets av människor, kanske på 500, 600 stycken, som går där flera år för att taga examen, men vid en folkhögskola eller framför allt vid ett nordiskt institut kan man ju träffa många fler människor, och framför allt kan man träffa människor av alla samhällsklasser. Ett universitet däremot inrymmer ju, i stort sett åtminstone, huvudsakligen medlemmar av de bättre situerade klasserna. Vår mening är alltså, att institutet skall verka opinionsbildande och närmande mellan Nordens folk både i kulturellt och ekonomiskt och möjligen i politiskt hänseende, och det är vår uppfattning, att ett institut i det fallet fyller måttet, i varje fall till en början, betydligt bättre än ett universitet.

Det är med hänsyn härtill, herr talman, som vi kommit till den uppfattning, vi ha. Vi anse att ett institut, som eventuellt så småningom kan byggas ut till en folkhögskola, för närvarande är mera betydelsefullt, framför allt därför att det snabbare kan leda till en början av ett samarbete än ett universitet kan göra. Vår uppfattning beror alltså inte alls på någon motvilja mot nordiskt samarbete, utan utskottet är besjälade av en livlig önskan att detta samarbete skall komma till stånd.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag är lika lidelsefullt intresserad av en samverkan mellan Nordens länder som min ärade vän herr Fredrik Ström, och jag uttrycker samma förhoppning som han om att möjligheter skola öppna sig

Om upprättande av ett nordiskt universitet. (Forts.)

för en ökad kulturell, politisk och ekonomisk samverkan mellan dem, när kriget är över. Att jag här inte kan följa herr Ström i hans yrkande om upprättande av ett samnordiskt universitet, beror närmast på de skäl som utvecklats i utskottsutlåtandet, och jag skall be att till vad som där är sagt få foga en synpunkt.

Innan jag gör det vill jag emellertid reagera mot det uttalande som framkom ett par tre gånger i herr Ströms anförande nyss. Han talade om »den lilla obetydliga tanken på ett nordiskt institut», en tanke som han fann visserligen välmående men i och för sig utan någon större praktisk betydelse. Mot detta vill jag hävda, att därest ett sådant samnordiskt kulturcentrum kan komma till stånd, som jag tänkt mig under benämningen nordiskt institut, så är det ingalunda en så liten och obetydlig sak som herr Ström vill göra det till. Tanken är närmast den att till detta kulturella centrum skulle komma personer från de nordiska länderna, huvudsakligast ungdom, sådan ungdom som beredde sig för att i framtiden i sina respektive länder göra insatser på olika områden. När vi känna till vad den svenska folkhögskolan har betytt för de svenska folkrörelserna och vi tänka oss möjligheten av en nordisk folkhögskola, där man sökte bygga något högre än de vanliga folkhögskolorna kunnat göra, tycker jag det är rätt tydligt att en sådan institution skulle kunna bli av stor betydelse för de olika folkrörelserna i Nordens länder och för samverkan mellan Nordens folk.

Att jag inte kan stöda herr Ströms yrkande på ett, såsom han kallar det, samnordiskt universitet, beror först och främst därpå att jag inte blivit övertygad av hans argumentering om att den lösning av frågan, han i sin motion och i sitt anförande här pläderat för, är den bästa. Jag tror att man når det syfte, herr Ström siktar på, bättre, om man söker *förvandla samtliga universitet i Sverige, Norge, Danmark och Finland till samnordiska*. Om man alltså möjliggör för studerande i dessa länder att bedriva sina studier vid vilket av dessa universitet som helst och om man försöker göra de examina som där avläggas så likvärdiga som möjligt och därmed underlättar för dem, som önska bedriva akademiska studier, att utvälja den högskola, där det ämne de vilja studera, enligt deras mening är bäst företrätt, skulle man åstadkomma i huvudsak det resultat herr Ström tänkt sig, men man skulle göra det på ett väsentligt effektivare och bättre sätt än enligt hans förslag.

Av dessa skäl, herr talman, anser jag mig icke kunna biträda det yrkande, som herr Ström har framställt, utan ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om anställande av psykiatriskt utbildade barnläkare till tjänst för landets skoldistrikt och barnavårdssamhällen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om rätt för jordbrukare och jordbruksarbetare, som inkallats till beredskapstjänstgöring, att räkna sig viss

tjänstledighet för jordbruksarbete till godo såsom fullgjord beredskapstjänstgöringstid, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 183 och 184.

Anmälde statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till folkköksverksamhet;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till uppförande och drift av en fabriksanläggning för tillverkning av syntetiskt gummi m. m.; samt

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för ombyggnad av lastautomobiler för bruk med personbilsringar.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 86, att utskottets hemställan i utlåtande nr 46, vidkommande förslaget nr 87, att utskottets hemställan i utlåtande nr 47 samt, i fråga om förslaget nr 88, att utskottets hemställan i utlåtande nr 48 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 89, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till inköp av vägbyggnadsmaskiner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning, att utskottets hemställan i utlåtande nr 12 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 90, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 91, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 90, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 15, samt, i fråga om förslaget nr 91, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 12 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 92, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 224, av herr *Norman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal;

nr 225, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal;

nr 226, av herr *Forsslund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;

nr 227, av herr *Källman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 228, av herrar *Sten* och *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 229, av herr *Lindbärg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 230, av herr *Johanson, Karl August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till tekniska läroverk m. m.; samt

nr 231, av herr *Velander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skattestrafflag, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.